

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
İSTİHBARAT BİLİM DALI

**İNSAN İSTİHBARATI VE GÖÇ HAREKETLERİ
FIRSATLAR VE TEHDİTLER**

Yüksek Lisans Tezi

KAAN KILIÇ

İSTANBUL, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
İSTİHBARAT BİLİM DALI

**İNSAN İSTİHBARATI VE GÖÇ HAREKETLERİ
FIRSATLAR VE TEHDİTLER**

Yüksek Lisans Tezi

KAAN KILIÇ

Danışman: YRD. DOÇ. DR. ŞÜKRÜ YAZĞAN

İSTANBUL, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER Anabilim Dalı İSTİHBARAT Bilim Dalı TEZLİ
YÜKSEK LİSANS öğrencisi KAAN KILIÇ'ın İNSAN İSTİHBARATI VE GÖÇ
HAREKETLERİ FIRSATLAR VE TEHDİTLER adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim
Kurulunun 29.01.2018 tarih ve 2018-3/38 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /
oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 12 / 02 / 2018

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. ŞÜKRÜ YAZĞAN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. ALAEDDİN YALÇINKAYA	
3.	Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. SAVAŞ BİÇER	

ÖZET

İNSAN İSTİHBARATI VE GÖÇ HAREKETLERİ FIRSATLAR VE TEHDİTLER

Günümüz dünyasının en önemli sorunlarından biri olan göç, her alanda olduğu gibi, insan istihbaratı (İNİS) alanını da etkilemektedir. İNİS “kaynağı ve toplayıcısı insan olan istihbarat faaliyeti” olarak tanımlanmaktadır. İNİS birimleri, çeşitli metotlar kullanarak hedef kişilerin motivasyonunu öğrenip onlardan kaynak olarak faydalanmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, göç hareketleriyle gelen kişiler, İNİS birimleri için birtakım fırsatlar ve tehditler oluşturmaktadır.

Göç hareketleriyle sınırları aşıp başka bir ülkeye gelen kişiler, o ülkenin bilimsel gelişimine ve kültürel yapısına katkılar sağlayabilmekte ve İNİS birimleri, bu kişilerin kaydettiği bilimsel gelişmelerin kapsamını genişleterek teşkilatın ihtiyaçlarını giderecek yeniliklere sahip olmaktadır. Ayrıca bu kişiler, kendi devletleri ve topluluklarıyla ilgili sağladıkları veriler ile vardıkları ülkelerin güvenlik politikalarına katkı yapmaktadırlar.

Göç hareketleriyle gelen kişiler tehditlere de yol açabilmektedirler. Göçlerle gelen insanlar, açlık ve sefalet gibi nedenlerden dolayı organize suç örgütlerine katılım gösterebilmekte veya aynı topraklardan gelen hemşerileriyle suç örgütü kurabilmektedirler. Suç örgütü kurmanın haricinde, bu kişiler bizzat organize suç örgütlerinin hedefi de olabilmektedir. İNİS açısından başka bir tehdit de yabancı terörist savaşçıların (YTS) ve yabancı ajanların, göçmenlerin arasında ülkeye girebilmesi olasılığıdır. Askeri eğitimi olan YTSler ve ajanlar, göçmen gibi geldikleri ülkelerde başka devletlerin çıkarları için suikast ve bombalı eylemler gerçekleştirebilmektedirler.

Bu çalışmanın amacı, yasadışı göç hareketlerinin İNİS için sunduğu fırsatlar ile tehditleri ortaya koymak ve istihbarat teşkilatlarının yapılarının göçün yaratabileceği olumsuzluklarla mücadele edebilecek ve doğurabileceği fırsatları değerlendirebilecek şekilde nasıl reform geçirmekte olduğunu incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Göç Hareketleri, Fırsat ve Tehditler, İnsan İstihbaratı

ABSTRACT

HUMAN INTELLIGENCE AND MIGRATORY MOVEMENTS OPPORTUNITIES AND THREATS

Migratory movements which is one of the most important issue today has effected human intelligence (HUMINT). HUMINT is defined as intelligence activity which its collector and source is human. HUMINT units are trying to learn the motivation of the target people and utilize them as resources by using various methods. In this context, migrants create opportunities and threats for the HUMINT units.

People who cross the border with migration movements and reach to another country can contribute to the scientific development and cultural structure of that country and the HUMINT units may have innovations that will broaden the scope of the scientific developments registered by these people. They also contribute to security policies of migrated countries by data about their own states and communities.

People who come from migratory movements can also cause threats. Migrants can join organized crime organizations for reasons such as hunger and poverty, or they can establish a criminal organization with their fellow countrymen. Except from establishing a criminal organization, these individuals can also be targets of criminal organizations. Another threat for HUMINT is the possibility that foreign terrorist fighters (FTF) and foreign spies can enter the country as immigrants. Military-educated FTFs and spies can commit assassinations and bomb attacks for the interests of other states in countries where they come as immigrants.

The aim of this work is to examine the opportunities and threats posed by the illegal immigration movements for INSI and how the intelligence services' organizations are reformed to deal with the negative consequences of immigration and assess opportunities.

Key Words: Migratory Movements, Opportunities and Threats, Human Intelligence

ÖNSÖZ

Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsünde başlamış olduğum Yüksek Lisansımı Marmara Üniversitesinde yazmış olduğum tezle bitirmiş bulunmaktayım. Tezimin ortaya çıkmasında fikri anlamda beni besleyen Harp Akademileri Komutanlığının sivil ve asker değerli hocalarına; ülkemizde gerçekleşen üzücü olaylar nedeniyle Askeri okulların tedbiren kapatılmasından sonra biz sivil öğrencilere kapılarını açan Marmara Üniversitesinin değerli akademisyenleri ve personeline; Tez yazım süreci boyunca fikirleri ve dokunuşlarıyla tezimi güzelleştiren Danışmanım Şükrü Yazğan'a teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca beni destekleyen, sabreden, yol gösteren, askeri okulların kapatılmasından sonra Marmara Üniversitesine geçene kadar süren bir yıllık zor süreçte beni hiç yalnız bırakmayan, yüreklendiren aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İstihbarat ile ilgili yazmış olduğum tezimi, ülkemiz için canlarını hiçe sayan aziz şehitlerimize ve adlarını bile bilmediğimiz isimsiz fedailere ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
TABLO LİSTESİ	iii
ŞEKİL LİSTESİ	iv
KISALTMA LİSTESİ	v
1.GİRİŞ	1
2.İSTİHBARAT	
2.1 İstihbaratın Tanımı ve Kavramlar.....	5
2.1.1 İstihbarat Çarkı.....	6
2.2 İnsan İstihbaratına Giriş.....	7
2.3 İnsan İstihbaratı Kapsamında Ölçeklerine Göre İstihbarat.....	12
2.3.1 Stratejik İstihbarat.....	12
2.3.2 Taktik İstihbarat.....	13
2.3.3 Operasyonel İstihbarat.....	14
2.4 İnsan İstihbaratı Kapsamında İstihbarata Karşı Koyma.....	15
2.4.1 Pasif Yöntemlerle İKK.....	16
2.4.2 Aktif Yöntemlerle İKK.....	16
2.5 İnsan İstihbaratında Haber Kaynakları.....	18
2.5.1.1 Beşeri Kaynaklar.....	18
2.5.1.1 Dokümanlar.....	23
2.6 İnsan İstihbaratında Haber Kaynaklarından Bilgi Edinme Süreci....	23
2.6.1 Haber Kaynağının Temin Süreci.....	23
2.6.1.1. Haber Kaynaklarının Değerlendirilmesi.....	25
2.6.1.1.1 Kaynağın Güvenilirliği.....	25
2.6.1.1.2 Kaynağın Erişimi ve Kifayeti.....	27
2.6.1.1.3 Kaynağın Hayat Tarzının Tespiti.....	27
2.6.1.1.4 Kaynağın Motivasyonunun Tespiti.....	28
2.6.2 Beşeri Haber Kaynağı Sağlanabilecek Unsurlar.....	31
2.7 İnsan İstihbaratında Haber Toplama Usul ve Metotları.....	34
2.7.1. İnsan İstihbaratı Temel Harekâtı.....	34
2.7.1.1 Sızdırma.....	35
2.7.1.2 Mülakat.....	35
2.7.1.3 Gözlem ve Tarif.....	36
2.7.1.4 Keşif.....	37
2.7.2 Özel Usuller.....	38
2.7.2.1 Sorgulama.....	38
2.7.2.2 Takip ve Gözetleme.....	39
2.8 İnsan İstihbaratında Bilgilerin Analizi ve Raporlanması.....	40
2.9 İnsan İstihbaratının Değerlendirilmesi.....	44
3. GÖÇ HAREKETLERİ VE İNSAN İSTİHBARATININ İLİŞKİSİ	47
3.1 Göç Hareketlerinin İnsan İstihbaratına Yarattığı Fırsatlar.....	53
3.1.1 Göç ile Gelenlerin Bilimsel Gelişme Adına Sağladıkları Faydalar ve Bunun İstihbarata Yansımaları.....	53
3.1.2 Göç ile Gelenlerin Kendi Toplulukları ve Devletleriyle İlgili Sağladıkları Veriler.....	58
3.1.3 Göç ile Gelenlerden Kaynak Olarak Yararlanılması.....	62

3.2 Göç Hareketlerinin İnsan İstihbaratı Açısından Oluşturduğu Tehditler	65
3.2.1 Göç ile Gelenlerin Yasadışı Faaliyetlere Girişmesi.....	67
3.2.2 Yabancı Terörist Savaşçıları ve Ajanların Göç Yoluyla Sızması	69
4. SONUÇ.....	81
5.KAYNAKÇA.....	86

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

1. Türkçe Literatürde Muhbir Türleri.....	21
2. Kaynağın Güvenilirliği.....	26
3. İstihbarat Raporu Örneği.....	43

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
1. Alternatif İstihbarat Çarkı.....	7
2. İnsan İstihbaratı Görevi, Fonksiyonu, Hedefi	9
3. İnsan İstihbaratı Piramidinde Kaynağın Hassaslığı, Kalitesi ve Değeri.....	11
4. Sovyetler Tarafından Kim Philby Adına Bastırılan Hatıra Pulu.....	62
5. 2016 Yılıının İlk Haftasında Avrupa’da Meydana Gelen Cinsel Taciz Vakalarının Haritası	68
6. ABD Halkının Yahudi Mültecilerin Kabulü Hakkındaki Görüşlerini Gösteren Anket.....	72

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BBC	British Broadcasting Corporation
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BND	Bundesnachrichtendienst
CBP	Amerikan Gümrük ve Sınır Koruma İdaresi
CIA	Central Intelligence Agency
CNN	Cable News Network
DEAŞ	Devlet’ül Irak ve’s Şam
EMASYA	Emniyet- Asayiş- Yardımlaşma
FBI	Federal Bureau of Investigation
GES	Genelkurmay Elektronik Sistemler
GTDP	Georgia Teknoloji Polis Departmanı
HUMINT	Human Intelligence
İKK	İstihbarata Karşı Koyma
İNİS	İnsan İstihbaratı
IQT	In-Q-Tel
İŞİD	Irak ve Şam İslam Devleti
JUSMMAT	Joint US Military Mission for Aid to Turkey
KGB	Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MI6	Military Intelligence Section 6
MİKK	Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu

MIT	Milli İstihbarat Teşkilatı
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NSA	National Security Agency
PYD	Partiya Yekîtiya Demokrat
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TUSLOG	The United States Logistic Group
YTS	Yabancı Terörist Savaşçı

1. GİRİŞ

Göç kavramı insanlık tarihiyle yaşıt bir kavramdır. En eski medeniyetlerden beri insanlar çeşitli sebepler ile göç etmektedirler. Göç bazı durumlarda doğa koşulları, açlık, sefalet veya savaşların zorlamasıyla bazı durumlarda ise yaşam koşullarını iyileştirmek için insanların kendi iradesiyle gerçekleşmektedir. Her ne şekilde ve nedenle gerçekleştirilmiş olursa olsun göç, toplumlar üzerinde derin etkiler bırakmaktadır. Göç eden kişiler vardıkları bölgelerin sosyal, siyasal ve ekonomik yaşantısına etki ederek devletlerin yapılarında değişime neden olmaktadırlar. Göç hareketleri sonucunda gerçekleşen etkiler, tüm alanları olduğu gibi istihbaratı da etkilemektedir. Özellikle de istihbarat biliminde bir toplama türü olan insan istihbaratı (kaynağı ve toplayıcısı insan olan istihbarat faaliyeti”) göç hareketlerinden fazlası ile etkilenmektedir. Tıpkı göç kavramı gibi insan istihbaratı faaliyetleri de insanlığın varoluşundan beri kullanılmaktadır. Tarihte “casusluk” olarak adlandırılan insan istihbaratı alanı 20. yüzyıldan itibaren akademik açıdan incelenmeye başlanmıştır. Ancak yeni gelişen bir alan olması nedeniyle insan istihbaratı kavramı halk diline uzak bir kavramdır. İstihbarat/güvenlik teşkilatları, insan istihbaratının sunduğu olanakları kullanarak çok başarılı operasyonlar gerçekleştirmekte ve üzücü olayların önüne geçebilmektedirler. Örneğin İnsan istihbaratı birimleri kullandıkları çeşitli taktikler ile suç örgütlerinin içerisinde olan ya da bu örgütlerle irtibatlı kişilerin niyet ve motivasyonlarını tespit ederek onlardan kaynak olarak faydalanabilmektedirler. Yaşadığımız çağda bilimsel ilerlemeler sayesinde istihbaratta da teknoloji unsuru önemli bir yer tutmaya başlasa da istihbaratın en eski biçimlerinden olan “insan istihbaratı” önemini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Teknolojik gelişmeler kuşkusuz istihbarat teşkilatlarının iş yükünü hafifletmektedir. Örneğin istihbarat teşkilatları, teknolojik gelişmeler sayesinde bir örgütün elinde ne kadar mühimmat olduğunu öğrenebilmektedirler. Ancak örgüt üyelerinin niyet ve hedeflerini öğrenebilmek sadece insan istihbaratına has bir özelliktir. Bu durum kitlesel göç hareketlerinde de insan istihbaratının önemini ortaya koymaktadır. Göç hareketleriyle yurda giriş yapan kişilerin niyet, hedef, kapasite ve motivasyonlarını öğrenmek ancak insan istihbaratı birimlerinin yapmış oldukları sorgulama ve mülakatlarla mümkündür. İnsan istihbaratına yeterli ölçüde yatırım yapmayan devletler, kitlesel göç hareketlerinde göçmen olarak ülkeye gelen kişilerin motivasyonlarını tespit edemeyecek ve onların niyetlerini kavrayamayacaklardır. Hazırlıklı olunması durumunda ise göç hareketleri, göçün hedefi olan ülkeye belirli katkılar sağlayabilecektir. Fakat gereken

tedbirler alınamazsa değerlendirilemeyen her fırsat, insan istihbaratı personelleri açısından bir tehdide dönüşecektir. Bu nedenle göç hareketleri insan istihbaratı açısından birtakım fırsatlar ve tehditler oluşturmaktadır.

Göç hareketleriyle sınırları aşp başka bir ülkeye gelen kişiler, o ülkenin bilimsel gelişimine ve kültürel yapısına katkılar sağlayabilmekte ve insan istihbaratı birimleri, bu kişilerin kaydettiği bilimsel gelişmelerin kapsamını genişleterek teşkilatın ihtiyaçlarını giderecek yeniliklere sahip olmaktadır. Ayrıca bu kişiler, kendi devletleri ve topluluklarıyla ilgili sağladıkları veriler ile vardıkları ülkelerin güvenlik politikalarına katkı yapmaktadırlar. İnsan istihbaratı birimleri, göçmen topluluklarının içerisinde sağladığı insanlarla yurtiçinde gerçekleştirilecek terör olaylarının önüne geçebileceği gibi adli vakalarda da bu kişilerden kaynak olarak yararlanmaktadır.

Diğer yandan göç hareketleriyle gelen kişiler insan istihbaratı kapsamında tehditlere de yol açabilmektedirler. Göçlerle gelen insanlar, açlık ve sefalet gibi nedenlerden dolayı organize suç örgütlerine katılım gösterebilmekte veya aynı topraklardan gelen hemşerileriyle suç örgütü kurabilmektedirler. Suç örgütü kurmanın haricinde, bu kişiler bizzat organize suç örgütlerinin hedefi de olabilmektedir. Çaresiz durumda bulunan sığınmacılar, fuhuş ve organ kaçakçısı çetelerin eline düşerek adli vakaların merkezinde yer alabilmektedir ve kayıt dışı göçmenlerin biyometrik ve biyografik verilerine ulaşamadığı için kolluk birimleri adli vakaları çözmekte zorluk çekmektedir. Sığınmacıların genellikle denizden kaçak geçiş yapmayı tercih etmesi göçmen kaçakçılarının gelir kapısı haline gelerek, göçmen kaçakçısı sayısının artmasına neden olmaktadır. İnsan istihbaratı açısından başka bir tehdit de yabancı terörist savaşçıların (YTS) ve yabancı ajanların, göçmenlerin arasına sızarak ülkeye girebilmesi olasılığıdır. Askeri eğitimi olan YTSler ve ajanlar, göçmen görüntüsüyle geldikleri ülkelerde başka devletlerin çıkarlarına hizmet eden suikast ve bombalı eylemler gerçekleştirebilmektedirler.

Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle göç kavramının güvenliğe etkisi üzerinde durulduğu gözlemlenmiştir. Fakat göçün insan istihbaratına direkt etkisinden bahseden bir çalışmayla karşılaşmamıştır. Bu eksiklik yapılacak çalışmayı daha da değerli kılmaktadır. Artan göçler sebebiyle 2013 yılında Türkiye’de Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kurulması bu tarz çalışmaların gerekliliğini göstermektedir. Göç üstüne sistemli çalışmalar yapan kişilerin, olayın daha çok sosyal, kültürel, ekonomik ve politik etkilerine değinmeleri ve

genellikle istihbarat boyutunun arka planda bırakılması, bu alanda çalışmayı zorunlu hale getirmiştir. Özellikle yaşanan her terör olayından sonra insan istihbaratı üzerine çalışmaların ne kadar gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

İnsan istihbaratı ve göç hareketlerinin ilişkisinin iyi kavranabilmesi için öncelikle insan istihbaratı kavramının etraflıca kavranması gerekmektedir. Bu hedefi gerçekleştirebilmek için çalışmanın ikinci bölümünde istihbaratın tanımı verildikten sonra insan istihbaratı konusu ele alınacaktır. İnsan istihbaratı konusu çerçevesinde ölçeklerine göre istihbarat çeşitleri ve insan istihbaratında karşı koyma usulleri aktarıldıktan sonra insan istihbaratında haber kaynakları konusu incelenecektir. Haber kaynaklarını yönetme süreci, kaynağın temini, yönetimi ve kaynakla ilişkin kesilmesi başlıklarında ayrı ayrı sunulacaktır. Bu aşamadan sonra insan istihbaratında haber toplama usul ve metotları iki ayrı başlıkta incelenecektir. İlk başlıkta “İnsan İstihbaratı Temel Harekâtı”, sızdırma, mülakat, gözlem ve tarif ve keşif başlıkları altında anlatılacaktır. Daha sonra ise ikinci başlıkta “İnsan İstihbaratı Özel Usulleri”, sorgulama, takip ve gözetleme başlıkları altında aktarılacaktır. İstihbarat konusunda en önemli hususlardan birinin de bilginin analizi ve raporlanması olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle ayrı bir başlık altında ele alınacaktır. En son olarak insan istihbaratının değerlendirilmesi başlığı altında daha önceki başlıklarda incelenen veriler göz önüne alınarak insan istihbaratının avantajları ve dezavantajları hesaplanmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde insan istihbaratının bu kadar uzun aktarılmasının nedeni, hem Türkçe literatüre insan istihbaratı ile ilgili kazanımlar sağlamak hem de ileride bu konu üzerinde çalışma yapmayı hedefleyen kişilere yardımcı olabilmektir.

Üçüncü bölümün ilk kısmında kısaca göçün tanımı ve göç ile ilgili kavramlara yer verilecek ve göç ile ilgili güncel sorunlara ışık tutulacaktır. Göç ile ilgili temel bilgilerin okuyucuya arzından sonra esas mesele olan insan istihbaratı ile göç hareketleri arasındaki ilişki konusuna geçilecektir. Bu konu iki ayrı başlık altında ele alınacaktır. Üçüncü bölümün ikinci kısmında ise göç hareketlerinin insan istihbaratına yarattığı fırsatlar ele alınacaktır. Bu başlık altında göç ile gelenlerin bilimsel gelişime katkıları ve bunun istihbarata yansımaları; bu kişilerin geldikleri ülkelere, kendi devletleri ve topluluklarıyla ilgili sundukları veriler; göç ile gelen kişilerin adli vakalarda kaynak olarak kullanılmaları örnek olaylar ışığında incelenecektir. Göç hareketlerinin insan istihbaratı açısından oluşturduğu tehditler üçüncü bölümün son kısmında, ele alınacaktır. Göç ile gelen kişilerin suç örgütü kurmaları ya da kurulu örgütlere katılmaları

ayrı bir başlıkta, yabancı ajanların ve terörist savaşçıların göçmen maskesiyle ülkelere gelip dalgalandırıcı faaliyetlere girişmeleri ayrı bir başlıkta ele alınacaktır.

Araştırmanın hemen her safhasında örnek olaylar açık kaynaklardan toplanıp tasnif edilmek suretiyle okuyucunun dikkatine sunulacaktır. Özellikle üçüncü bölümün ikinci ve üçüncü kısımlarında anlatım örnek olaylara dayandırılacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde, insan istihbaratı konusu tanımsal bir şekilde incelendiği için süreli yayınlar, akademik dergiler ve kitaplar ile kütüphanelerin veri tabanlarından faydalanılacaktır. Üçüncü bölümdeyse çok küçük bir kısımda tanımsal anlatıma başvurulacak bunun haricinde örnek olaylar ışığında çalışmanın ana fikri kuvvetlendirilmeye çalışılacaktır. Bu nedenle üçüncü bölümde internet kaynakları ve kitapları daha fazla kullanılacaktır.

Çalışmada Türkçe ve İngilizce kaynaklardan faydalanılacaktır. Çalışmanın ana eksenini insan istihbaratı oluşturduğu için göç kavramı, çalışmayı ilgilendirdiği ölçüde incelenmiştir. Çalışmada zamansal bir sınırlama uygulanmamıştır. İstihbarat alanı hali hazırda çok ketum bir sahadır. Dolayısıyla istihbarat ile ilgili efsanelerden uzak, bilimsel gerçekliklere ulaşmak oldukça zordur. Özellikle insan istihbaratıyla ilgili bilgiler, icracıların anılarından ve istihbaratın yeni yeni gelişen bir alan olmasından mütevellit sınırlı sayıdaki akademisyenin yazdıklarından oluşmaktadır. İstihbarat teşkilatlarının bazıları geçmişteki gizli dosyaları üzerinden belli bir süre geçince açmaktadır (örneğin CIA). Fakat “bugünle” ilgili paylaşılanlar oldukça sınırlıdır. Bu yüzden çalışmaya zaman sınırı koymak (örneğin sadece Suriye kaynaklı göçleri incelemek) çalışmayı son derece verimsizleştirecektir.

İstihbarat teşkilatlarından ve eski istihbaratçılardan meslekleriyle ilgili bilgi alabilmek neredeyse imkânsız olduğu için çalışma açık kaynaklardan derlenen bilgilerle yürütülmüştür. Araştırmada kullanılan veriler; kütüphaneler, akademik veri tabanları, bilimsel yayın tarama siteleri, medya ve internet arşivleri, resmi internet sitelerinden elde edilen birincil ve ikincil kaynaklardan istifade edilerek belgesel tarama yöntemi ile tasnif edilmiştir. Konunun hassasiyetine binaen sığınmacılar üstünde herhangi bir anket çalışması yapmak mümkün olamamıştır. Fakat yurtdışında yapılan anketler ana fikri desteklemek için ikincil veri olarak kullanılmıştır.

2.BÖLÜM İSTİHBARAT

2.1 İSTİHBARATIN TANIMI VE KAVRAMLAR

İstihbarat, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren akademik olarak incelenmeye başlanılan henüz çok genç bir akademik disiplindir. İstihbarat kelimesi, Arapça kökenlidir ve haber manasına gelen istihbar kelimesinin çoğulu olarak “edinilen haberler” anlamına gelmektedir.¹ Etimolojik olarak incelediğinde Batılı ve Doğulu toplumların istihbarat algısının farklı olduğunu gözlemlenmektedir. Batılı kaynaklarda istihbarat kavramı intelligence yani zekâ kavramıyla açıklanıp kabul görmüşken, Doğulu literatürde bu daha çok edinilen haber, malumat olarak açıklanmıştır. İstihbarat kavramının genel geçer, herkesçe kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Bu alanda çalışan kişiler, istihbaratı kendi deneyim ve tecrübeleri ışığında açıklamaya çalışmışlardır. Halk arasında istihbarat kavramı, genelde korkuyla karşılanmış ve istihbarat denilince akla evvela örtülü operasyonlar ve pahalı silahlar gelmiştir. Ancak örtülü operasyonlar istihbarat disiplini ve pratiği içinde çok küçük bir yere sahiptir. İstihbaratın öncelikli hedefi, devletin ve milletin güvenliğini sağlamaya yönelik politika sürecine katkı vermektir. Random istihbaratı, dış politikanın formüle edilmesine ve uygulanmasına yardımcı olmak için yabancı ülkelerdeki bilgilerin resmi ve gizli olarak toplanması, işlenmesi ve yurtdışındaki gizli faaliyetlerin yürütülmesi olarak yorumlamaktadır.² Stratejik istihbarat kavramının fikir babası olarak bilinen Sharman Kent, istihbaratı birden fazla şey olarak değerlendirir ve icracıların meşruiyetine vurgu yapar: “İstihbarat bilgi, süreç ve eylemdir. O sadece yasal otoriteler tarafından icra edilir.”³ Özdağ, istihbarata güvenlik açısından yaklaşır ve istihbaratı milli güvenlik politikasının temel parçası ve doğru kullanıldığında düşmanın diğer hatlara ulaşmasını engelleyecek ilk savunma hattı olarak değerlendirir.⁴

Güçlü bir istihbarat ağına sahip olmak için çok yönlü bir istihbarat politikasına sahip olmak gerekir. Bu politikaların sağlıklı icrası için güçlü bir ekonomiye, sağlıklı işleyen bir eğitim

¹ Türk Dil Kurumu, İstihbaratın Tanımı, 2017.

² Martin Bimfort, “A Definition of Intelligence”, **Center for the Study of Intelligence**, Vol:2, No:4 (Eylül 1995). https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol2no4/html/v02i4a08p_0001.htm (15 Ocak 2016).

³ Michael Warner, “Wanted: A Definition of ‘Intelligence’”, **Studies in Intelligence**, Vol.46, No. 3 (Nisan 2002), s.18.

⁴ Ümit Özdağ, “İstihbarat ve Terör Notları”, Ümit Özdağ (ed.), **Milli Güvenlik Teorisi** içinde (389-421), Ankara: Kripto Yayınları, 2015, s.392

sistemine ve devlet kademesinde liyakate ihtiyaç vardır. İstihbaratı yalnızca kaba kuvvetin tezahürü olarak değerlendiren toplumlar, hiçbir zaman güçlü bir istihbarat teşkilatına sahip olamazlar.

Bu nedenle, Özdağ istihbaratı örtülü operasyon diye de tanımlanan operasyonel faaliyetlerden ziyade bilginin toplanması ve analizi olarak tanımlar.⁵ Nurullah Aydın’a göre İstihbarat bilmek ile doğrudan ilişkili olmasından dolayı bilgi istihbarat için her şeyden kıymetlidir. İstihbaratın kaynağı, iş alanı bilgidir. Ana faaliyeti ise bilgiyi ele geçirmektir.⁶ Ancak Şenel ve Şenel’in de vurguladığı üzere elde edilen her bilgi ve duyulan her haber istihbarat demek değildir. Elde edilen haberlerin istihbarat değeri taşıması için işlenmesi gerekir.⁷ Haberlerin işlenerek istihbarata dönüştürülmesi süreci, istihbarat çarkı çerçevesinde gelişir.

2.1.1 İstihbarat Çarkı

İstihbarat faaliyetleri kesintisiz bir şekilde sürdürüldüğü için bir çarka benzetilir. Bu çarkın temel olarak kabul gören dört dişlisi vardır. Çarkın ilk safhasında, güvenlik politikaları doğrultusunda istihbarat ihtiyaçları belirlenir ve bu ihtiyaçlar operasyon birimleri ile paylaşılır. İkinci kısımda, birimler açık, yarı açık ve kapalı kaynaklardan haberleri toplayıp değerlendirme ünitelerine işlenmek üzere aktarırlar. Üçüncü aşamada, birimler tarafından elde edilen bu bilgiler değerlendirme ünitesindeki uzmanlar tarafından analiz edilerek istihbarat niteliği kazandırılır ve rapor haline getirilir. Oluşturulan bu raporlar kullanılmak üzere konuyla ilgili kurumlara ulaştırılır. Çarkın dördüncü aşaması, kullanılan istihbaratın sürekli değerlendirilip göz önünde tutulması ile yeni istihbarat ihtiyaçlarının belirlendiği aşamadır. Bu aşamanın tamamlanmasıyla istihbarat işlemi tekrar birinci aşamaya döner ve bu faaliyet kesintisiz olarak devam eder.⁸ Sayılan bu özellikler nedeniyle istihbarat oluşumuna “İstihbarat Çarkı” denir.

Avcı’ya göre istihbarat oluşumu şu şekilde gerçekleşmektedir:

“İstihbarat, muhtelif imkân ve vasıtaları kullanarak herhangi bir konuda enformatik materyal temini ve temin edilen bilgilerin ham halden kurtarılarak işlenmesi, kıymetlendirilmesi ve yorumlanarak bunlardan bir netice çıkarılmasıyla ilgili faaliyettir.”⁹

⁵ Ümit Özdağ, **İstihbarat Teorisi**, 9. Baskı, Ankara: Kripto Yayınları, 2014, s.29.

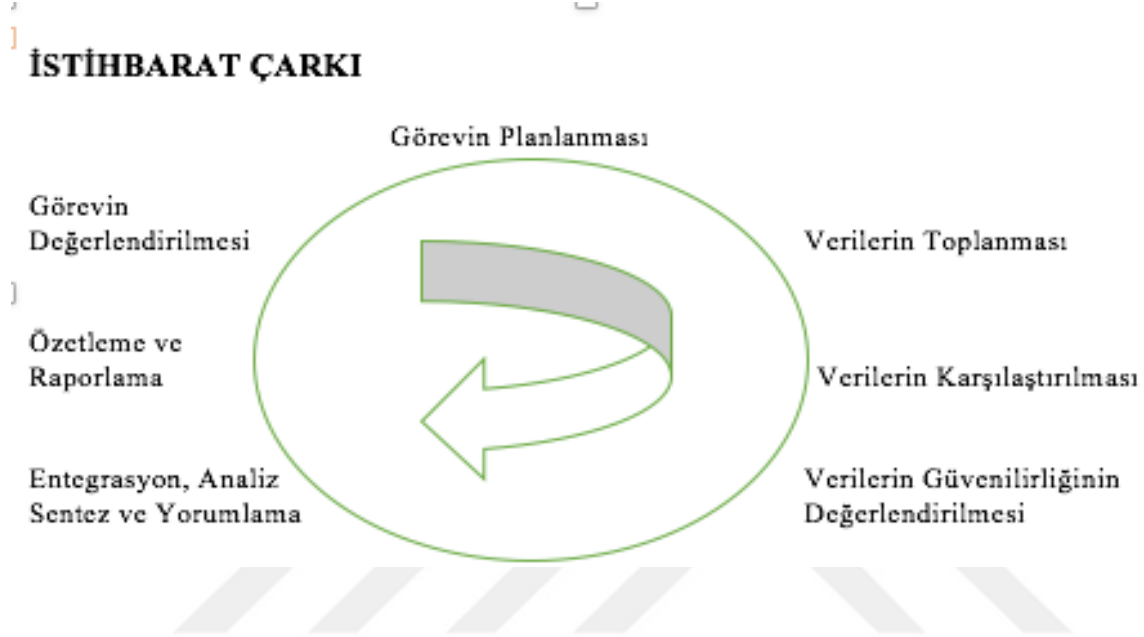
⁶ Nurullah Aydın, **İşte İstihbarat**, 1. Baskı, İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2008, S. 21.

⁷ Muazzez Şenel ve Turhan Şenel, **İstihbarat ve Genel Güvenlik Konularımız**, 3. Baskı, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, 1977, s. 32.

⁸ *İstihbarat Oluşumu*, <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, (15 Ocak 2016).

⁹ Gültekin Avcı, **İstihbarat Teknikleri**, 1. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2004, s. 5.

İstihbarat çarkının farklı yorumlamaları da, özellikle istihbarat faaliyetleri iş hayatında da bilinçli bir şekilde uygulandığı Batılı toplumlarda mevcuttur. Fakat bu çark tanımlarının farklı olması ve çarktaki evrelerin daha fazla veyahut daha az gösterilmesi yapılan işin özünü değiştirmemektedir. İstihbarat çarkının farklı bir yorumu aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

Şekil 1: Alternatif İstihbarat Çarkı

Kaynak: Don McDowell, **Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers, and Users**, Revised Edition, Plymouth: Scarecrow Press, 2009, s. 18.

2.2. İNSAN İSTİHBARATINA GİRİŞ

İstihbarat bilimi, toplama tekniklerine göre kendi içerisinde farklı sınıflara ayrılmaktadır. İstihbarat teşkilatlarının bünyesinde bulunan her birimin veri ihtiyacı birbirinden farklılık arz ettiği için verilerin toplanması farklı yollarla gerçekleşmektedir. Tarih boyunca istihbarat teşkilatları, ihtiyaç duydukları verileri açık kaynaklardan veya insan istihbaratının imkân ve kabiliyetleri sayesinde elde etmekteydiler. Ancak teknolojinin gelişmesi ve iletişim kanallarının

hızının artması ile yeni toplama teknikleri de kendilerine istihbarat dünyasında yer edinmiştir.¹⁰ Buna göre temel olarak üç tür istihbarat toplama tekniği olduğu söylenebilir.¹¹

1. Teknik İstihbarat
2. Açık Kaynak İstihbaratı
3. İnsan İstihbaratı

İnsan istihbaratı, toplama teknikleri arasında en eskisidir. İnsanların, beşeri kaynaklardan topladığı bilgileri başka insanların yorumlayıp analiz etmesi işlemine insan istihbaratı denir.

ABD Ordusu, insan istihbaratını “niyet, hiyerarşi, taktik, ekipman, personel ve yetenekleri tanımlamak için insanlardan ve onların ilişkili olduğu belgelerden ve medya kaynaklarından, eğitilmiş bir insan istihbaratı koleksiyoncusu tarafından toplanan bilgi” olarak tanımlamaktadır.¹² İstihbarat jargonunda HUMINT olarak da bilinen insan istihbaratı, sadece beşeri kaynaklardan elde edilen istihbaratı değil, aynı zamanda doğrudan veya dolaylı olarak bilginin bir kişiden diğerine geçirildiği belirli bir toplama faaliyet türünü de yansıtmaktadır.¹³

¹⁰ Özdağ, İstihbarat Teorisi, s.115.

¹¹ Bu tekniklerin sınıflandırılması herkes tarafından aynı şekilde yapılmamıştır. Bu sınıflandırmalar ülkeden ülkeye sahip olunan vizyona bağlı olarak değişmektedir.

¹² FM 2-22.3, **Human Collector Operations**, Headquarters Department of the U.s Army, Washington DC., 2006, sf. 4

¹³ *Human Intelligence (HUMINT)*, http://www.academia.edu/3995342/Human_Intelligence_HUMINT_ (15 Ocak 2016).

İNSAN İSTİHBARATI

Görevi

Belirlemek

- Kapasiteyi
- Muharebe Düzenini
- Zayıflıkları
- Niyetleri

Hedefi

Rakip Karar Verme Mekanizması

Fonksiyonları

Toplama:

- Sorguya çekerek bilgiler
- Temas operasyonları ile
- Taktiksel kaynak operasyonları ile
- Belgelerden istifade ederek

Analiz:

- Bağlantı Şeması ile
- Modellemeler ile

Şekil 2: İnsan İstihbaratı Görevi, Fonksiyonu, Hedefi

Kaynak: US Army Intelligence Center and Fort Huachuca, Tactical Human Intelligence And Counterintelligence Operations, Arizona, Nisan 2002, s. 4.

Teknolojinin gelişimi ile farklı istihbarat türleri ortaya çıksa da insan istihbaratı önemini her dönemde korumaktadır. Diğer istihbarat türleri de önemli bilgilere ulaşmayı sağlasa da kimi zaman niyetleri anlamada yeterli olamamaktadır. Örneğin, bir terör örgütünün üyelerinin niyetlerini bilebilmek için insan istihbaratının meziyetlerine ihtiyaç vardır.

İnsan istihbaratında yaşanan en büyük kırılma soğuk savaşın bitmesiyle gerçekleşmiştir. Soğuk savaş süresince istihbarat örgütlerinin temel amacı, NATO ve Varşova Paktlarında bulunan ülkelerin istihbarat örgütlerinin temel amacı, düşman olarak tanımladıkları ülkelere bilgi toplamaktı. Fakat soğuk savaşın bitişiyile beraber değişen hedefler ve ortaya çıkan terör odakları, insan istihbaratının hedefinde değişikliğe neden olmuştur. Günümüzde temel hedef, küresel ölçekteki terör saldırılarının önlenmesi olarak sunulmaktadır. Terör örgütlerinin içine sızdırılan ajanlarla veya üyelerinden devşirilen kaynaklar sayesinde terör faaliyetleri engellenebilmektedir. İnsan istihbaratını ihmal eden ve elindeki teknolojik güce fazlasıyla

güvenen ABD’de, bu ihmalin faturası, 11 Eylül saldırıları olmuştur. Steele, insan istihbaratında yapılan ihmalleri şu cümlesiyle özetlemektedir:

“Geçen onca yıl içinde, kapalı kaynaklardan insan istihbaratı toplamayı, karşı istihbaratı ve güvenliği ihmal ettik. İnsan istihbaratı için bildiklerimizin %80’ini oluşturan açık kaynak istihbaratını küçümsedik ve askerlerimizin, analizcilerimizin ve müşterilerimizin bu konularda eğitilmesini göz ardı ettik.”¹⁴

Sait Yılmaz’ın vurguladığı üzere açık ve kapalı kaynaklardan belgeler toplamak en az teknik ve sinyal istihbaratıyla bilgiler toplamak kadar hayatidir. İnsan istihbaratı kaynakları sonsuzdur, bu kaynakları sonsuz ve kıymetli kılmak insan istihbaratçılarının hayal güçlerine bağlıdır.¹⁵

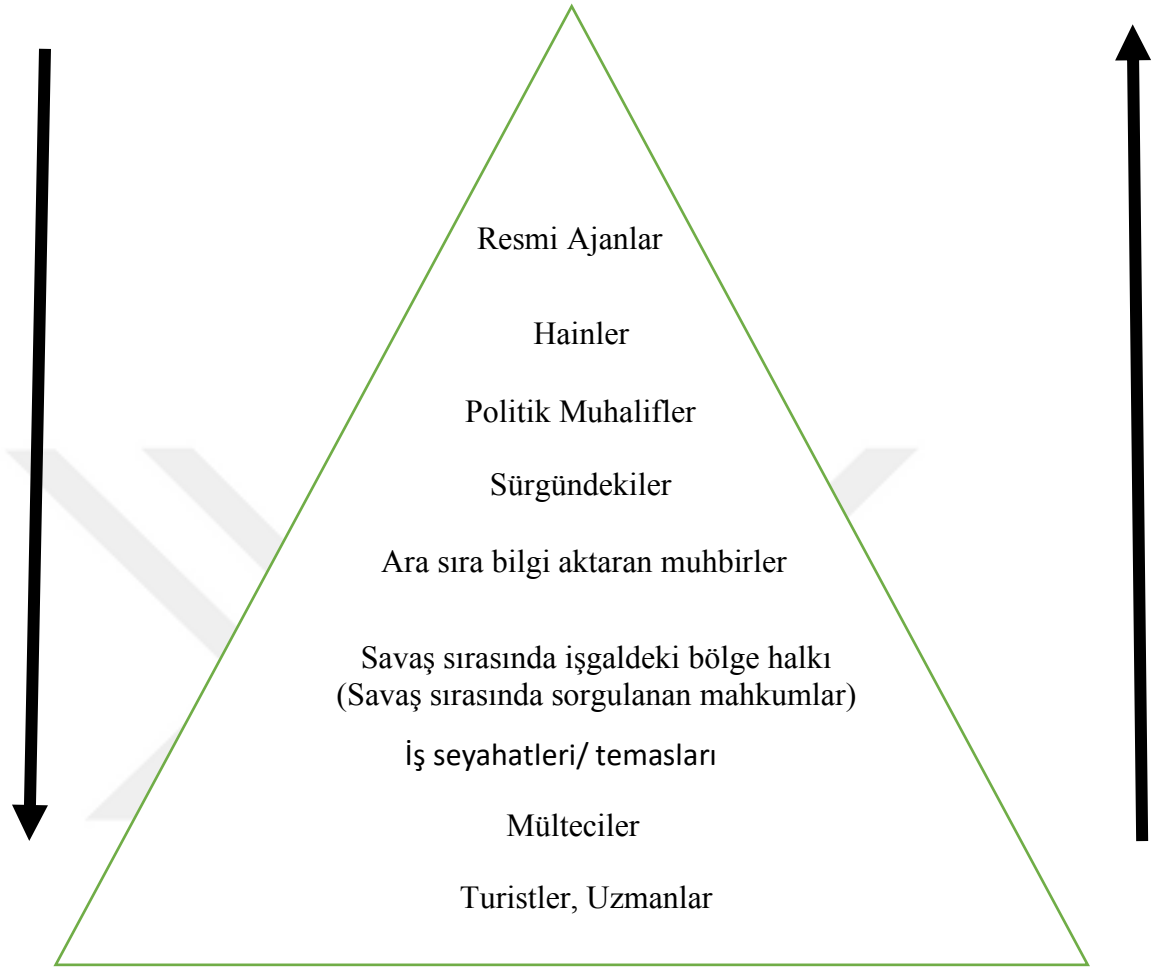
Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı’na (CIA) göre İnsan istihbaratı kabaca şu yollarla toplanır:¹⁶

- Fotoğraf, belge ve diğer materyallerin gizli olarak edinilmesiyle
- Yurtdışındaki insanların motivasyonlarının tespitiyle bilgi paylaşmaya ikna etme aracılığıyla
- Yurtdışına seyahat eden yabancı uyrukluların ve vatandaşların sorgulanmasıyla
- Göçmenler ve mülteciler ile yapılan mülakatlar ile
- Suç örgütlerinin içindeki üyeler vasıtası ile
- Dış temsilciliklerde görev yapan Dışişleri personelleri ile
- Yabancı hükümetlerle resmi temaslar ile

¹⁴ Robert D. Steele, **Human Intelligence, All Human, All Minds, All the Time**, 1.Baskı, Pensilvanya: United States Army War College Press, Advancing Strategic Thought Series, 2010, s.1.

¹⁵ Sait Yılmaz, **21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, 2.Baskı, İstanbul: Milenyum Yayınları, 2007, s.124.

¹⁶ Humint, (t.y.) 2010 <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2010-featured-story-archive/intelligence-human-intelligence.html> (7 Temmuz 2017)

Şekil 3 İnsan istihbaratı piramidinde kaynağın hassaslığı, kalitesi ve değeri

Kaynak: Michael Herman, **Intelligence Power in Peace and War**, 1. Baskı, Cambridge: Cambridge University Press, 1996, s. 63.

Elbette insan istihbaratı kaynakları yukarıdaki kaynaklarla sınırlı değildir. Askerler, bilim adamları, sanatçılar, misyonerler ve daha birçok meslek erbabı, insan istihbaratının kaynağı olabilmektedir.¹⁷

¹⁷ Yılmaz, 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, s. 124.

2.3. İNSAN İSTİHBARATI KAPSAMINDA ÖLÇEKLERİNE GÖRE İSTİHBARAT

Kullanılan uygulama tekniklerine göre istihbarat kendi içinde sınıflara ayrılır. Bu ayrım takip edilecek istihbarat politikalarının zamana dağılımı ve kapsamı çerçevesinde yapılır. Modern istihbarat terminolojisinde genel kabul görmüş üç tür istihbarat vardır:

- Stratejik İstihbarat
- Taktik İstihbarat
- Operasyonel İstihbarat

2.3.1 Stratejik İstihbarat

İnsan istihbaratı faaliyetleri (HUMINT), stratejik, operasyonel ve taktik istihbaratta yoğun olarak kullanılır.¹⁸ Yabancı karar alma sistemine yönelik insani istihbarat, stratejik istihbarattır.¹⁹

Kuosa'ya göre “stratejik istihbarat uzun dönemli stratejik sorunların ülkesel veya şirketsel bazda ele alındığı bir istihbarat çeşididir. Eş zamanlı olarak üç fonksiyonu vardır, bunlar: İstihbarat, stratejik tahmin ve öngörülü, iyi bir vizyonla yönetimdir.”²⁰ Gül'ün aktardığına göre Sherman Kent stratejik istihbaratın dış politika yapımıyla birebir ilişkili olduğunu düşünmektedir. Kent stratejik istihbaratı dış politika yapımıyla birebir ilişkili görmekte ve hedef veya hedef olması muhtemel ülkelere karşı toplanacak her türlü bilginin önemine vurgu yaparak bunu dış politikaya endekslemektedir. Gül, Kent'in bu yaklaşımı ile stratejik istihbaratı iç istihbarat olarak yorumlayan düşünce akımını sentezleyerek stratejik istihbaratın hem iç hem de dış siyasette kullanıldığına dikkat çeker.²¹ Kent'in tanımını genişleten Özdağ'a göre:

*“Stratejik istihbarat, bir devlet için gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatları, tehditleri araştırıp tespit ederek ve öngörerek, karar alıcıların önüne olabilecekler ile ilgili seçenekler koyarak onların siyaset üretme sürecini daha doğru bir zemine çekmek için yapılan istihbarat türüdür.”*²²

¹⁸White Paper, Army CI/HUMINT XXI “Concept of operations: Providing A Seamless Linkage Strategic to tactical, Aktaran: Ümit Özdağ, İstihbarat Teorisi, s.117.

¹⁹ Özdağ, İstihbarat Teorisi, s.29.

²⁰ Tuomo Kuosa, **Towards Strategic Intelligence – Foresight, Intelligence, and Policy-Making**, 1. Baskı, London: Dynamic Futures,2014, s. 15.

²¹ Zakir Gül, “Stratejik İstihbarat ve Genel Yanılgılar”, **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, Cilt 4, No. 1 (Mayıs 2015), s. 124.

²²Ümit Özdağ, **İstihbarat Teorisi**. s.131.

Yılmaz'a göre stratejik istihbarat gayretleri hedef ülke veya ülkelerin imkân ve kabiliyetlerini, hassas ve zayıf taraflarını ve muhtemel tepkilerini önceden meydana çıkaracak istihbarata yöneltilir.²³ Bu nedenle stratejik istihbaratta en küçük olarak görülen bilginin dahi önemi vardır ve bu seviyede analiz yapan uzmanlar için değersiz bilgi diye bir şey yoktur.

Teknolojinin gelişmesiyle hasım veya hasım olması muhtemel devletler ile ilgili bilgi toplamak (çoğalan parametreler nedeniyle) daha önemli hale geldi. Eskiden hedef devletin coğrafyası, silahları ve nüfus yapısı gibi faktörlerle ilgilenen politika uygulayıcılarının günümüzde daha farklı faktörleri de değerlendirmeleri gerekmektedir. Örneğin siber teknoloji alanında yaşanan değişimler veya ekonomik bazda oluşan rekabet, devletlerin her konu hakkında bilgi sahibi olmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak stratejik istihbarat noktasında her devletin öncelikleri doğal olarak farklıdır. ABD gibi küresel vizyona sahip bir ülkenin, stratejik istihbarata uygun politikalar üretmek için sahip olması gereken bilgiyi elde etmek için harcayacağı meblağ ile Sudan gibi hedefleri daha yerel ve bölgesel olan bir ülkenin harcayacağı meblağ aynı olmayacaktır.

Stratejik istihbarat, bilginin kümülatif olduğu gerçeğinin en iyi kavranabileceği alandır. Stratejik istihbarat, büyük ölçüde açık kaynak istihbaratına dayanmaktadır. Günümüzde iletişim teknolojilerinin ve internetin devasa gelişimi açık kaynak istihbaratının önemini artırmıştır.²⁴ Elde edilen bilgiler o an için herhangi bir önem taşımasa da gelecekte stratejik istihbarat birimleri ihtiyaçları doğrultusunda bu bilgilerden faydalanabileceklerdir. Bu alanın icracıları çalışmalarında antropolojiden coğrafyaya, felsefeden kimyaya kadar birçok bilimden yararlanabilmektedirler. Taktik ve operasyonel istihbaratın tanımı verildikten sonra stratejik istihbaratın manası daha da iyi kavranacaktır.

2.3.2 Taktik İstihbarat

Avcı'nın işaret ettiği üzere stratejik istihbarat uzun dönemli problemlere odaklanmışken taktik istihbarat kısa dönemli ve güncel problemlere odaklanmaktadır.²⁵ Çoğunlukla istihbarat denilince akla sadece taktik istihbaratın kapladığı alan gelse de taktik istihbarat, istihbarat

²³Yılmaz, s. 235.

²⁴ Erten Beşe ve Merve Seren, "Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 13, No.1 (2011), s. 130.

²⁵ Avcı, s.11.

faaliyetinin bütününün içinde küçük bir alana tekabül etmektedir. Sınırdan ülkeye uyuşturucu sokulacağını duymayan alan polis teşkilatının sınır kapılarında yaptığı aramalar, taktik istihbarata örnek olarak gösterilebilir. Örnekten de anlaşılacağı üzere taktik istihbarat güncel bir sorunla mücadele etmede kullanılan bir yöntemdir. Terör gibi derin sorunlarla mücadelede sadece taktik istihbaratın imkân ve kabiliyetleriyle sonuç almak imkansızdır. Bu tarz derin problemlerin çözümünde uzun dönemli stratejik planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bir bataklık örneği üzerinden açıklanmaya çalışılırsa taktik istihbarat bataklıkta sinekleri, böcekleri öldürmeyi hedeflerken, stratejik istihbarat, nasıl tamamen kurutulabileceği sorusunun cevabını aramaktadır.

2.3.3 Operasyonel İstihbarat

Peterson'a göre operasyonel istihbarat uzun dönemli soruşturmaları desteklemek için birden fazla benzer hedefi içine alan istihbarat çeşididir.²⁶ McDowell'a göre ise operasyonel istihbarat, belirli bir amaca veya amaçlar bütününe yönelik olarak, iç içe geçmiş uyumlu taktik istihbarat eylemlerinden oluşturulmuş olan istihbarat operasyonudur.²⁷ Açıklamalardan anlaşılacağı üzere operasyonel istihbarat, zamansal büyüklük sıralamasında stratejik istihbaratın altında, iç içe geçen taktik istihbarat operasyonlarını kapsamaması nedeniyle taktik istihbaratın üstünde yer alır. Örneğin, Türkiye'de dönemselsel olarak yapılan huzur operasyonları birden fazla taktik istihbarat faaliyetini içerdiği için operasyonel istihbarat kavramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Ateş'e göre Batılı literatür tarandığında taktik ve operasyonel istihbarat kavramlarını taktik istihbarat çatısı altında toplayan kaynaklara da ulaşmak mümkündür

İnsan istihbaratı uygulayıcıları, zaman zaman yukarıda belirtilen üç istihbarat ölçeğine de uygun faaliyetlere girişebilmektedirler. Bir terör örgütü örneği çerçevesinde örgütün sempatizan, militan ve yönetici kadrosuna yapılacak insan istihbaratı operasyonlarının ölçekleri birbirinden farklı olacaktır. Sempatizan veya militan kadrosundan örgütün faaliyetleri hakkında bilgiler verecek kişilerin tespiti daha kısa süre ve maliyetle sonuçlanabileceği için bu tür faaliyetler taktik ve operasyonel ölçekte istihbarata konu olabilmektedir. Ancak yönetici kadrosuna yönelik yapılacak istihbarat, stratejik istihbarat olacaktır. Bu tür bir stratejik

²⁶ Marilyn Peterson, **Intelligence- Led Policing: The New Intelligence Architecture**, 1. Baskı, Washington:United States Bureau of Justice Assistance, 2005, s.3

²⁷ McDowell, s. 12-13.

istihbarat faaliyeti yönetici kadrosunda bulunan bir kişinin ikna edilmesi veya sempatizan kadrosundan itibaren devşirilen “parlak” bir üyenin yönetici kadrosuna kadar tırmanması suretiyle gerçekleşebilmektedir. Bu uzun soluklu ve sabır isteyen bir süreç olacağı için stratejik istihbaratın kapsamına girecektir.

2.4 İNSAN İSTİHBARATI KAPSAMINDA İSTİHBARATA KARŞI KOYMA

İstihbarata karşı koyma (İKK), bir aktörün amaçlarını ve faaliyetlerini düşmandan gizlemek ve düşman istihbarat faaliyetlerinin etkisini azaltmak veya yok etmek amacı ile aldığı aktif ve pasif tedbirlerdir.²⁸ National Security Act’ta yapılan tanıma göre ise “İKK, toplanmış bilgi ve faaliyetlerin, yabancı devlet, organizasyon, kişiler veya uluslararası terörist örgütler tarafından yöneltilen espionaj ve diğer istihbarat faaliyetleri, sabotaj ve suikastlara karşı korumaktır.”²⁹ Kısaca İKK devletin ve toplumun güvenliğini sağlamak için diğer devletlerin yurtiçinde ve yurtdışındaki ulusal güvenliğe tehdit oluşturabilecek tüm eylemlerini izleyen, bu eylemlerin başarıya ulaşmasını engellemek için aktif veya pasif yollarla tedbirler almayı amaçlayan bir faaliyet alanıdır. Diğer istihbarat faaliyetleri gibi İKK’nın da kendine özgü bir çarkı vardır. İKK sürecinde karar alıcılar öncelikle tehditleri değerlendirerek zayıf ve kuvvetli yönleri belirler, daha sonra bu kuvvetli ve zayıf yönlere göre tedbirler geliştirerek bu tedbirleri uygularlar. Bu nedenle Wasemiller İKK’yı hem bir aktivite hem de bir ürün olarak tanımlamaktadır.³⁰

Türkçe ve İngilizce literatür karşılaştırıldığında Türkçe literatürde İKK’nın hak ettiği değeri görmediği fark edilmektedir. Oysa İKK karşı tarafın gerçekleştireceği insan istihbaratına ve teknik istihbarata karşı önlemler almayı hedeflediğinden dolayı bir devletin birliği ve bütünlüğünün korunması için hayatidir. Türk araştırmacıların bir sayfayla sınırlı yüzeysel tanımlamalarına karşılık Batılı araştırmacılar (özellikle de Amerikalılar) sayfalarca kitaplar yazmaktadırlar.

2.4.1 Pasif Yöntemlerle İstihbarata Karşı Koyma

İstihbarata karşı koymak için alınan tedbirlerden bazıları pasif yöntemler olarak adlandırılır. Pasif yöntemlerde istihbarata karşı koyma birimleri için belirgin hedefler yoktur. İKK birimleri

²⁸ Özdağ, İstihbarat Teorisi, s.143.

²⁹ National Security Act of 1947, U.S. Government, Washington, 1947, s. 4., Bölüm 3, Madde 3.

³⁰ A.C. Wasemiller, “The Anatomy of Counterintelligence”, *CIA Historical Review Program*, Cilt 13, Sayı 1 (Temmuz 1996), s.2.

bilgilerin veya kişilerin güvenliğini sağlamak için tedbirler alırlar. Örneğin gizlilik derecesi bakımından önem arz eden bir toplantının dinlenmemesi için yer altında ya da korumalı odalarda gerçekleştirilmesi, pasif yöntemlerle İKK kapsamına girebilir. Pasif yöntemlerle İKK’da temel hedef binaları, kurumları ve kişileri dışarıdan gelecek saldırılara karşı korumaktır. Pasif yöntemlerle İKK tedbirleri, istihbarat örgütlerinin dışında özel ve tüzel kişiler tarafından da bilinçli ya da bilinçsiz olarak uygulanmaktadır. Dan Brown’un Türkçe’ye “Başlangıç” olarak tercüme edilen “Origin” adlı eserinin tercümesi sürecinde alınan tedbirler bu duruma güncel bir örnek olarak verilebilir. Basına yansıyan haberlere göre kitap tercüme edilirken tüm işlemler sadece tercümanların girebildiği ve hiçbir elektronik aygıtın bulunmadığı bir odada gerçekleşmiştir.³¹ Ayrıca askeri üslerde ve kamu binalarında uygulanan kartlı sistemler de pasif yöntemlerle İKK’ya örnek olarak verilebilir. Yetkili karta sahip olmayan bireyler bu binaların içinde tutulan evrak ve bilgilere ulaşamayacaklardır. İnsan istihbaratında kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sırasında mevzu bahis kişilerin üstlerinin aranması ve görüşmenin bu suretle gerçekleşmesi de İNİS operasyonlarında pasif yöntemlere bir örnek olarak sunulabilir.

2.4.2 Aktif Yöntemlerle İstihbarata Karşı Koyma

Aktif yöntemlerle İKK, pasif yöntemlere göre daha maliyetli ve daha çok sabır isteyen bir süreçtir. Bu yöntemde İKK birimleri sürekli teyakkuz halindedirler. Düşmanın sürekli birimin içine sızdığı veya içeriden eleman devşirmek yoluyla bilgi sızdırdığı varsayımıyla sürekli tetikte beklenir.

Sinyal istihbaratı ve İNİS rakip istihbarat teşkilatları ve de ulusal ve uluslararası terör örgütleri tarafından hedef alınan istihbarat türleridir. Bu istihbarat türlerinin çıktılarını ve personellerini korumak için gözlem operasyonları, ikili ajanlar ya da ilticacı ajanlar İKK birimleri tarafından sıklıkla kullanılır. Burada ana hedef istihbarat sistemini sekteye uğratmamak için belirgin hedefleri veya kendi personelini sürekli gözlem altında tutmaktır.

Savaşman Olayı İNİS Kapsamında İKK’da Gözlem Operasyonlarına bir örnektir:

³¹ Detaylar için bkz. “Tapınak Çevirmenleri”, *Hürriyet*, 15 Haziran <http://www.hurriyet.com.tr/tapinak-cevirmenleri-40491316> (5 Temmuz 2017).

1977 senesinde Dışışleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil Moskova ziyaretinde gizli bir anlaşma imzalayarak yurda döner. MİT İstihbarat Daire Başkan Yardımcısı Sabahattin Savaşman'ın bu anlaşmanın detaylarını abartılı bir ısrarla öğrenmek istemesi dikkat çeker. Kontrespiyonaj Daire Başkanı Hiram Abas tarafından Dışışlerinde bir personele belgenin sahtesi yaptırılır ve Savaşman'a "belge hazır" haberi iletilir. MİT binasından belgeyi almak için Dışışleri Bakanlığına giden Savaşman takip altına alınarak gözlemlenir. Belgeyi alırken fotoğrafları çekilen Savaşman, Bakanlık'tan çıktıktan sonra JUSMMAT isimli bir ABD askeri yardım kuruluşunda görevli personelin evine gider. Hiram Abas ve ekibi, Savaşman belgeleri ABD'li personele verirken suçüstü yaparlar.³²

Savaşman'ın gerçekten bir Amerikan ajanı mı olduğu yoksa rutin bir bilgi paylaşımı sırasında Mehmet Eymür- Hiram Abas ikilisi tarafından tuzağa mı düşürüldüğü tartışılmaya devam edilse de operasyon İKK'da gözlem operasyonuna güzel bir örnek teşkil etmektedir.

ABD'de yabancı diplomatları ve diğer resmi personeli gözlemlemek ve İKK stratejisi geliştirmek FBI'nın yetkisi altındadır.³³ Ülkemizde ise yurtiçinde istihbarat toplama MİT'in yetki alanındadır, fakat personel sayısının yetersizliği nedeniyle MİT'in bu görevi layığıyla yerine getiremediğini ve istihbaratın iç ve dış istihbarat olarak iki ayrı birime ayrılması gerektiğini düşünenler de mevcuttur. Genelkurmay Eski Başkanı Başbuğ'un beyanına göre ABD ve Almanya bu tarz birimleri yasa ile kurmuş ve sağlıklı bir şekilde işletmektedir.³⁴

Yurtdışındaki örnekler göz önüne alındığında karşı koruma operasyonları, terörle mücadele operasyonları, tarama ve sorgulamalar gibi İKK önlemlerinin, sadece İKK birimleri veya terörle mücadele uzmanları tarafından yürütüldüğü görülür.³⁵

2.5. İNSAN İSTİHBARATINDA HABER KAYNAKLARI

İnsan istihbaratı birimlerinin faydalandığı haber kaynakları çeşitlilik arz etmekte ve gerçekleştirilecek operasyonun türüne/ niteliğine göre bu kaynaklar birbirinden farklı

³² Detaylar için bkz Ergün Diler, "MİT, CIA ve Kumpas", *Takvim* 24 Şubat 2012 http://www.takvim.com.tr/yazarlar/ergundiler/2012/02/24/mit-cia-ve-kumpas_ (5 Temmuz 2017) ve Soner Yalçın ve Doğan Yurdakul, **Bay Pipo/ Bir Mit Görevlisinin Sıradışı Yaşamı: Hiram Abas**, 74. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap, 2011.

³³ Human Intelligence (HUMINT), s.3.

³⁴ "İlker Başbuğ Darbe Komisyonunda Konuştu", *Hürriyet*, 3 Kasım 2016, <http://www.hurriyet.com.tr/ilker-basbug-darbe-komisyonunda-konustu-40267188> (5 Temmuz 2017)

³⁵ MCWP 2-14, **Counterintelligence**, U.S. Marine Corps, Washington, 1998, s.7.

olabilmektedir. İNİS birimlerinin başlıca haber kaynakları, beşeri kaynaklar olsa da çeşitli yollarla ele geçirilen dokümanlar, fotoğraflar, belgeler veya görüntü kayıtları da İNİS birimlerinde çalışan personele kolaylık sağlayabilmektedir.

2.5.1. Beşeri Kaynaklar

İnsan istihbaratı operasyonlarında en büyük bilgi kaynağı beşeri kaynaklardır. İNİS biriminde çalışan personel beşeri kaynaklardan elde ettikleri bilgileri analiz ederek izlenecek yol haritalarını çizerler. Beşeri kaynaklar kendi içerisinde “Profesyonel Beşeri Kaynaklar” ve “İstihbarat Geçmiş Olmayan Beşeri Kaynaklar gibi farklı sınıflandırmalara ayrılabilirler.

Profesyonel beşeri kaynaklar, istihbarat veya güvenlik birimlerinde bir geçmişe sahip olan kaynaklar olarak ifade edilebilmektedir. Sun Tzu profesyonel beşeri kaynak sınıfına girebilecek kaynakları “dahili casus” kavramı üzerinden açıklamıştır. Sun Tzu’ya göre dahili casuslar, karışt rejimin asi subayları içerisinde seçilmektedir.³⁶ Bu tanımın kapsamı günümüzde oldukça genişlemiştir ve ilticacı ajanlar bu kapsam içine giren en önemli profesyonel kaynakların başında gelmektedirler.

İlticacı ajanlar, vatandaşı oldukları ülkelere çeşitli sebepler ile başka ülkelere iltica eden ve o ülkeye kabul görmek için veya başka kişisel menfaatler elde edebilmek adına beraberlerinde bildikleri sırları da taşıyan kimselerdir.³⁷ Soğuk savaş döneminde oldukça popüler olan bu tarz ajanlar güncel zaman diliminde de yine ön plana çıkmaya başlamışlardır. Örneğin Amerikan NSA istihbarat teşkilatının sırlarını ifşa eden ve Rusya’ya iltica etmek durumunda kalan Edward Snowden ilticacı ajan statüsünde değerlendirilebilir.³⁸

Daha önce de değinilen Herman piramidinde ilticacı ajanlar (Hainler) resmi ajanlardan sonra en fazla “kıymetli” bilgi edinilen ikinci sıradaki kaynaklardır. Herman’ın piramidine göre bu grup ajanlar sayıca daha az olsalar da sağladıkları bilgi ile en verimli kaynaklar arasında yer almaktadırlar. Herman’ın piramidinde birinci sırayı alan resmi ajanlar, gizli soruşturmacı olarak İNİS birimlerine kaynak aktaracak operasyonlara girişebilmektedirler. Faruk Tarhan’a göre

³⁶ Sun Tzu, **Savaş Sanatı**, 7. Baskı, İstanbul: Anahtar Kitaplar, 2017, s 196-197.

³⁷ Herman, s.63.

³⁸ “Snowden Rusya’dan İltica Talebinde Bulundu”, *BBC*, 1 Temmuz 2013, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/07/130701_kerry_dinleme (3 Ocak 2018).

gizli soruşturmacının görevlendirilmesi, suç örgütlerinin işleyecekleri suçları önceden engelleyebilmek için kullanılan bir tedbirdir.³⁹ Gizli soruşturmacılar, değiştirilmiş bir kimlik altında, belli bir olay ve süre sınırı olmadan soruşturma faaliyeti yürüten kamu görevlileridir.⁴⁰ Gizli soruşturmacılar vasıtasıyla, elde edilen bilgiler ışığında İNİS birimleri delillere veya yeni kaynaklara ulaşabilmektedir.

İstihbarat geçmişi olmayan beşeri kaynaklar ise, suç örgütlerinin içerisinde bulunan kişilerden veya vatandaşlık görevi bilinciyle kolluk kuvvetleriyle “tesadüf” ettiği gelişmeleri paylaşan sıradan vatandaşlardan oluşabilmektedir. İstihbarat geçmişi olmayan bu tür beşeri kaynaklar muhbir ve ihbarcı başlıkları altında toplanabilmektedir.

Literatürde çok geniş “muhabirlik” kavramları yer almaktadır. TDK’da muhabir: “*yasadışı olan bir durumu yetkili makamlara haber veren kimse, ihbarcı*” Olarak tanımlamıştır. İngilizce literatürde ise informant (Türkçe literatürde ihbarcı) ve informer (Türkçe literatürde muhabir) olmak üzere iki farklı kaynaktan bahsedilmiştir. “Informer” kolluk kuvvetlerine para karşılığı bilgi aktaran kişi olarak tanımlanırken, “informant” kolluk kuvvetlerine tanık olduklarını anlatan sıradan vatandaşlardır.⁴¹ Batı literatürü bazı kaynaklarda, muhabiri “bir defalığına bilgi verebilen” veya “istihbarat elemanları tarafından vazifelendirilmiş sıradan kimseler” diye yorumlarken⁴², Türkçe’de ikisi arasındaki ayrım daha net ifade edilmiştir. Çevik’in aktardığına göre Geleri ve İleri muhabirleri çeşitli motivasyon vasatları ile yetkili makamlara bilgi veren kimseler olarak ihbarcıları, sade vatandaşlık bilinciyle bilgilerini herhangi maddi motivasyon beklemeden yasal merciler ile paylaşan kişiler olarak yorumlamışlardır. Bu gruba dahil olan kişileri günlük kullanımda “muhabir” olarak nitelendirsek de teknik olarak bu kişiler muhabir değildirler. Bu kişilerin yasal mercilerle olan ilişkileri, tek bir suç veya olay ile sınırlı olduğu ve maddi motif içermediği için bu kişiler teknik kapsamda “muhabir” olarak kabul edilmemelidirler.⁴³

³⁹Atacan Köksal, “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Vol.65, No.4, 2016, ss.2133- 2176, s. 2135.

⁴⁰Faruk Turhan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1. Baskı, Ankara: Asil Yayınevi, 2006, s.274. Aktaran: Mehmet Işık, “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Vol.110, 2014,ss.384-398.

⁴¹Roger Billingsley, **Covert Intelligence Sources: The Unlovely Face of Police Work**, 1. Baskı, Hampshire: Waterside Press, 2009, s.13.

⁴²Daniel Ward, “*Confidential Informants in National Security Investigations*”, **Boston Collage Law Review**. Volume 47, Issue 3, Number 3 (Ocak 2006), s. 627.

⁴³Aytekin Geleri ve Hakan İleri, **Organize Suçlarla Mücadelede Gizli ve Örtülü Yaklaşımlar**, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 211. Aktaran Yasin Çevik, “İstihbaratta Muhabir Kullanımının Hukuki İncelemesi”, **Yayınlanmamış**

Muhbirler, FBI’ın el kitabında sunulan ve aşağıda sıralanan kategorilere göre ayrı ayrı sınıflandırılmalı ve değerlendirilmelidirler.⁴⁴

1. Organize suç örgütlerinin içinde yer alanlar
2. Toplumun üst kademesini oluşturanlar, Zenginler ve aristokrat kesim
3. Suç işlemiş kimseler
4. Terörist grupların içinde yer alanlar
5. Beyaz yaka suçu işlemiş olanlar
6. Uyuşturucu çetelerinin içerisindekiler
7. Güvenilir Kaynaklar

FBI’ın sınıflandırmasındaki kategoriler değişmez değildir. Her toplumun önceliklerine göre bu sınıflandırmalar farklılaşabilir. Türkçe literatürde yapılan çalışmalarda muhbirlik genellikle şu başlıklar altında toplanmıştır.⁴⁵

Yüksek Lisans Tezi. Harp Akademileri Komutanlığı, SAREN, 2013, s. 45.

⁴⁴**Manual of Investigative Operations and Guidelines**, FBI, Washington, 1993, Part I, s. 137-3.

⁴⁵ Çevik, Yasin. “İstihbaratta Muhbir Kullanımının Hukuki İncelemesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.** (Harp Akademileri Komutanlığı, Saren, 2013), s. 46.

1)	Bilgi Veren Kişi	Muhbirliğin ilk sırasındadır. Bu kişiler kolluğa gördüklerini ve duyduklarını birkaç defalığına anlatan sade vatandaşlardır. ⁴⁶
2)	Güvenilir Kişi	Suç örgütlerinin içinden kolluğa bilgi aktaran gerektiğinde aktif bir şekilde belge taşıyan kişilerdir. Bilgi veren kişiden farklı olarak kollukla daha sıkı ilişki içindedirler. ⁴⁷
3)	Bilgi Kaynağı	Güvenilir kişi tanımına da uyan bu kişiler silahlı kuvvetlerin, kolluk birimlerinin ya da ilgili bir iş sahasının bir görevlisi olan gerçek kişilerdir. ⁴⁸
4)	Suçlu Muhbirler	Suç örgütlerinin içerisinde faaliyette bulunmuş ve özgürlük motivasyonu ile kollukla iş birliği yapmayı kabul etmiş kişilerdir. İçerisinde bulundukları örgütle ilgili genel olarak fazla bilgi sağlarlar fakat sağladıkları bilgiler teyide muhtaçtır. ⁴⁹
5)	Kışkırtıcı Ajan	Kolluk Talimatıyla üçüncü kişilerin suç işlemesini sağlayan veya bu kişileri teşvik eden kişilerdir. Muhbirlik kariyerine bilgi veren kişi olarak başlayan bir kişi güvenilir kişi olduktan sonra kışkırtıcı ajanlık faaliyetlerine kadar yükselebilir. Kolluk tarafından iyi idare edilmesi gereklidir. ⁵⁰

Tablo 1: Türkçe Literatürde Muhbir Türleri

İNİS operasyonlarında kullanılan bir başka beşeri kaynak türü de “Etki Ajanlarıdır”. Bu tür ajanlar profesyonel istihbarat geçmişi olan kişiler arasından seçilebildiği gibi profesyonel olmayan kişiler arasından da seçilebilir. Dolayısıyla “Etki Ajanları” ya da Hablemitoğlu’nun

⁴⁶ A.g.e., s.47.

⁴⁷ A.g.e., s.47.

⁴⁸ A.g.e., s.48.

⁴⁹ A.g.e., s.49.

⁵⁰ A.g.e., s.49.

belirttiği isimle “Nüfuz Casusları” her meslek grubundan seçilebilen kimselerdir. Hablemitoğlu nüfuz ajanlarını üçe ayırmaktadır.⁵¹

1. Profesyoneller
2. Kamuoyunu Yönlendirmeye Ehil Kişiler
3. Sempatizanlar (Amatör Muhipler)

“Profesyonel” kategorisine giren kişiler yurtiçinde veya yurtdışında hedef ülke adına görev yapan resmi kişiler arasından seçilmektedir. Hablemitoğluna göre bunlar bilahare kendi ülkelerinde özel eğitime tabi tutulurlar. “Kamuoyunu yönlendirmeye ehil kişilerin” ise medyayı ve gündemi etkileme güçleri vardır. Operasyonun kaynağı olan ülkelerin menfaatlerine göre beşinci kol faaliyeti yürütürler. Satın alınan akademisyenler, medya patronları, tarikat ve cemaat önderleri ile sendika başkanları bu grubun içerisinde yer alırlar. Son olarak “Sempatizanlar” ise ilk iki kategoriye girmeyen ve bu grupların ürettikleri çıktılardan etkilenecek operasyonun kaynağı ülkelere sempati besleyen insanlardır. Yurtdışı eğitim programları ya da ABD gibi ülkelerde yaşama şansı elde etmek için düzenlenen lotaryalar, sempatizanları etkilemek için en büyük fırsatlardır. Hablemitoğlu’na göre etki ajanları, kendi ülkesine ve milletine bağlılığı az, para veya menfaat uğruna her türlü şeyi yapmaya hazır, milli bilinci yeterince gelişmemiş, tercihen de etnik ya da dinsel açıdan kendini ezilmiş gören “azınlık ırkçıları” arasından seçilir.⁵² Bu seçim kriterleri her üç kategori için de geçerlidir. Nüfuz casusları bir faaliyetin aktif yönlendiricisi olabildikleri gibi sağladıkları bilgiler ile kaynak vazifesi de görebilirler, bunun için nüfuz ajanları hizmet ettikleri ülkeler için çok önemlidirler.

İNİS ünitelerinin faaliyetlerinde bilgi akışını sağlamak için başvurduğu en önemli beşeri kaynaklardan biri de göçmen topluluklarında yaşayan kişilerdir. Göç ile ülkelerini terk eden kişiler kendi toplulukları içerisinde yaşanan gelişmeleri, hassasiyetleri istihbarat yetkililerine farklı motivasyonlarla –ki ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır- haber vererek yaşanacak yasadışı faaliyetlerin önüne geçebilirler.

⁵¹Necip Hablemitoğlu, “Etki Ajanları- Nüfuz Casusları ve Fethullahçılar Raporu”, **Köştebek**, Dursun Çimen (drl.), İstanbul: Pozitif Yayınları, 2016, ss. 81-96. s. 83.

⁵² Hablemitoğlu, s.83.

2.5.2 Dokümanlar

İNİS birimlerinin faydalandığı en önemli kaynaklardan biri de gizli veya açık aramalar yoluyla ya da 3. şahıslar aracılığıyla elde ettikleri belgelerdir. (Fotoğraflar, videolar, evraklar, mektuplar vb. materyal) Bu dokümanlar, zaman zaman tek başlarına bir olayı aydınlatmaya yetebildikleri gibi zaman zaman da olayın aydınlatılması için gereken kişilere ulaşma yolunda yardımcı olurlar. Fakat her zaman yeterli dokümanları elde etmek sanıldığı kadar kolay değildir, bu nedenle hedef grubun içerisinde yetkili birimlere bilgi aktarımı yapacak muhbirlere ihtiyaç duyulabilir. Muhtemel muhbirleri bulmak, elemek ve uygun olanı seçmek için ise bu şahıslar üzerinde ayrıntılı incelemelere ihtiyaç vardır. İNİS birimleri bu kişilerin hayat tarzını öğrenmek için kişilerle ilgili edinilebilecek her türlü bilgiyi toplarlar. CIA kurmuş olduğu yan kuruluşlar ile Amerika’da yabancı elçiliklerin bulunduğu bölgelerin çöp toplama ihalesini almış olup buralardan istihbarat çıkarma ve hedef ülkeler için işine yarayabilecek kaynak arayışındadır.⁵³

2.6. İNSAN İSTİHBARATINDA HABER KAYNAKLARINDAN BİLGİ EDİNME SÜRECİ

İNİS faaliyetlerinde haber kaynaklarından bilgi edinme sürecini üç aşamada ele alınabilir. İlk aşama, potansiyel kaynak adaylarını değerlendirmek suretiyle eleyerek uygun adayın seçildiği “temin süreci” yani hazırlık aşamasıdır. Temin aşamasında kaynağın güvenilirliği, erişim ve yeterliliği, hayat tarzı ve motivasyon vasatları incelemeye tabi tutulur. Potansiyel kaynakların hangi ortamlardan elde edilebileceği yine bu başlık altında ele alınır. İkinci aşama, kaynağın ikna edilip, ilişkilerin başlatılıp yürütüleceği “yönetim sürecidir”. Kaynakla görüşme sırasında izlenecek metotlar bu aşamanın bir parçasıdır. Üçüncü aşama, kaynakla “ilişkinin sonlandırılması” aşamasıdır. Bu aşamanın tamamlanmasıyla haber kaynağından bilgi edinme süreci tamamlanacaktır.

⁵³ İnsan İstihbaratı Dersi Ders Notları, Harp Akademileri Komutanlığı SAREN, 2015-2016 Güz Dönemi.

2.6.1. Haber Kaynağının Temin Süreci

Temin süreci kendi içerisinde birkaç aşama barındırmaktadır. Öncelikle İNİS personeli, hangi tür kaynak ihtiyacı olduğunu tespit ederek potansiyel kişi ve grupları listeler ve de bu söz konusu kişi veya grupların değerlendirmesini ayrı ayrı yaparak kaynakları hangi ortamlarda hangi ikna koşullarıyla temin edeceğinin planlamasını yapar. Değerlendirmede uygun bulunan adaylarla iletişime geçilerek kişi, kaynak olarak çalıştırılmaya başlanır.

İNİS birimleri kaynak aramalarını özel veya genel olarak iki kategoride yürütür. Özel aramalarda belirli bir olayla ilgili, ilişkili kişiler aranırken genel aramalarda birimlerin geleceğe dönük kaynak ihtiyacı tespit edilerek taramalar yapılmaktadır.⁵⁴ İstihbarat elemanı yapılacak kaynak adaylarının tespitinde faydalanılan yöntemler şunlardır:

- İstihbarat elemanlarının düzenlediği raporlar neticesinde uygun adayların belirlenmesi.
- Adaylar arasında suç örgütlerinde zarar gören ya da örgütle arası açılan kişilerin belirlenmesi.
- Gözaltına alınan adaylardan kaynak olmaya uygun olanların belirlenmesi.
- Kolluğa başvuran adaylar arasından muhtemel elemanların belirlenmesi.
- Cezaevinden tahliye olan uygun şahısların belirlenmesi.⁵⁵

Ancak potansiyel bir hedefin, haber kaynağı olarak belirlenmesinden önce bir dizi değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir. Değerlendirmede kesin sonuçlara ulaşılmadan kaynakla kontak kurulması telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açabildiğinden bu süreç deneyimli insan istihbaratçılarının idare etmesi gereken hassas bir süreçtir. Kaynak olarak değerlendirilmeye tabi tutulan kişiler hakkında değerlendirme aşamalarına göre ayrı ayrı raporlar tutulur.⁵⁶ Yapılacak değerlendirmelerde kaynağın güvenilirliği, yeterliliği, planlanan operasyonda ilgili kaynaklara erişimi, motivasyon vasatları ve hayat tarzı incelenir. Bütün bu sürecin sonunda potansiyel hedefin, kaynak olarak faydalanılacak kişi olup olmadığına karar verilir. İstihbaratçılar bu verileri kendi araştırmaları sonucu elde edebildikleri gibi çeşitli kurumlarla iş birliği içerisinde girerek potansiyel “muhabir, yardımcı eleman ve habercileri” tespit

⁵⁴ Recep Güven, “Kavramsal Açıdan İstihbarat ve Yardımcı İstihbarat Elemanının Önemi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2011,) s. 32.

⁵⁵ Güven, s. 31.

⁵⁶ Bruce Pechan, “The Collector Role’s in Evaluation”, *Study in Intelligence CIA*, Volume: 5, Issue: Summer, 1961, s.38.

edebilirler. Örneğin ABD’de FBI ve Amerikan Gümrük ve Sınır Koruma İdaresi (CBP) yetkililerinin ülkeye yeni girenler üzerinde uyum içerisinde çalıştığı belirtilmektedir. Bu iddialara göre ülkeye giriş yapan kişiler FBI’nın CBP’den talep ettiği kriterlere (geldikleri ülkeler, ziyaret ettikleri ülkeler, yaşları, dinleri ve cinsiyetleri gibi) göre sıralanmakta havaalanında yapılan gözlemler neticesinde yerleşim, erişim ve gönüllülüklerine göre FBI değerlendirilmesine alınmaktadır.⁵⁷

2.6.1.1 Kaynağın Güvenilirliği

Kaynağın güvenilirliği kaynak değerlendirmesinin hemen her safhasında en önemli kriterdir. Kaynağın sağladığı bilgiler şüphelidir ve dikkatle kontrol edilmelidir. Pechan’ın açıkladığı güvenilirlik derecesi ele alınacak olursa güvenilirlik derecesi sırasıyla artacak şekilde C, B ve A olarak sınıflandırılmaktadır. C derece güvenilirlik derecesine sahip bir kaynağın B derecesine terfi etmesi için uzun bir zaman boyunca güvenilir bilgiler vermesi gerektiği söylenebilir. Verdiği bilgilerde herhangi bir yanlışlık olmadığı sürece B seviyesine ulaştıktan sonra kaynağın tekrar C seviyesine indirilmesi pek olası değildir. Fakat unutulmamalıdır ki şahıs spesifik bir konuyla ilgili sağladığı bilgilerde A seviyesinde olsa bile başka bir konuda C seviye güvenilirliğe sahip olabilir. Bunun nedeni de şahsın ilgili konuyla alakalı bilgilere ve erişim gücüne sahip olmamasıdır.⁵⁸ İstihbarat toplayıcıları, kaynaklarının güvenilirliğini sürekli test ederek kaynağın herhangi bir nedenden dolayı saf değiştirmeyeceğinden emin olmalıdırlar. Özdağ kaynağın güvenilirlik derecelerini aşağıdaki tabloda sunulduğu şekilde sıralamıştır.⁵⁹

⁵⁷Cora Currier, “Revelead: The FBI’s Secret Methods For Recruiting Informants at the Border”, *The Intercept*, 5 Ekim 2016, <https://theintercept.com/2016/10/05/fbi-secret-methods-for-recruiting-informants-at-the-border/> (27 Eylül 2017).

⁵⁸ Pechan, a.g.e., s.39.

⁵⁹ Özdağ, İstihbarat Teorisi, s.358.

KAYNAĞIN GÜVENİLİRLİĞİ	
1)	Tamamen Güvenilir
2)	Genellikle İnanılır
3)	İnanılır
4)	Genellikle İnanılmaz
5)	İnanılmaz
6)	İnanılabilirliği Tayin Olunamaz

Tablo 2: Kaynağın Güvenilirliği

Kaynak: Ümit Özdağ, İstihbarat Teorisi, s.358.

Kaynağın hangi koşullarda ve motivasyon vasatları ile hareket ettiğinin bilinmesi güvenilirliğin sağlıklı ölçülmesi için gereklidir. Bu hususlarda eksik veya yanlış tespit yapılması istihbarat birimlerini yanlış yönlendirecektir. Örneğin Irak savaşı öncesi, Irak'tan Almanya'ya iltica eden Curveball⁶⁰ kod adlı tanığın aktardığına göre Saddam'ın elinde kimyasal silahlar bulunmaktaydı. BM Genel Sekreteri Annan, 5 Şubat 2003 tarihinde yaptığı konuşmasında Curveball'ın ifadesini temel alarak Saddam'ın elinde kimyasal silahlar olduğunu dünyaya duyurdu. Irak'ın işgal edilişinden sonra anlaşıldı ki Curveball'ın ifadesinde bahsettiği birçok şey asılsız bilgilerdi. Curveball'a sorulması gereken birçok soru sorulmamıştı ve Curveball hakkında daha detaylı bir yeterlilik ve güvenilirlik analizi yapılmalıydı.⁶¹ İstihbarat üniteleri kaynaklarına yeterli derecede güvenilirlik analizi yapmazsa bu yanlışın sonuçları, milletleri birbirleriyle savaşa sokabilecek ölçüde vahim olabilir. Bu örnek, istihbarat birimlerinin yeterli güvenilirlik analizi yapmadığı durumlarda oluşabilecek sorunları ortaya koymaktadır.

⁶⁰ Guardian'da 2011 tarihinde çıkan habere göre Curveball'un gerçek ismi Refid Ahmed Elvan el-Cenabi idi. Martin Chulov ve Helen Pidd, Defector Admits to WMD Lies That Triggered Iraq War, *the Guardian*, 15 Şubat 2011, <https://www.theguardian.com/world/2011/feb/15/defector-admits-wmd-lies-iraq-war> (10 Aralık 2016).

⁶¹ David A. Schum, ve Jon Morris, "Assessing The Competence And Credibility of Human Sources of Intelligence: Contributions From Law And Probability", **Law Probability and Risk**, Volume 6, Issue 1-4, 1 Mart 2007, s. 253.

2.6.1.2 Kaynağın Erişimi ve Kifayeti

Kaynağın güvenilirlik testinden sonra en önemli değerlendirme kriteri, muhbirin konuya erişimi ve konuyla ilgili yeterliliğidir. Erişimden kastedilen, bilgisine ve kabiliyetlerine başvurulması muhtemel kişilerin, ilgili olaylardan haberdar olmaları veya olayların cereyan ettiği ortamlara rahatlıkla girip çıkabilmeleridir.

Kifayet konusu da hedef kişilerden beklentileri belirleme noktasında önemli unsurlardan biridir. Genellikle kaynaklar, hakkında bilgi alınmak istenen kişinin arkadaşı veya evine rahatlıkla girip çıkabilen kişilerden seçilir.⁶² Hedef kişinin çevresinden seçilecek bir kaynakta hem erişim hem de kifayet özellikleri aranır. Kaynak olarak kullanılacak kişiler, hem belirlenen ortamlara rahat girip çıkabilen hem de istenilen bilgilere elde ederken sükûnetini koruyabilen insanlardan seçilmesine dikkat edilir. Kaynak olarak belirlenen kişi herhangi bir meslek grubuna dahil olabilir. Önemli olan nokta, bu kişiden meziyetlerine uygun şekilde faydalanmaktır. Meslek grupları arasında taksiciler, din adamları, bilim insanları, berberler ve hizmet sektöründe çalışan diğer insanlar bilgilerine en çok başvurulacak kaynaklar arasında yer almaktadırlar. Hatta bazı durumlarda bu kişiler muhbirlik yaptıklarının farkında bile olmayabilirler.⁶³ Görevli istihbarat personeli, kişinin güvenini kazanarak onunla arkadaşlık geliştirmek suretiyle bazı bilgilere ulaşabilir ve kaynak kişi herhangi bir motivasyon beklemediği için muhbir olarak kullanıldığını anlayamayabilir.

2.6.1.3 Kaynağın Hayat Tarzının Tespiti

Kaynağın hayat tarzı değerlendirmeye tabi tutulması gereken önemli bir başka unsurdur. Hayat tarzı bir kişinin belirli bir periyotta ortaya koyduğu davranışlar ve alışkanlıklar bütünü olarak tanımlanır.⁶⁴ Kaynağın hayat tarzının keşfedilmesi iki açıdan önemlidir: Kaynağın erişim sahasını ve yatkınlığına ilişkin bilgileri pekiştirmek ve de kaynağı ilgili birimlerle çalışmaya ikna etmek üzere motivasyonunu kavrayabilmek. Hayat tarzı denildiği zaman kaynak ve

⁶² The Use of Covert Human Intelligence Sources, s. 17, <http://www.fipr.org/rip/pre-Draft%20CoP%20part2.pdf>, (29.09.2017).

⁶³ Trevor Aaronson, "The Informants", *MotherJones*, Eylül 2011, <http://www.motherjones.com/politics/2011/07/fbi-terrorist-informants/> (29 Eylül 2017).

⁶⁴ Patrick Biltgen and Stephen Ryan, **Activity- Based Intelligence: Principles and Applications**, 1. Baskı. Massachusetts: Artech House, 2016, s.24 Aktaran: Patrick Biltgen ve Diğerleri, "Activity-Basic Intelligence: Understanding Pattern-of-Life", **the State and Future of GEOINT Report**, Virginia: The United States Geospatial Intelligence Foundation, 2017, s.24.

hayatıyla ilgili her şey akla gelmeli ve alışkanlıklar, hobiler, korkular, zaafılar, ruhsal durumunda yaşanan değişimler ve kaynağın ahlaki değerleri dahil hemen her şey kayıt altında tutulmalıdır.⁶⁵ Hedef grubun içerisindeki her bir insan, potansiyel bir kaynaktır. Bu nedenle izlenen tüm hedefleri iyi tanınması ve hayat tarzı haritalarının çıkarılması zorunludur. Bir kişinin hayat tarzının öğrenilmesi o kişiye yakınlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Söz gelimi kaynak olarak faydalanmayı düşündüğümüz kişi antika eşyalardan hoşlanıyorsa çeşitli yönlendirmelerle bir müzayedede veya bir sosyal ortamda bu kişiyle irtibat kurabilir ve sohbet ilerletilebilir. Gelişen teknoloji ve değişen alışkanlıklar sosyal medya ve internet üzerinden bireylerin alışkanlıklarını öğrenebilmeyi sağlayarak kişisel verilere ulaşmayı kolaylaştırmıştır. CIA'nın sosyal medya üzerine çok detaylı yatırımlar yaptığı ve bu yatırımların en önemlilerinden birinin IN-Q-TEL isimli şirket olduğu iddia edilmektedir. IQT'nin misyonu yenilikçi teknolojik çözümler yaratarak CIA ve Amerikan İstihbarat Topluluğuna destek olmak şeklinde açıklanmıştır.⁶⁶ İddialara göre şirket yapmakta olduğu sosyal medya analizleri ve takip ettiği hesap hareketleriyle CIA'ya büyük bir veri bankası sunmaktadır.⁶⁷

2.6.1.4 Kaynağın Motivasyonunun Tespiti

TDK'ya göre motivasyon, isteklendirme, güdüleme⁶⁸ anlamlarına gelen bir kelimedir. Yapılan her işte bir motivasyon kaynağı vardır. Örneğin insanlar çalıştıkları şirketlerde primle motive edilebilirler ya da fedakârca yapılan bir işin motivasyon kaynağı manevi tatmindir. Lee'ye göre muhbirler de bir şeyler üretebilmek için motivasyona ihtiyaç duymaktadır.⁶⁹

Pek çok motivasyon kaynağı olabilir ve bu motivasyon kaynakları kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Önemli ve kritik olan, kaynak olarak düşünülen kişide, hangi motivasyon türünün ağır bastığının tespiti. Kaynağın motivasyonunun doğru tespiti, ikna aşamasında kaynakla kontak kuracak ekibin veya kendi ayağıyla kolluğa gelen muhbiri sorgulayan kolluk personelinin işini kolaylaştıracaktır. Kaynağı motive eden unsurlar ceza alma korkusu,

⁶⁵ Michael T. Flynn, Rich Juergens ve Thomas L. Cantrell, "Employing ISR Sof Best Practices", *JFQ*, Sayı 50, 2008, s.56.

⁶⁶ James Quilter, "Cia Invest in Social Media Monitoring Company", *Campaign*, 21 Ekim 2009, <https://www.campaignlive.co.uk/article/cia-invests-social-media-monitoring-company/947002>, (29 Eylül 2017).

⁶⁷ Kashmir Hill, "How the C.I.A Perfects its Social Media Monitoring Technologies", *Forbes*, 24 Kasım 2010, <https://www.forbes.com/sites/kashmirhill/2010/11/24/how-the-c-i-a-perfects-its-social-media-monitoring-technologies/#7bcd20c2735b>, (29 Eylül 2017).

⁶⁸ TDK, Motivasyon Tanımı, 2017.

⁶⁹ Gregory D. Lee, "What Motivates Confidential Informants", *Third Degree Communications*, Training Bulletin, s.1. http://www.tdcorg.com/download/ConfidentialInformantMotivation_AugArticle1_080808.pdf (29 Eylül 2017).

korunma, intikam, kendini gerçekleştirme ve rekabet arzusu, maddi kazanç, ideoloji ve din ve vatanseverliktir.

a) Ceza Alma Korkusu: Genellikle suça karışmış kişiler, alabilecekleri cezayı daha aşağı çekmek için muhbir olmayı kabul edebilirler. Yapılan yasal düzenlemelerle uyuşturucu ile mücadelede suçlu olan fakat muhbir olarak bilgi vermeyi ve çalışmayı kabul eden kişilerin cezalarında indirimle gidildiği görülmüştür.⁷⁰

b) Korunma, İntikam, Kendini Gerçekleştirme ve Rekabet Arzusu: Korunma veya korku, suç örgütlerinin içinde yer alan ve çeşitli nedenlerden dolayı kendisinin, ailesinin veya çocuklarının hayatından endişe eden kişilerin kolluğa gelip bildiklerini anlatmasıdır. Korunma arzusu bu kişilerin muhbir olmalarında etkilidir.

İntikam, suç örgütlerinin içerisinde bulunmuş ve bazı sebeplerden dolayı örgütle yolları ayrılmış olan kişiler, intikam motivasyonu ile ellerindeki örgütle ilgili dokümanları polise teslim etmesidir. İntikamcı muhbir iyi idare edilirse çok iyi bir muhbir olabilir.

Kendini gerçekleştirme arzusu, yaptıkları işin önemli olduğu inancıyla, genellikle maddi bir motivasyon beklemeden gururlarının okşanması amacıyla bilgi sağlanmasıdır.⁷¹

Rekabet, suçlu bireylerin çete içerisinde yükselme gibi dürtüyle önünde engel teşkil eden kişileri polise bildirerek kendine alan yaratmaya çalışmasıdır. Aynı özellik rakip iki çete arasında da gözlemlenebilir. Bu motivasyonda polise yapılan ihbarlar genellikle anonimdir.⁷²

c) Maddi Kazanç (Para): Maddi motivasyon, suçta ceza indirimi veya korunma beklentisinden sonra en yaygın ikinci motivasyondur.⁷³ İngilizce literatürde para için muhbirlik yapan kişilere “bounty hunter”⁷⁴ yani “ödül avcısı” denmektedir. En bilindik ve eski örneklerden biri, Yahuda’nın Hz. İsa’nın bulunduğu yerin bilgisini 30 gümüş para karşılığında vermesidir.⁷⁵

⁷⁰ Konuyla ilgili muhbir açısından avantaj ve dezavantaj tartışmaları için bakınız. *Becoming a Confidential Informant to Reduce Drug Charges*, https://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/drug_crimes/drug_snitch_prison.htm, (30 Eylül 2017).

⁷¹ Çevik, a.g.e., s.43.

⁷² James Osterburg Ve Richard H. Ward, *Criminal Investigation: A Method for Reconstructing the Past*, 7. Baskı, Cincinnati: Anderson Publications, 2000. s. 180.

⁷³ John A. Eterno ve Cliff Roberson (Ed.), *The Detective’s Handbook* Florida: CRC Press, 2015, s.199.

⁷⁴ A.g.e., s.199.

⁷⁵ Detaylar için bakınız **Luka İncili**, Yahuda’nın İhaneti, Ayet 22.

d) İdeoloji ve Din: Kişiler ideolojileri doğrultusunda kendisiyle aynı ideolojiye sahip başka bir devlet için muhbirlik ya da casusluk yapabilirler. İdeolojik motivasyonla casusluk ve muhbirlik Soğuk Savaş döneminde oldukça yaygındı gerek ABD’de yaşayan Komünistler gerekse de Sovyet Rusya’da yaşayan Liberaller, ideoloji motifiyle casusluk yapmaktaydılar.

İdeolojik motivasyonlarla casusluğun bilinen örneklerinden biri Klaus Fuchs vakasıdır.⁷⁶

Benzer örnekleri Türkiye’de 70lerdeki ideolojik çatışmalar döneminde de görmek mümkündür. En bilinen örnek Muzaffer Çengil vakasıdır⁷⁷.

İdeolojiler gibi dinler de muhbirlik veya casusluk motivasyonu olarak kullanılmaktadır. Bir ülkede azınlık durumunda bulunan dini topluluğa ait bireyler, aynı dine bağlı bulunan başka bir devlet için casusluk yapabildikleri gibi dinlerini rahat yaşayamadıklarını düşünen kişiler, din özgürlüğü elde etmek adına kendi dinlerinden olmayan başka bir devletle de iş birliği yapabilirler. ABD’nin “Yeşil Kuşak” projesi çerçevesinde Sovyetler Birliği içerisindeki Orta Asya ve Türk Cumhuriyetlerinde Müslümanları devşirmesi buna bir örnektir.⁷⁸

e) Vatanseverlik: Sıradan vatandaşların hiçbir maddi menfaat beklemeden kolları bildiklerini, gördüklerini anlatarak yardımcı olmaya çalışmalarıdır. Genellikle tekil olaylarla sınırlıdır ve devamlılık söz konusu değildir.⁷⁹

⁷⁶ Ünlü bir Alman fizikçi olan Klaus Fuchs, 1933’te Hitler’in iktidara gelmesine müteakip Birleşik Krallığa yerleşmiş ve komünizme olan ilgisi bilinmesine rağmen II. Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin atom bombası geliştirme programında çalışmıştı. Savaştan sonra ABD’ye yerleşen Fuchs, Manhattan projesinde de yer aldı ve buradaki görevinin bitmesinin ardından Birleşik Krallığa geri döndü. ABD’li ajanların yaptığı araştırmalar sonucunda, Fuchs’un bir Sovyet casusu olduğu ve nükleer programların sırlarını Sovyetlere teslim ettiği ortaya çıktı. İngiltere’de 9 yıl hapse yatan Fuchs, çıktıktan sonra Doğu Almanya’ya yerleşti ve 1979 yılında emekli olana kadar burada çalıştı. Detaylar için bkz.

⁷⁷ Çengil Türk Silahlı Kuvvetlerinde subayken 1972’de devrimci faaliyetlerden dolayı tutuklanıp TSK ile ilişkisi kesilen ve bir süre hapse yatan Çengil, tahliye olduktan sonra bir kitap dükkanı açar. Hapisteyken maddi, manevi birçok zorluk yaşayıp eşinden boşanan ve bunun sorumlusu olarak Türkiye’deki rejimi gören Çengil Sosyalist sistemin Türkiye’yi kurtaracağını düşünmektedir. Dükkanına gelen Sovyet Kültür Ataşesi Berov vasıtasıyla Bulgar casuslarıyla ilişkiye girer. Başlarda Çengil’e üstü kapalı bir şekilde yardım yapan Todorov isimli Bulgar casusu, ideoloji motivasyonu ile Çengil’den, TSK içerisindeki bağlantıları aracılığıyla belirli askeri bilgileri öğrenmesini ister. Türkiye’de Çengil’in ilişkili olduğu askeri personelden bazıları durumdan şüphelenince Çengil bir süre yurtdışında çeşitli ülkelerde kalmış ve daha sonra Türkiye’ye geri dönmüştür. Ekim 1980’de tutuklanan Çengil mahkemede suçunu itiraf etmiş ve ideolojik sebepler nedeniyle bu işe kalkıştığını beyan etmiştir. Detaylar için bkz. Ercan Çitlioğlu, **Gölgedeki Sessiz Tanklar**, 1.Baskı, İstanbul: Destek Yayınları, 2007.

⁷⁸ Mehmet Kılıç, “Uluslararası İlişkiler Yeşil Kuşak Teorisi ve Örnekler”, **International Journal of Political Science Researches**, Cilt.1, Sayı.1 (Temmuz 2015), s.52.

⁷⁹ Çevik, a.g.e., s.45.

2.6.2. Beşeri Haber Kaynağı Sağlanabilecek Unsurlar

Deneyimli insan istihbaratçıları hemen her ortamdan bilgi edinebilecek tecrübeye ve yeteneğe sahip kişilerdir. İstihbaratçıyı ilgilendiren bilgiler sonsuz olabilmektedir. İstihbarat birimleri aşağıda açıklanacak olan bu ortamlarla ilgili analizler yaparak her bir ortam için farklı plan ve stratejiler geliştirmektedirler. Beşeri haber kaynağı sağlanabilecek unsurlar resmi ve özel kuruluşlar, mesleki örgütler, siyasi örgütler, sendikalar, dernekler, göçmenlerin yaşadıkları bölgeler, dini gruplar, öğrenci yurtları ve okullar, iş adamları, medya çalışanları, pazarlamacılar bilimsel kuruluşlar ve üniversiteler, yabancı elçilikler ve diğer kaynaklar olarak sınıflandırılır.

a) Resmi ve Özel Kuruluşlar: Resmi ve özel kuruluşlar denilince aklımıza hemen her kurum ve kuruluş gelebilmektedir. (Havaalanları, Polis Müdürlükleri, Nüfus Daireleri, Hastaneler vs.) Bu kuruluşlar vasıtasıyla elde edilen verilerle, kaynağın yukarıdaki başlıkta arz edilen motifleri tespit edilebilmekte, yaşadığı yer bulunabilmektedir. Bu kurumlarla çalışan personelle irtibata geçilerek onlardan da kaynak olarak faydalanılabilmektedir. Örneğin AB ülkelerinde organ mafyasına karşı kolluk kuvvetleri sağlık kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde çalışmaktadır.⁸⁰

b) Mesleki Örgütler: Makine Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Esnaf kooperatifi birlikleri gibi Meslek kuruluşları ve meslek odaları bu grubun içine girmektedir. Bu grubun üyelerinden genellikle bilirkişi olarak faydalanılmaktadır.

c) Siyasi Örgütler, Sendikalar, Dernekler: Siyasi partiler ülke genelinde teşkilatlandıkları için üyeleri halkın her kesimi ile temas halindedirler ve birçok konu hakkında doğrudan ya da dolaylı olarak haberdar olabilmektedirler. Aynı zamanda siyasi partilerin üyesi kişilerin rekabet motifleriyle kaynak olarak hareket etmeleri oldukça olasıdır. Dernekler ve sendikalar faaliyet alanlarına göre her türden insanla iletişime geçme şansına sahip olduklarından beşeri kaynak açısından verimli alandır.

d) Göçmenlerin Yaşadıkları Bölgeler: Göçmenlerin yaşadıkları bölgelerde geldikleri ülkenin hemen her kesiminden insan bulunabilmektedir ve bu nedenle istihbarat teşkilatları göçmenlere

⁸⁰ Bkz. Lidia Louk, "Doctors and Police Unite to Fight Organ Trafficking in Europe", *Epoch Times*, 24 Kasım 2014, https://www.theepochtimes.com/doctors-and-police-unite-to-fight-organ-trafficking-in-europe_1101761.html (3 Ekim 2017).

genellikle maddi motifler ve korunma teklif ederek onları muhbir olmaya ikna etmeye çalışmaktadırlar.⁸¹

e) İç Göç Yoluyla Farklı Şehirlerden Gelen Kişilerin Yaşadıkları Bölgeler: İç göç yoluyla farklı şehirlere yerleşen kişiler genellikle hemşerileriyle aynı muhitlerde yaşama eğilimi içerisindedirler ve kapalı toplum yapılarından dolayı dışarıdan bu grupların içerisine sızmak çok kolay değildir. Bu nedenle genellikle maddi motifler veya kaynağa sigortalı bir iş bulma sözü ile bu grubun içerisinde yer alan kişiler ikna edilir.

f) Dini Gruplar: Kapalı birer topluluk olan dini cemaatlerin içerisinden potansiyel kaynakların motifleri iyi tahlil edilerek uygun adaylar, kaynak olarak hizmet vermeye ikna edilir.

g) Öğrenci ve Dernek Yurtları ve Okullar: Öğrenci ve dernek yurtlarının tuttıkları kayıtlar ve burada yaşayan öğrenciler zaman zaman kolluğa ve istihbarat toplayıcılarına yardımcı olabilir

h) Medya Çalışanları: Medya çalışanları, istihbarat toplayıcılarıyla benzer nitelikte çalışmalar yürüttükleri için kolluğun ve istihbarat personelinin bilgi edinebilmelerine yardımcı olabilirler.

i) İş Adamları: İş adamları pek çok farklı ülkeye gidip farklı insanlarla iletişime geçen kişiler olduklarından edindikleri bilgiler, tecrübeler ve iletişim halinde oldukları insanlar istihbarat personeli için önemli olabilmektedir.

j) Pazarlamacılar: İşleri gereği birçok eve girip çıkan pazarlamacılar, girdikleri mekanlarda önemli bilgilere ulaşabilir ve konuşulanlara tanıklık edebilirler.

k) Bilimsel Kuruluşlar ve Üniversiteler: Akademisyenler her çevreye rahat girip çıkabilen ve herkesle sohbet edebilen kimseler olduklarından birçok bilgiye sahip olabilmektedirler. Ayrıca akademisyenler yaptıkları projelerle kolluğa ve istihbarata kaynak toplama aparatı veya uygulamaları geliştirebilmektedirler.⁸² Georgia Teknoloji Polis Departmanı, çalışanların vardiyalarını ayarlamak, ekipleri çeşitli bölgelere yerleştirmek, nerede ve ne zaman suç oluştuğunu izlemek konusunda sıkıntılar çekmektedir. Çekilen bu sıkıntılar üniversite

⁸¹ Örneğin Alman BND teşkilatı, göçmenlere daha iyi bir yaşam ve korumalı bir statü önererek onların normal koşullarda kolay kolay ulaşamayacağı şeyleri motif olarak kullanmaktadır.

⁸²GeorgiaTech, Industrial Engineers Help Police Optimize Operations, 2015, <http://www.news.gatech.edu/2015/07/06/industrial-engineers-help-police-optimize-operations> (3 Ekim 2017).

öğrencilerinin güvenliğini de tehlikeye düşürünce GTPD ve Georgia Teknoloji Enstitüsü araştırmacıları eski suç datalarını kullanarak hangi suçun hangi mevkilerde işlendiğini analiz etmiş ve gelecekte hangi suçun hangi mevkilerde nasıl görünebileceğini tahmin eden bir uygulama geliştirmişlerdir.

İ) Yabancı Elçilik ve Temsilcilik Mensupları: Yabancı elçiliklerde çalışan ve temsilciliklerde görev alan personel işi gereği istihbaratçıyı ilgilendirecek bilgilere yakındır. Buralarda çalışan personel daha ülkeye adımını atmadan mercek altına alınmalı, zaafı ve motivasyonu tespit edilmelidir. Öğrenilecek zaafı ilerde lüzumu hasıl olunca istihbarat ünitelerinin işini kolaylaştıracaktır.

m) Diğer Kaynaklar: Gemi personelleri, pilotlar, yabancı öğrenciler, turistler, uluslararası çalışan şoförler, gümrük memurları gibi kişiler.

2.7. İNSAN İSTİHBARATINDA HABER TOPLAMA USUL VE METOTLARI

İnsan istihbaratında haber toplama usul ve metotları insan istihbaratı temel harekâtı ve özel usuller olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar İnsan istihbaratı temel harekâtında sızdırma, mülakat, gözlem ve tarif operasyonları ve keşif operasyonları yer alırken; özel usullerde sorgulama, provokasyon, takip ve gözetleme ve arama operasyonları gerçekleştirilmektedir.

2.7.1. İnsan İstihbaratı Temel Harekâtı

İNİS operasyonlarının temelini, insan istihbaratı temel harekâtı vasıtasıyla elde edilen bilgiler oluşturmaktadır. Kaynak kişileri tespit etmek için yapılan araştırmalarda ve bu kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerde insan istihbaratı temel harekâtı faaliyetleri kullanılmaktadır.

a) Sızdırma: Alan dışından gözlemciler istihbarat sonucu elde edilen her bilginin sızdırma yoluyla elde edildiğini düşünse de sızdırma faaliyeti özel bir anlam ve tekniğe sahiptir. Sızdırma, bilgi elde edilmesi gereken bir konuda, bilgisi olan herhangi bir kişiden o kişiye kendisinden bilgi alındığını⁸³ ve istihbarat toplayıcısının asıl amacını hissettirmeden⁸⁴ bilgi alma yöntemidir. Sızdırma operasyonları, klasik sorgulama yöntemleri yetersiz kaldığı zaman

⁸³ Avcı, s. 42.

⁸⁴ Simon Oleszkiewicz, "Eliciting Human Intelligence A Conceptualization and empirical testing of the Scharff Technique", 2016, University of Gothenburg, Department of Psychology, https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/41567/1/gupea_2077_41567_1.pdf (10 Ekim 2017), s.2.

yapılan özel operasyonlardır. Sızdırma operasyonu iyi bir planlamaya ve dikkatli yürütülen bir görüşme sürecine dayanır.⁸⁵ Görüşmeleri icra edecek personel, bilgi sahibi olduğu inanılan kişi hakkında alternatif planlara sahip olmalıdır.⁸⁶ Önceden geliştirilen ikili ilişkiler kaynak kişiden bilgi alma konusunda yardımcı olur. Pek çok durumda sızdırma faaliyeti ikili ilişkiler vasıtasıyla yürütülmektedir. İkili ilişkiler sayesinde personel birçok bilgiye ve belgeye ulaşabilir.⁸⁷

Avcı'ya göre sızdırma faaliyetlerinde kaynak kişinin zaaflarından faydalanarak anlık heyecan veya panikle istenilen bilgi ve materyallerle ilgili açıklamaları yapması sağlanır.⁸⁸ İnsanlar, ilgili oldukları konularda konuşma eğilimi içerisindedirler. Sızdırma faaliyetlerinde icracı personel, hedef kişiyle önce kişinin ilgi alanıyla ilgili muhabbet açar daha sonra konuyu kendi istediği alana çeker.⁸⁹ Görüşmelerin açık veya gizli bir şekilde kayıt alınabilmesi de görüşmenin istihbarat değerini artırır.⁹⁰

b) Mülakat: İnsan istihbaratı operasyonlarında kaynakla yapılan görüşmelere mülakat (interview) denilir. Genel olarak mülakat, sızdırma ve sorgulama görüşmeleri güvenlik ve görüşme yeri seçimi açısından birbirine benzemekte iken ufak farklılıklarla birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Sızdırma sırasında hedef kişi, kaynak olarak kullanıldığının farkında değilken mülakat sırasında kişiler kendilerine sorular sorulacağını ve cevaplar beklendiğini bilmektedir.⁹¹

Mülakat ile sorgulama arasındaki fark ise sorgulayıcının yaklaşımından kaynaklanır. Mülakatta icracı, faaliyeti sohbet havasında ve öğrenmeye meraklı bir şekilde sürdürürken sorgulamada kaynak kişiyi suçlayarak bilgi edinme tercih edilir. Bu nedenle, mülakat sürecinde kaynak kişiye son derece saygılı ve haysiyetli bir şekilde davranılır ve Mülakat sırasında karşı tarafı inciten (bilinçli veya değil) davranış ve sözlerden kaçınılır.⁹² İcracı personelin mülakata

⁸⁵ FM2-22.3, 8. Bölüm, s.22.

⁸⁶ Oleszkiewicz, s.13.

⁸⁷ A.g.e., s.18.

⁸⁸ Avcı, s.42.

⁸⁹ Fm2-22.3, 8. Bölüm, s. 23.

⁹⁰ Avcı, s.42.

⁹¹ Tom Baugh, "Five HUMINT Collection Techniques", 2017, <http://starvingthemonkeys.com/2017/01/29/five-humint-collection-techniques/> (10 Ekim 2017).

⁹² Jason Pollock, "Collecting HUMINT: Conducting Interviews and Interrogations", *Badge and Bail Magazine*, 18 Aralık 2015, <http://badgeandbail.com/collecting-humint-conducting-interviews-and-interrogations/> (10 Ekim 2017).

gelmeden evvel kaynağın kişiliği ve motivasyonu ile ilgili tüm bilgilere sahip olması⁹³, ona göre soracağı soruları ve soru tiplerini hazırlaması önemlidir.

İstihbarat personeli, bazı durumlarda tercümanlarla çalışma gereksinimi duyabilmektedir. Seçilecek tercümanın güvenilirliğinden emin olunmalıdır. Doğal olarak tercümanla gerçekleştirilecek görüşmelerin seyri, tercümansız görüşmelere göre daha yavaş olacaktır. İstihbarat personeli, tercümanın hareketlerini ve çalışma şekillerini iyi takip etmeli ve bazı emarelere karşı uyanık olmalıdır. Aşağıda sayılan emareler varsa tercümanın yeterliliği ve güvenilirliği gözden geçirmelidir.⁹⁴

- İstihbarat personeli uzun uzun konuştuğu halde tercüman olması gerekenden kısa çeviriyorsa,
- İstihbarat personeli kısa konuşmuşken tercüman uzun uzun çevirip ekleme yaptığı düşünülüyorsa,
- Tercümanın beden dilinde ani değişimler yaşıyorsa,
- Tercüman çeviri yaparken duraklıyorsa ya da düşünüyorsa,
- İstihbarat personeli pozitif bir ifade kullanmışken kaynak tam tersi bir tepki veriyorsa,

c) Gözlem ve Tarif: TDK'ya göre gözlem, bir nesnenin, olayın veya bir gerçeğin, niteliklerinin bilinmesi amacıyla, dikkatli ve planlı olarak ele alınıp incelenmesidir.⁹⁵ Bilimsel çalışmalarda sıkça kullanılan gözlem tekniği, herhangi bir ortamda oluşan davranışları ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla veri toplamak için kullanılır.⁹⁶ Tarif ise gözlem yoluyla elde edilen bilgilerin anlatım şekli ve onu tamamlayan işlemdir. Tarif konusu iki yönlüdür. Bir yönüyle gözlemlediklerini amiriyle ya da başka bir personelle paylaşan İNİS personelinin hazırladığı tarif raporunu, ikinci yönüyle de İNİS personelinin bir kaynağın gözlemleri neticesiyle aldığı tarifi tanımlar. Tarif, kendi içerisinde beş kategoriye ayrılabilir: kişi, eşya, olay, bölge ve tesis tarifleri.

⁹³HUMINT Tactical Questioning, Debriefing, Interrogation Screening, (t.y.), 2015, <http://securityantiterrorismtraining.org/perspectives-for-indian-army/node/25> (10 Ekim 2017).

⁹⁴ A.g.e., Bölüm 11, s.7-8.

⁹⁵ TDK, Gözlem ve Tarif Tanımı, 2017.

⁹⁶Veri Toplama Yöntemleri, http://www.phdternegi.org/wp-content/uploads/2016/03/veri_toplama_yontemleri.pdf (10 Ekim 2017).

Kişi tarifleri insanların değişmeyen ve ayırt edici özellikleri kullanılarak yapılır: Boy, belirgin sakatlıklar, fiziksel yapı, kekemelik, pelteklik, yavaş konuşma, sağırılık, dilsizlik, görme yeteneğinin olmaması, ameliyat izleri, yüz rengi, yanık izleri, kalıcı leke ve benler gibi. Kişinin cinsiyeti, mesleği, görüldüğü andaki saç ve göz rengi, yüz hatları⁹⁷, tikleri vb. şeyler de önemlidir. Eşya tarifi ise geometrik şekli, ölçüleri, cinsi, markası, üzerinde herhangi bir işaret bulunup bulunmadığı, rengi, tahmini ağırlığı, hangi maddeden yapıldığı, kokusu varsa nasıl koktuğu gibi bilgiler esas alınarak yapılır.

Olayların gözlem ve tarifi genellikle bir hedefi takip ederken veya olaya tanık olan kaynak kişi tarafından 5N 1K ilkesi ön planda tutularak yapılır. Olayın kahramanları ve tanıkların kimliği, olayın sebebi, zamanı ve yeri, olayın nasıl gerçekleştiği ve olayla ilgili alınabilecek önlemler belirtilir.

Bölge tarifi yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli husus bölgenin bütününe kapsayan kuş bakışı bir haritaya sahip olmaktır. Önce bütüne bakıldıktan sonra ayrıntılara girmek daha uygun olacaktır. Bölgenin giriş ve çıkış noktaları tespit edilmeli, ara sokaklar iyice ezberlenmelidir. Bölgenin sahip olduğu bitki örtüsünden içerisindeki bina ve tesis sayısına kadar her şey en ince ayrıntısına kadar kaydedilmelidir. Bölgede yaşanabilecek acil olaylara karşı helikopter, ambulans ve itfaiye gibi büyük araçların bölgeye girmeye uygun olup olmadığı hesaba katılmalıdır. Bölgenin nüfus yoğunluğu, kültürü ve etnik yapısıyla ilgili bilgilere hâkim olmak bölgeyi iyi tanımada ve tarif etmede İNİS personelinin elini güçlendirecektir.

Tesis tarifi, bölge tarifine benzemektedir, fakat bölgeye erişim kolaylığıyla hedef bir tesise erişim aynı kolaylıkta değildir. Hedef tesisin hangi ilde, bölgede bulunduğu, büyüklüğü, güvenlik önlemlerinin nasıl sağlandığı, tesise girilebildiyse içerisinde bulunan odaların konumu, personel sayısı, üretim kapasitesi ve tesiste kullanılan enerjinin nereden sağlandığı gibi bilgiler kaydedilmelidir.

d) Keşif: İstihbaratçılar hedef kişi, tesis ve bölgelerle ilgili keşif yaparlar. İstihbaratta keşif operasyonları genellikle askerî harekâtlar kapsamında gerçekleşmektedir. Keşfin başlıca amacı,

⁹⁷ Yüz hatları kişilerle ilgili çok önemli ipuçları vermektedir. Yüz hatlarını doğru yorumlamak bir İNİS personeli için hayatidir. Bu konuda önemli çalışmalar için bakınız. Sevgi Karaca, **Sen Gerçekte Sen Misin?**, 1. Baskı, İstanbul: Truva Yayınları, 2014 ve Joe Navarro ve Marvin Karlins, **Beden Dili**, 13. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, 2015.

düşmanın sahip olduğu alanı keşfetmek⁹⁸ ve dost ve düşman kuvvetlerle alakalı hareket ve manevra koşullarını (Düşman kuvvetlerin nasıl konumlandığı ve arazideki hareketlerin zamanlaması gibi) belirlemektir.

2.7.2. Özel Usuller

İnsan istihbaratında kullanılan diğer yöntem özel usullerdir. Yaygın olarak kullanılan özel usuller sorgulama ve takip- gözetlemedir ve uygulayacak personel özel olarak eğitilmektedir.

a) Sorgulama: Sorgulama, gözetim altında olan bir kişiden doğrudan ve dolaylı sorgulama teknikleriyle, kaynak toplama ihtiyacına yönelik yürütülen sistematik bir faaliyettir.⁹⁹ İstihbarat birimleri ve kolluk kuvvetleri sorgulamayı sağlıklı bir şekilde yürütebilmek için bu konuda yetiştirilmiş personellere ve özel olarak dizayn edilmiş odalara gereksinim duymaktadırlar.¹⁰⁰

Sorgu, sorguyu gerçekleştirecek personelin aşına olduğu bir mekanda yapılır. Personel kesinlikle sorgulanacak kişinin evinde ya da onun önerdiği bir yerde sorgulama yapmaz.¹⁰¹ Sorgu odaları özel olarak dizayn edilir.¹⁰²

Zulawski ve Wicklander'ın aktardığına göre Reid sorgulamayı 9 aşamada ayırmaktadır.¹⁰³

i) Olumlu Yüzleşme

ii) Fikir Geliştirme

iii) İnkârlarla Başa Çıkma

iv) İtirazlarla Başa Çıkma

⁹⁸ ATP 3-20.98, **Reconnaissance Platoon**. Headquarters, Department of the Army. Washington, 2013. Bölüm 3, s. 1.

⁹⁹ FM2-22.3. Bölüm 1, s.8.

¹⁰⁰ Sorguyu yapacak personelin sahip olması gereken özellikler için bkz. Human Resource Exploitation Training Manual, CIA. Washington, 1985. Bölüm D, s.3-6. ve *Basic Interrogation Tactics, Techniques and Procedures*. (t.y.) https://www.thetorturedatabase.org/files/foia_subsite/pdfs/DOD057588.pdf (10 Ekim 2017), s.6.

¹⁰¹ Michael Janirro, **Interview and Interrogation**, 4. Baskı, South Carolina: Department of Defense Polygraph Institute, 1991, s. 36.

¹⁰² Sorgu odasının özellikleri için bkz. (1) Human Resource Exploitation Training Manual, Bölüm E, s. 5-10., (2) *Interrogation* (t.y.). 2001. <http://www.reid.com/pdfs/iandipreview.pdf> (10 Ekim 2017), s.53., ve (3) Navarro ve Karlins, s.81

¹⁰³ David Zulawski ve Douglas Wicklander, **Practical Aspects of Interview and Interrogation**, 2. Baskı, Florida: CRC Press, 2001. Aktaran: *The Reid 9 Steps of Interrogation*, <http://www.uapdi.com/my/docs/reidinterrogation.pdf> (10 Ekim 2017).

v) İlginin Çekilmesi ve Korunması

vi) Pasif Ruh Hali ile Başa Çıkma

vii) Alternatifli Soru Sorma

viii) İtiraf Alma

ix) Yazılı İfade Alma

b) Takip ve Gözetleme: Takip ve gözetleme istihbarat dünyasında kullanılan en eski operasyon tarzlarından biridir. Gözetleme sabit olarak bir noktanın, evin veya ofisin gözlem ve kontrol altında tutulmasıdır. Takip ise hareketli ve dinamik bir faaliyeti ifade etmektedir.¹⁰⁴ Takip ve gözetleme faaliyetleri iyi bir hazırlık süreci ve iyi organize olmuş bir ekip gerektirmektedir.¹⁰⁵ Genel olarak kabul edilmiş üç çeşit takip ve gözetleme metodu vardır: Yaya olarak gerçekleştirilen takip, araçlı takip ve sabit bir yerden gözetleme.¹⁰⁶ Yaya takip yönteminin eylem tarzı katılan kişi sayısına göre değişmektedir.¹⁰⁷ Araç Takibi, yaya takipten daha kolay bir şekilde icra edilmektedir. Başarılı araç takibi için ön planlama ve hazırlık gerekir.¹⁰⁸ Sabit bir noktadan yapılacak gözetlemelerde ise gözetleme yapılacak nokta izlenecek alana göre değişiklik göstermektedir. Gözetleme yapılacak nokta bir ev, ofis veya araç olabilir.

2.8. İNSAN İSTİHBARATINDA BİLGİLERİN ANALİZİ VE RAPORLANMASI

Bilgiyi analiz etmek ve gerekli birimlerle raporlama suretiyle paylaşmak onu elde etmekten daha önemli olan unsurdur. İstihbarat sürecinde toplanan bilginin muhatabı stratejik istihbarat analizecisidir.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Avcı, s. 38.

¹⁰⁵ Niyazi Tılısık ve Özdemir Akbal, **İstihbarat ve Türkiye. Geleceğin Güvencesi İstihbarat**, 1. Baskı, İstanbul: NKM Yayınları, 2006, s. 155.

¹⁰⁶ *Surveillance Recognition*. <http://cnqzu.com/library/Guerrilla%20Warfare/Dept.%20of%20State,%20US-Surveillance%20Recognition.pdf> (13 Ekim 2017), s.1.

¹⁰⁷ Bu konuda bkz. (1) FM19-20, **Law Enforcement Investigations**, Department of the U.s. Army, Washington, 1985, s. 16., (2) *Surveillance Recognition*, s. 2.

¹⁰⁸ Planlama ve hazırlık aşamasında yapılması gereken için bkz. (1) FM 19-20, s.18. , (2) *How to Conduct Surveillance*. (t.y.) http://investigativeprofessionals.com/articles/surveillance_tips.htm#.WeHbtRO0Pq1 (13 Ekim 2017), (3) ¹⁰⁸ Military Police Reference and Training, s.59.

¹⁰⁹ Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, s. 305.

İstihbarat analizcileri, resmî kurumların istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda gelecekle ilgili projeksiyon yapan kişilerdir. Düzenledikleri raporlarla, raporu talep eden kurumlara bakış açısı öngörüler sunmaya çalışırlar.¹¹⁰ Analizci, istihbarat dünyasını etkileyen gelişmeleri tarafsız bir şekilde aktarır. Bu süreçte analizci objektif davranır. Beklenen en iyi cevapları sunmak analizcinin işi değildir. Gerçekler acı dahi olsa saptırılmadan raporda işlenir. Objektiflikten uzak yazılan raporlar hiçbir işe yaramayacağı gibi gelecekte oluşabilecek problemlere zemin hazırlayacaktır.¹¹¹ Analizci üzerinde çalıştığı bölgeye (yabancı bir ülke veya yurtiçinde bir şehir) dair bilgilere hakîmdir. Çalıştığı ülkenin dilini, halkın çoğunluğunun mensup olduğu dinini ve kültürünü bilir. Her şey hakkında bilgi sahibi olmak analizcinin işi değildir. Analizci uzmanı olduğu konuda derinlemesine bilgiye sahip olan ve bunun yanında farklı uzmanlık alanlarını birleştiren bölgesel ve işlevsel bilgi hazinesi olan kişidir.¹¹² Analizci elde ettiği eksik ve ham bilgileri yorumlar ve bu ham bilgiden anahtar noktalar çıkartır.¹¹³ Analizci bazı durumlarda grup çalışması yapmak durumunda kalacaktır, dolayısıyla analizciler grup çalışmasına yatkın olan kişilerdir. Diğer insanların görüşlerini dikkate alır ve alternatif senaryolar oluşturup değerlendirir. İstihbarat analizcisinin amacı yaşanan olayları yorumlayıp geleceği kestirmeye çalışmaktır.¹¹⁴ İstihbarat analizi yaşananları rapor ederek değil onları yorumlayarak yapılır.¹¹⁵

İstihbarat raporları tek bir olaya endeksli olarak yazılabildiği gibi uzun soluklu da olabilmektedir.¹¹⁶ İstihbarat raporu, raporu talep eden kurumun (Batılı literatür, bu kavramı kısaca müşteri olarak ele almıştır.) istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmaktadır.¹¹⁷ Hazırlanacak raporlar genellikle yöneticilerin gelecekle ilgili kararlarını ve eylemlerini etkileyecek ölçüde önemlidir.¹¹⁸ Raporu yazmadan önce analizci, bir olayla ilgili rapor yazacaksa olayın diğer olaylardan farkını, niçin gerçekleştirildiğini, anahtar kişilerinin kimler

¹¹⁰CIA, *Analytic Thinking and Presentation for Intelligence Producers*, (t.y.) 2000, https://archive.org/details/CIA_Analytic_Thinking_and_Presentation_for_Intelligence_Analysis_Training_Handbo (14 Ekim 2017), s.1.

¹¹¹ A.g.e., s.1.

¹¹² A.g.e., s.312.

¹¹³ *Analytic Thinking and Presentation for Intelligence Producers*, s.1.

¹¹⁴ A.g.e., s.1

¹¹⁵ Martin Petersen, “What I Learned in 40 years of Doing Intelligence Analysis for US Foreign Policymakers”, *Studies in Intelligence*, Vol. 55, No.1, s.19.

¹¹⁶ *Analytic Thinking and Presentation for Intelligence Producers*, s.5.

¹¹⁷Sandra Webb, *Intelligence Analysis Report*, 2014, <https://ahsawc.files.wordpress.com/2014/02/intelligence-analysis-reports.pdf> (10 Ekim 2017), s.1.

¹¹⁸ A.g.e., s.2.

olduğunu, niyetlerini ve motivasyonlarını iyice araştırır¹¹⁹ ve karar vericilere sunacağı raporda en karmaşık sorunları bile en sade halde ifade etmeye odaklanır.¹²⁰

Raporun muhatabı karar alıcılar genellikle zaman açısından kısıtlı kimseler olduğundan analizeci, raporuna açık ve tanımlayıcı bir başlık atarak başlamalıdır.¹²¹ Raporun amacını sade bir şekilde ifade etmek için ana noktalara vurgular yapılmalıdır.¹²² Muhatabın raporu yanlış yorumlamasına meydan vermemek için kullanılacak kelimeler dikkatli seçilmeli ve basit bir dil kullanılmalıdır. Edilgen fiil çatılı cümleler yerine etken fiil çatılı cümleler raporu daha rahat okunabilir kılacaktır.¹²³ Yazılacak paragraflar kısa olmalıdır. Tercihen altı cümleyi geçmemelidir. İlk cümlede paragrafın ana düşüncesi yer almalı, ikinci cümlede bu ana fikir açıklanmalıdır. Üçüncü ve dördüncü cümlelerde ana fikri destekleyen örneklerle yer verilirken beşinci cümlede paragrafın analizi yapılmalıdır.¹²⁴ Bir paragrafta kullanılan cümlelerin uzunluğu tercihen 14-20 kelime arasında tutulmalı ve okuyucuyu yormamalıdır.¹²⁵ Kısa cümlelerle iyi organize edilmiş bir rapor muhatabı tarafından rahatça okunacak ve kişiler aradıkları bilgiyi satır aralarında kolayca bulabileceklerdir. Ayrıca analizciler, raporlarda grafik kullanımını yanlış yapmaktadırlar. Grafikler anlaşılmayan noktaları aydınlatmak, eksik kalan bilgileri tamamlamak için kullanılmalıdır.¹²⁶ Yukarıdaki unsurlar dikkate alınarak hazırlanmış bir rapor örneği aşağıdaki gibidir.

¹¹⁹ Analytic Thinking and Presentation for Intelligence Producers, s.7.

¹²⁰ Webb, s.3.

¹²¹ Bill Welch, "The Analyst's Style Manual", 2008, Mercyhurst College, Institute for Intelligence Studies, https://www.ncirc.gov/documents%5Cpublic%5CAnalysts_Style_Manual.pdf (10 Ekim 2017), s. 33.

¹²² Webb, s.4.

¹²³ Analytic Thinking and Presentation for Intelligence Producers, s.23.

¹²⁴ Welch, s.33-34.

¹²⁵ Davies.

¹²⁶ A.g.e., s.9

RAPOR			FORM NUMARASI	
1. RAPOR TARİHİ	2. RAPORUN TÜRÜ	3. RAPORUN KAPSADIĞI TARİH		
4. RAPORUN BAŞLIĞI VE ALT BAŞLIKLARI		5a. İLETİŞİM NUMARASI		
		5b. HİBE NUMARASI		
		5c. PROGRAM ELEMANININ NUMARASI		
6. YAZAR(LAR)		5d. PROJE NUMARASI		
		5e. GÖREV NUMARASI		
		5f. ÇALIŞMA BİRİMİ NUMARASI		
7. RAPORU DÜZENLEYEN KURUMUN ADI VE ADRESİ		8. RAPORU DÜZENLEYEN KURUMUN NUMARASI		
9. RAPORUN SUNULACAĞI KURUMUN ADI VE ADRESİ		10. RAPORUN SUNULACAĞI KURUMUN KISALTMASI		
		11. SUNULACAK KURUMUN RAPOR NUMARASI		
12. RAPOR DAĞITIMININ KISITLAMA MADDESİ (Halka açık, Hizmete Özel veya Gizli)				
13. EK NOTLAR				
14. RAPORUN ÖZETİ				
15. İLGİLİ TERİMLERİN AÇIKLANMASI				
16. GÜVENLİK SINIFLANDIRMASI:			17. ÖZETİN KISITLANMASI	18. SAYFA SAYISI
a. Raporun	b. Özetin	c. Bu sayfanın		
				19. SORUMLU PERSONELLERİN İSİMLERİ

Tablo 3: İstihbarat Raporu Örneği

Kaynak: MP-IST-087-11, **Combining Different NLP Methods for HUMINT Report Analysis**, NATO, Germany, 2009, 11. Bölüm, s. 2.

2.9. İNSAN İSTİHBARATININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsan istihbaratının diğer toplama yöntemlerine göre bazı avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Kaynaklarının görece sonsuz olması bakımından insan istihbaratı oldukça verimlidir.¹²⁷ İnsan istihbaratı yoluyla çok sınırlı maddi imkân ve ekipmanla her türlü operasyonel faaliyette icra edilebilmekte¹²⁸ ve başka yöntemlerle elde edilemeyecek bilgileri

¹²⁷ Emre Çıtak, **Güvenlik ve İstihbarat**, 1. Baskı, İstanbul: Yeniyüzyıl Yayınları, 2017, s.99.

¹²⁸ FM 2-22.3, Bölüm 1, s.13.

toplayabilmektedir.¹²⁹ İnsan istihbaratı maliyet açısından diğer tekniklere göre daha ekonomiktir.¹³⁰ Ayrıca diğer tekniklerle elde edilen bilgileri doğrulanması ya da çürütülmesi için de kullanılmaktadır.¹³¹ Devam eden soruşturmalarda ve davalarda insan istihbaratı vasıtasıyla sanık veya şüpheliler hakkında biyografik veri toplanabilmektedir. İnsan unsuru ön planda olduğu için insan istihbaratı çoğunlukla yüksek teknoloji içeren araçlar gerektirmez. Hatta denilebilir ki teknolojinin yetmediği yerlerde insan istihbaratının imkân ve kabiliyetleri devreye girmektedir. Örneğin dinleme cihazlarının çekmediği ya da yasalarla kullanımının kısıtlandığı alanlarda hedeflerden bilgi almak için insani kaynakların kullanılması kaçınılmazdır. Fakat bu insan istihbaratı kapsamında teknolojinin hiç kullanılmadığı anlamına gelmez. Örneğin insan istihbaratı birimleri, radyo ve uydu teknolojisinin yardımıyla hedef hakkında eş zamanlı bilgi paylaşımı yapılabilmektedir.¹³²

İnsan istihbaratı askeri harekatlarda en verimli toplama türlerinden biridir Düşmanın planlarını ve niyetlerini öğrenmek için insan istihbaratı faaliyetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. İnsan istihbaratı düşmanla ilgili belgelerin ele geçirilmesine yardımcı olur ve düşmanın sahip olduğu binaların, tesislerin özelliklerini anlamakta etkilidir. Düşmanın üretim kapasitesinin ve bu kapasitenin düşmanın askeri sanayideki etkisinin kavranmasında kullanılmaktadır. İnsan istihbaratı düşmanın ham madde kaynaklarını, ekipmanlarını ve ulaşım ağını ortaya çıkartır ve de düşmanın sahip olduğu tesislerin arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri çözer.¹³³

Ancak insan istihbaratı, kaynağının ve toplayıcısının insan olması sebebiyle insani kusurlara açık bir toplama faaliyetidir.¹³⁴ İnsan istihbaratında iletişim halinde olunan kaynağın ya da doğrudan operasyonu idare eden personelin, kişisel maddi menfaat uğruna taraf değiştirmeyeceğin de kesin olarak emin olunamaz. Bu nedenle insan istihbaratında kaynağın doğruluğundan ve güvenilirliğinden emin olmak oldukça zordur.¹³⁵ Siyasi karar alıcılar da insan istihbaratı faaliyetlerinden kendi kişisel çıkarları için yararlanabilirler.¹³⁶ İstihbarat

¹²⁹ a.g.e., Bölüm 1, s.13.

¹³⁰ AFP 200-17, USAF Intelligence Targeting Guide, Department of the U.S. Air Force, Washington, 1998, s. 141.

¹³¹ FM 2-22.3, Bölüm 1, s.13.

¹³² AFP 200-17, s.141.

¹³³ A.g.e., s.141.

¹³⁴ FM 2-22.3, Bölüm 1, s.14.

¹³⁵ AFP-200-17, s.142.

¹³⁶ A.g.e., s. 142.

birimleri içerisinde kurmuş oldukları ilişkiler sayesinde siyasi rakiplerini tasfiye için illegal faaliyetlerin odağında yer alabilirler.

Diğer yandan, insan istihbaratı kaynak çeşitleri sonsuz olarak addedildiyse de özel bir olayda erişilebilir insani kaynak sayısı oldukça azdır.¹³⁷ Örneğin bir çeteye yönelik haber alma operasyonunda İNİS ünitelerinin muhtemel haber kaynağı sayısı çok sınırlıdır ve bu kişilerin ikna edilememesi durumunda İNİS personeli, bilgi ve belgeden mahrum kalacaktır. Bu tür durumlarda toplama işlemi beklenildiği ya da tahmin edildiği şekilde başarılı ve temiz sonuçlar verememektedir.¹³⁸ Buna ek olarak, zamanın kısıtlı olması ve bu kısıtlı zaman içerisinde yoğun çalışma temposu İNİS personelinin verimini düşürebilmekte ve bilgi toplama faaliyetleri ile raporlama ve bilgilerin kontrol edilmesi sırasında geçen zaman oldukça uzun olabilmektedir. Geçen uzun zaman bazı durumlarda bilginin değersizleşmesine neden olabilmektedir.¹³⁹

İNİS faaliyetlerine uygun personellerin seçilmesi ve eğitilmeleri de uzun zaman alan bir süreçtir.¹⁴⁰ İNİS personelinin faaliyet göstereceği bölgenin dilini öğrenmesi zaman alan bir süreçtir. Her ne kadar tercüman vasıtasıyla faaliyetler sürdürülebilse de dil bariyerinin aşılması, faaliyetin sağlıklı icrası açısından önemlidir. Diğer durumda yanlış anlaşılmalara vukuu bulabilir.

İNİS faaliyetleri yüksek teknoloji gerektirmese de minimum düzeyde haberleşme sağlanması elzemdir. Örneğin cephede düşman hatlarına sızıp bilgiye ulaşan bir askerin, bu bilgiyi ivedilikle karargâha iletmesi için iletişim cihazlarına ihtiyacı vardır. İletişimin kısıtlandığı bölgelerde bilginin ulaştırılması sürecinde kaybedilen süre hayati olabilir. Buna ek olarak haber kanallarını içeren bilgileri, birim içinde dağıtma ve farklı noktalardan elde edilenleri birleştirme çoğunlukla başarısız olmakta ve uzun zaman almaktadır.¹⁴¹ Bu nedenle İNİS birimleri zafiyet yaşamaktadır.

Son olarak İNİS birimlerinin yetkileri yasalarla sınırlandırılmıştır. İNİS personeli, yetkisi olmayan bir hususta inisiyatif kullanarak yasaları çiğneyemez. Örneğin TSK'nın İNİS birimleri, yurtdışındaki operasyonlarda istihbarat toplayabilmektedir. Türkiye sınırları

¹³⁷ FM 2-22.3, Bölüm 1, s.14.

¹³⁸ AFP-200-17, s.142.

¹³⁹ A.g.e., s.142.

¹⁴⁰ Çıtak, s.101.

¹⁴¹ AFP-200-17, s.142.

içerisinde TSK'nın (jandarma hariç) istihbarat toplama yetkisi yoktur. Bu nedenle TSK İhtiyaç duyduğu bilgiyi MİT'ten ya da Emniyet istihbarattan talep etmek durumundadır. Bu yasal kısıtlamalar ve yetki çatışmalarından dolayı TSK, gereken istihbaratı MİT ve Emniyet istihbarattan elde edene kadar zaman kaybı yaşanabilir.

3. GÖÇ HAREKETLERİ VE İNSAN İSTİHBARATININ İLİŞKİSİ

Göç hareketleri, insan istihbaratı açısından hem fırsatlar hem de tehditler oluşturmaktadır. Göç kavramı, insanlık tarihiyle yaşıt bir kavramdır. Göç kavramı bir bireyin ya da topluluğun ekonomik, sosyal ya da özel nedenlerle, kendi istekleriyle ya da istekleri dışında yaşadıkları yerleri değiştirmeleri, gittikleri yerlere geçici veya temelli bir şekilde yerleşerek¹⁴² hayatlarını idame ettirmelerindeki süreci tanımlamak için kullanılmaktadır. Göç terimleri sözlüğüne göre göç kısaca, “bir devletin içinde veya uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirmektir”.¹⁴³ İngilizce literatürde göç kavramının karşılığı olarak “emigration”, “immigration” ve “migration” kavramları kullanılmaktadır. “Migration”, kelime anlamı olarak göç iken “emigration” kelimesi, kişinin ülkesinden kalıcı olarak başka bir ülkeye yerleşmek için ayrılmasını, “immigration” kelimesi ise bir kişinin kalıcı olarak yaşamak için yabancı bir ülkeye gelmesini ifade eder. İki kelime arasındaki fark, pozitif ve negatif ifadeler açısından kendisini göstermektedir.¹⁴⁴

Tekin’e göre tarihi olarak ele alındığında, göçler ilk yaşam biçimleridir.¹⁴⁵ Eski topluluklar, daha verimli araziler ve hava koşullarına ulaşabilmek için sık sık yer değiştirmekteydiler. Ayrıca savaşlar, açlık ve sefalet de insanları göç etmeye zorlayan sebeplerdendi. Açlık, sefalet veya savaşlar nedeniyle göç eden topluluklar, gittikleri coğrafyalarda devletlerin siyasi yapılarında ve sınırlarında değişikliklere neden olmaktaydılar. Kavimler göçü ve sonuçları bu konuda verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Aksoy tarihsel olaylar göz önüne alındığında kitlesel göç hareketlerinin, çoğunlukla zorunlu haller nedeniyle gerçekleştiğini iddia etmektedir.¹⁴⁶ Müslümanların MS. 622 yılında Mekke’den Medine’ye gerçekleştirdikleri göç (*Hicret*), 1492’de Yahudilerin İspanya’dan Osmanlı’ya göçü ve daha yakın dönemde Suriyelilerin başta Türkiye, Lübnan ve Ürdün olmak üzere civar ülkelere sığınması bu duruma birer örnektir. Bu açıdan göç, dünyayı şekillendiren tarihsel gerçeklerden biridir.¹⁴⁷ Fakat

¹⁴² Murat Erol ve Oya G. Ersever, “Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale”, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, Cilt. 24, Sayı. 1 (Mayıs 2014), s. 49.

¹⁴³ **Göç Terimleri Sözlüğü**, Göç, Cenevre: IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s.22.

¹⁴⁴ Üç kavram arasındaki farkı örneklerle anlamak için bakınız. *Emigrate vs. Immigrate vs. Migrate*, (t.y.), 2016, <https://www.englishgrammar.org/emigrate-vs-immigrate-vs-migrate/> (19 Ekim 2017)

¹⁴⁵ Uğur Tekin, “Avrupa’ya Göç ve Türkiye”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt. Belirtilmemiş, Sayı. 37 (Ekim 2007), s.44.

¹⁴⁶ Zeynep Aksoy, Uluslararası Göç ve Kùltürler Arası Etkileşim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt. 5, Sayı. 20 (Kış 2012), s.293.

¹⁴⁷ *Essentials of Migration Management*, “Migration Management Foundations”, Cilt.1, Sayı.1 (Temmuz 2004), Bölüm. 3, s.7

bugün kullanılan anlamıyla göç kavramı, eski toplulukların davranışlarını tanımlamada kullanılan göç kavramından oldukça farklıdır. Bu nedenle geçmişe bakıldığında, kimlerin bugünkü anlamda “göçmen” statüsünde olduğu ya da olmadığı saptanamamaktadır.¹⁴⁸

Göç hareketleri, aynı zamanda gönüllü olarak da meydana gelmektedir.¹⁴⁹ İnsanlar daha yüksek gelir elde etmek veya daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olabilmek adına gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere göç edebilmektedirler.¹⁵⁰ Bu yönüyle Erol ve Ersever’e göre göç toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal bir olgu olduğu kadar bireysel bir gerçeklik olarak da ön plana çıkmaktadır.¹⁵¹ Bazı araştırmacılar göç hareketlerinin, güncel zaman diliminde artmasının nedeni olarak küreselleşmenin etkisini işaret etmektedirler. Küreselleşme kavramı, serbest ticaret, serbest sermaye hareketliliği, göç ve eski ulusal ekonomilerin küresel ekonomik entegrasyonunu ifade etmektedir.¹⁵² Dolayısıyla küreselleşmenin göç hareketlerini arttırdığı ve artan göç hareketleriyle beraber küresel entegrasyonun sağlandığı düşünülmektedir.¹⁵³

Göç hareketleri, göçü gerçekleştiren kişilerin çizdikleri rota bakımından da iç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılmaktadır. İç göç, ülke içinde nüfusun yer değiştirmesidir. İnsanlar kendi ülkeleri içinde başka bölgelere çeşitli sebeplerle yer değiştirerek hareket etmektedirler. Gerçekleşen bu göçler neticesinde toplam ülke nüfusu değişmemektedir.¹⁵⁴ Son yüzyılda iç göçün en önemli türü kırsal alandan kentlere yapılan göçler olarak karşımıza çıksa da¹⁵⁵ iç göç birçok sebepten dolayı gerçekleşebilmektedir. “Mevsimlik göçler”, “sürekli göçler”, “emek göçleri” ve “zorunlu göçler”, iç göç kapsamındadır. Dış göçler, insanların siyasi sınırları aşarak ülke dışına yaptıkları göçe denilmektedir.¹⁵⁶ Dış göçler ise gönüllü bir şekilde yapılabildiği gibi kimi zamanlarda mecburiyetler neticesinde gerçekleştirilebilmektedir.¹⁵⁷ Ülkelerin ekonomik refahına, yaşam standartlarındaki yükseliğe ve nüfus hareketlerine bağlı olarak dış göçler

¹⁴⁸ A.g.e, Bölüm 3, s.7

¹⁴⁹ Aksoy, s.293.

¹⁵⁰ Ahmet İçduygu, “Human Development Reports”, **International Migration and Human Development in Turkey**, New York: United Nations Development Programme, 2009, s.2.

¹⁵¹ Erol ve Ersever, s.49.

¹⁵² Meriç Subaşı Ertekin ve Betül Yüce Dural, “International Migration Movements”, **International Journal of Economic and Administrative Studies**, Cilt. Belirtilmemiş, Sayı. 10 (Kış 2013), s.46.

¹⁵³ a.g.e., s.47.

¹⁵⁴ Erol ve Ersever, s. 50.

¹⁵⁵ Buket Akıncı, Ahmet Nergiz ve Ercan Gedik, “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, Cilt. 1, Sayı.2, (Temmuz- Aralık 2015), s. 61-62.

¹⁵⁶ Essential of Migration Management, Bölüm 3, s.6.

¹⁵⁷ Erol ve Ersever, s.50.

yaşanabilmektedir.¹⁵⁸ Beyin göçü, işçi göçleri ya da zorunlu göçler, dış göçler kapsamındadır.¹⁵⁹

Yapılış şekillerine bağlı olarak ise göçler hukuki açıdan iki kategoride incelenmektedir: Yasal göç ve yasadışı göç. Yasal göç, “*kaynak ülkeden gelen insan veya insan topluluklarının yasal yollardan hedef ülkeye girdiği, ülkede kaldığı ve ülkeden çıkış yaptığı göç çeşididir*”.¹⁶⁰ Yasadışı göçlerde, “*giriş ve çıkış yapılan ülkenin yasal giriş ve çıkış için gerekli olan şartlarına uyulmayarak sınırın geçilmesi veya ülkeye yasal yollardan girildikten sonra izin alınmaksızın ikamet edilmesi söz konusudur*”.¹⁶¹

Uluslararası antlaşmalara göre göç edenlerin statüleri, “göçmen”, “düzensiz göçmen”, “mülteci”, “sığınmacı” ve “vatansızlar” başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bu başlıkların tek tek ele alınması ve aralarındaki farkların okuyucunun dikkatine sunulması, çalışmanın ilerleyen bölümlerini kavramada oldukça önemlidir.

Göçmen kavramı, TDK’da, “*kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile, veya topluluk), muhacir*”¹⁶², olarak açıklanmıştır. Göçmen kavramının, genel geçer kabul görmüş bir tanımı yoktur.¹⁶³ Her ne kadar böyle bir tanım olmasa da göçmen kavramı, hür iradesiyle, bir yerden başka bir yere, maddi ve sosyal olanaklarını güçlendirmek, gelecekte beklentilerini arttırmak için göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır.¹⁶⁴ Göçmenler, vatandaşları oldukları ülkeden zulüm veya şiddet gördükleri için kaçan kimseler olmadıklarından vatandaşı oldukları ülkelerin her türlü koruması ve haklarından yararlanabilmektedirler.¹⁶⁵ Günlük kullanımda göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları iç içe geçmiş olsa da terminolojik olarak mülteciler ve sığınmacılar, göçmen olarak anılmamalıdır.¹⁶⁶ Düzensiz göçmen ise bir ülkeye yasadışı yollardan giren, ülkeye girişte sahte evrak kullanan¹⁶⁷,

¹⁵⁸ Akıncı, Nergiz ve Gedik, s.61,62.

¹⁵⁹ Beyin göçü ve işçi göçleri için bkz. Frederic Docquier, “The Brain Drain From Developing Countries”, **IZA World of Labor**, Cilt. 31, Sayı Belirtilmemiş (Mayıs 2014), s.2. ve Uğur Tekin, “Avrupa’ya Göç ve Türkiye”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt. Belirtilmemiş, Sayı. 37 (Ekim 2007).

¹⁶⁰ Emine Akçadağ, “Bilge Adamlar Kurulu Raporu”, **Yasa dışı Göç ve Türkiye**, İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012, s.3.

¹⁶¹ A.g.e., s.3.

¹⁶² TDK, Göçmen Tanımı 2017.

¹⁶³ Göç terimleri Sözlüğü, s.22.

¹⁶⁴ A.g.e., s.22.

¹⁶⁵ Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü, **Göç İstatistik Raporu**, Ankara, 2017, s.1.

¹⁶⁶ Erika Feller, “Refugees Are Not Migrants”, **Refugee Survey Quarterly**, Cilt. 24, Sayı. 4 (Ocak 2005), s.28.

¹⁶⁷ Christal Morehouse ve Michael Blomfield, “Irregular Migration in Europe”, **Transatlantic Council on Migration**, Washington: Migration Policy Institute, 2010, s.4.

yasal evraklar kullansa bile bu evrakların içerisinde yanlış bilgiler bulunduran¹⁶⁸ ya da yasal yollardan ülkeye girmesine rağmen vize tarihi sona erdiği için¹⁶⁹ yasadışı konuma düşen kişileri tanımlayan bir kavramdır.

Mülteci kavramı, 1951 tarihli Cenevre’de imzalanan “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme” tanımlanmıştır:

*“... ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır”.*¹⁷⁰

Bir kişinin mülteci statüsünde sayılabilmesi için, kişinin güvenli bir şekilde ülkesine dönemeyeceği veya ülkesine dönerse eziyet göreceği durumda olması gerekmektedir.¹⁷¹ 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesinde yer alan “1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda mülteci olan şahıslar”la sınırlanan “mülteci” statüsünün 1967 tarihli “Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin Protokol” ile Mülteci tanımının içine giren tüm kişileri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.¹⁷² **Sığınmacı** kavramı ise mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmîyet kazanmamış kişileri¹⁷³, tanımlamak için kullanılmaktadır. Mültecilik için başvurmuş ve beklemede olan “sığınmacılar”, başvuruları olumsuz bir neticeyle sonuçlanırsa ülkeyi terk etmek zorundadırlar.¹⁷⁴ Eğer insanî gerekçelerle ülkede kalma izni verilmemişse düzensiz göçmenlere gibi sınır dışı edilebilmektedir.¹⁷⁵ Fakat kişinin ülkesine dönmesi halinde hayati tehlikesi bulunuyorsa, hiçbir devlet zorla bu kişiyi sınır dışı edemez.

¹⁶⁸ Susanne Worbs, **Illegalität von Migranten in Deutschland**, Nuremberg: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Cilt. 5, Sayı. 6 (Şubat 2015) aktaran Christal Morehouse ve Michael Blomfield, “Irregular Migration in Europe”, **Transatlantic Council on Migration**, Washington: Migration Policy Institute, 2010, s.4.

¹⁶⁹ Göç Terimleri Sözlüğü, s. 15.

¹⁷⁰ BMMYK, **Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme**, Cenevre, 1951, s.2.

¹⁷¹ Janet Phillips, “Asylum Seekers and Refugees: What are the facts?”, Parliament of Australia, Department of Parliamentary Services, Canberra, 2011, s.2

¹⁷² BMMYK, **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 New York Protokolü**, New York, 1967, s. 1.

¹⁷³ Göç İstatistik Raporu, s.1.

¹⁷⁴ Göç Terimleri Sözlüğü, s.49.

¹⁷⁵ A.g.e., s.49.

Herhangi bir devletin kanunlarının işleyişine tabi olmayan kimseler ise “vatansız” kategorisine girmektedir.¹⁷⁶ Vatansız olarak kabul edilen kişinin, bulundukları ülkenin yasalarına ve yönetmeliklerine ve kamu düzenini sağlamak adına alınan tedbirlere uymak gibi sorumlulukları vardır¹⁷⁷ ve bulundukları ülkelerde sosyal haklardan, iş haklarına kadar birçok hakka sahiptirler. Devletler, söz konusu kişileri ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili nedenler dışında sınır dışı etme yetkisine sahip değildirler.¹⁷⁸

BMMYK’nın verilerine göre dünya üzerinde 65,6 milyon insan zorla yerlerinden edilmiş, 22,5 milyon insan “mülteci” statüsüne kabul edilmiş (BMMYK’ya göre 17,2 milyon ama BM Yakındoğu Filistin Mültecilerine Yardım Ajansının, 5,3 milyon Filistinliyi de Mülteci saymasıyla 22,5 milyon sayısına ulaşıyor.) ve 10 milyon insan da vatansız kalmıştır.¹⁷⁹

İnsan istihbaratı açısından göç ile ilgili en önemli sorunlar göçmen kaçakçılığı ve yabancı terörist savaşçılardır. Göçmen kaçakçılığına karşı ek protokolün 2. Maddesinde, göçmen kaçakçılığının tanımı şöyle verilmiştir: *“Göçmen kaçakçılığı” kavramı, doğrudan veya dolaylı olarak, mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimî ikametgâh sahibi olmadığı bir Taraf Devlete yasadışı girişinin temini faaliyetini tanımlar.*”¹⁸⁰

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti iç içe geçmiş gibi görünse de bazı farklılıklar barındırmaktadırlar.¹⁸¹ Öncelikle insan ticaretinde mağdura karşı zor kullanma veya mağduru kandırmak söz konusuyken, göçmen kaçakçılığında göçmenlerin rızası vardır.¹⁸² Göçmen kaçakçılığı her zaman sınır ötesi bir faaliyeti ifade ederken insan ticareti her zaman sınırları aşan bir suç değildir.¹⁸³ 1990’lı yılların başında Sovyet rejiminin çökmesiyle beraber birlikten bağımsızlıklarını elde eden ülkeler, uzun süre boyunca ekonomilerini toparlayamadılar ve bunun sonucunda kendi ülkelerinde iş imkânı bulamayan kadınlar, çareyi diğer ülkelere göç

¹⁷⁶ BMMYK, **Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme**, New York, 1954, s. 1, Madde 1.

¹⁷⁷ A.g.e., s.2, Madde 2.

¹⁷⁸ A.g.e., s9, Madde 31.

¹⁷⁹ *Figures at a Glance*, <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (20 Ekim 2017).

¹⁸⁰ Birleşmiş Milletler, **Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol** Palermo, 2000.

¹⁸¹ *İnsan Ticaretiyle Mücadele Soru ve Cevaplar*, <http://www.goc.gov.tr/files/files/insanticaretiss.pdf> (21 Ekim 2017).

¹⁸² A.g.e.

¹⁸³ A.g.e.

etmekte buldular¹⁸⁴ ve gittikleri yerlerde insan tacirlerinin ağına kapılarak fuhşa zorlandılar. Mesele bu açıdan ele alındığında insan ticareti ve göçmen kaçakçılığının birbirinden tamamen bağımsız kavramlar olmadığı değerlendirilebilmektedir. Yasal veya yasal olmayan yollardan ülkeye girip fuhuş bataklığına saplanan kadınlar ve onları fuhşa zorlayan insan tacirleri, özellikle 90lı yılların ilk döneminden itibaren emniyet güçlerinin en fazla mesai harcamak zorunda kaldıkları olayların odağında yer almışlardır.

Göç ile ilgili güncel sorunlardan diğeri de yabancı terörist savaşçılar (YTS) sorunudur. Yabancı terörist savaşçılar kavramı, BM Güvenlik Konseyinin 2178 sayılı kararıyla tanımlanmıştır. Bu tanımlamadan önce devletler, YTSlere karşı ulusal ve uluslararası mücadelede bir referans noktasına sahip değildiler.¹⁸⁵ Bu karara göre YTS, “ikamet ettikleri ya da vatandaşı oldukları devletlerden terör eylemleri işlemek, planlamak ya da terör eylemlerine hazırlık yapmak veya katılmak ya da silahlı çatışmayla bağlantılı olanlar dâhil terörist eğitimleri vermek veya almak için başka bir devlete seyahat eden kişilere denmektedir.”¹⁸⁶ Bu tanımın yapılmasını zaruri kılan esas mesele, IŞİD ve El-Nusra gibi terör örgütlerine sempati besleyip Avrupa ve ABD’den bu örgütlere katılmak için sınırları aşan teröristlerin bir gün ülkelerine geri dönme ihtimalidir.¹⁸⁷ YTSler vatandaşı bulundukları, transit geçiş yaptıkları, varmayı hedefledikleri devletler ile bu devletlerin komşuları için büyük birer tehdit olarak değerlendirilmektedir.¹⁸⁸

3.1. GÖÇ HAREKETLERİNİN İNSAN İSTİHBARATINA YARATTIĞI FIRSATLAR

Göç hareketleri, insan istihbaratı açısından birtakım fırsatlar yaratmaktadır. Göç hareketleri sayesinde yetenekli bilim insanları, sanatçılar ve mühendisler bulundukları ülkeden başka bir ülkeye entellektüel birikimlerini aktarabilmektedirler. Aktarılan bu birikimler, istihbarat personeli tarafından kapsamı genişletilerek operasyonlarda faydalanılan bilgilere dönüşebilmektedir. Aynı zamanda göç hareketleriyle hedef ülkeye varan kişiler, kaynak ülke

¹⁸⁴ Erhan Akgün, “Modern Kölelik İnsan Ticareti ve Rakamlarla Türkiye Gerçeği”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt.22, s.1 (2016), s.159.

¹⁸⁵ Haldun Yalçınkaya, “Yabancı Terörist Savaşçılar ve Türkiye: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 2178 Sayılı Kararı Almasının İlk Yılına Dair Değerlendirme”, **ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi**, Cilt. Belirtilmemiş, Sayı. 31 (Ekim 2015), s.4.

¹⁸⁶ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, **2178 Sayılı Karar**, Cenevre, 2014, s.2.

¹⁸⁷ Tuncay Kardaş ve Ömer Behram Özdemir, “Avrupalı Yabancı Savaşçılar Kimlik, Sosyal Medya ve Radikalleşme”, **Analiz**, Sayı. 115 (Şubat 2015), s.8.

¹⁸⁸ Yalçınkaya, s.8.

hakkında istihbarat personellerine verimli bilgiler sunabilmekte ve göç alan ülkelerin politikaları ve güvenlik stratejileri yeni elde edilen bu bilgiler çerçevesinde şekillenebilmektedir. İNİS ve kolluk personelleri, göç hareketleriyle bir ülkeden başka ülkeye giden topluluklar içerisinde kaynak devşirebilmektedir. Çeşitli İNİS metotlarıyla bu kişilerden itirafçı ya da tanık olarak faydalanabilmektedirler. Hatta kişinin motivasyonunun iyi tespit edilmesi halinde kişi aktif bir şekilde yardımcı istihbarat elemanı ya da muhbir olarak kullanılabilir.

3.1.1. Göç ile Gelenlerin Bilimsel Gelişme Adına Sağladıkları Faydalar ve Bunun İstihbarata Yansımaları

Günümüzde göç olayları genellikle krizle paralel doğrultuda ele alınsa da göçmenler, tarih boyunca sağladıkları bilimsel katkı ve teknolojik yeniliklerle insanlığın gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

Türkiye tarihi göçmenlerin ülkenin bilimsel gelişimine yaptığı katkıların örnekleri ile doludur. Örneğin Türkiye topraklarında adli tıp disiplinin kurucusu, Avusturyalı genç bir hekim olan Charles Ambroise Bernard'dır. 1830lu yıllarda II. Mahmut'un sağlığı bozulunca Padişahın damadı olan Ahmet Fethi Paşa, Viyana'da Avusturya Prensi Metternich ile görüşerek ondan genç ve yetenekli tabipler bulmasını rica etmiştir. Bernard ile iki genç hekim bu konuyla ilgili seçilmişlerdir. 1838 yılında İstanbul'a ayak basan Bernard, saray hekimliğinin yanı sıra Askeri Tıbbiyede de öğretmenlik yapmıştır. Padişah'tan resmi izin alarak Türk topraklarında otopsi yapan ilk kişi de Bernard'tır. Bernard yaptığı çalışmalarla daha sonra Sultan Abdülmecit tarafından "iftihar nişanıyla" onurlandırılmış ve 1844 yılında, 36 yaşındayken İstanbul'da vefat etmiştir.¹⁸⁹

Diğer bir örnek 1930lu yıllarda, Almanya'da Hitler'in iktidarı gelmesiyle birlikte ülkeden kaçan Yahudi bilim insanlarıdır. Yahudi bilim insanlarının bu durumda kendilerine çalışacak ülke bulma arayışı, Türkiye Cumhuriyeti için çok önemli bir fırsat olarak görülmüştür. Yüksek öğretim sistemini organize etmek ve çağın üniversite anlayışını yakalamak için bilim insanları Türkiye'ye davet edilmişlerdir. Ankara'da mülteci bilim insanları sayesinde "Dil ve Tarih-

¹⁸⁹ Cem Uysal, Mustafa Karapirli ve Mehmet Akif İnanıcı, "Osmanlı İmparatorluğunda Adli Tıbbın Kurucusu: Charles Ambroise Bernard, **Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Cilt. 8, Sayı. 1 (2011), s.25-27.

Coğrafya Fakültesinin” temelleri atılmış¹⁹⁰ ve İstanbul Üniversitesinde tıp, hukuk ve fen fakültelerinde modern eğitim anlayışının yakalanmasında Yahudi bilim adamları önemli roller üstlenmişlerdir.¹⁹¹ Türkiye’ye gelen bilim insanları arasında bulunan astronomlar sayesinde Türkiye, 1935 yılında Kandilli Rasathanesinin dürbün binasının hizmete girmesi ve 1936 yılında İstanbul Üniversitesinin gözlemevinin açılmasıyla iki gözlemevine kavuşmuştur.¹⁹² Yahudi bilim insanları, yaptıkları katkılarla doğrudan istihbaratı ve kolluğu etkilemese de yarattıkları zihin iklimi ve çağdaş düşünce sistemiyle dil bilen, donanımlı gençlerin yetiştirilmesinde öncü olmuşlardır. İlerleyen yıllarda o gençler, bürokrasiden akademiye Türkiye’nin her kademesinde yer alarak genç Cumhuriyetini şekillendirmişlerdir.

Hitler rejiminden kaçan Yahudi bilim adamları, (Albert Einstein, Hans Bethe, John Von Neumann, Leo Szilard, James Franck, Edward Teller, Rudolf Peierls ve Klaus Fuchs), ABD’nin Manhattan Projesinin içerisinde yer almışlardır.¹⁹³ Manhattan Projesinin başlangıç noktası ABD’ye göç eden ünlü fizikçi Albert Einstein’ın Başkan Roosevelt’e yazmış olduğu mektuptur.

Aynı şekilde Nazi Almanya’sının kullandığı Enigma makineleri, şifreleme makinesini çözen İngiliz Alan Turingin¹⁹⁴ (ki kendisi bugün kullandığımız işletim sistemlerinin temelini atan ve yapay zekâ konusunda ilk fikir üreten insanlardan) yardımcılarında Matematikçi Rolf Noskwith 1933’te Hitler’in iktidara gelmesinden sonra İngiltere’ye göçmüş bir Alman Yahudisiydi.¹⁹⁵

ABD’nin önde gelen Apple’ın üç kurucusundan Steve Jobs ve Steve Wozniak, göçmen ailelerin çocuklarıdır. Suriyeli Abdulfattah Jandali, Wisconsin üniversitesinde asistan olarak çalışırken Joanne Schieble ile tanışır ve bu tanışıklıktan Steve Jobs dünyaya gelmiştir. Anne babasının

¹⁹⁰ Nilgün Çelebi, “Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi’ndeki Mülteci Profesörler”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt. 43, Sayı. 1 (2003), s.263.

¹⁹¹ Yücel Namal, “Türkiye’de 1933-1950 Yılları Arasında Yükseköğretime Yabancı Bilim Adamlarının Katkıları”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, Cilt.2, Sayı.1 (Nisan 2012), s. 15.

¹⁹² Feza Günergun ve Sevtap Kadioğlu, “Bilim İnsanlarının Ülkelerarası Yolculuğu: İstanbul Üniversitesinde Dört Yabancı Astronom (1933-1958)”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt. 13, Sayı. 5 (2011), s.43.

¹⁹³ *Scientist Refugees and the Manhattan Project*, (t.y), 2017, <https://www.atomicheritage.org/article/scientist-refugees-and-manhattan-project> (20 Ekim 2017). , Manhattan Projesi Üzerine Ayrıntılı bir çalışma için bakınız. F.G. Gosling, “The Manhattan Project Making the Atomic Bomb”, **United States Department of Energy**, 2010.

¹⁹⁴ Andrew Hodges, “Alan Turing: Creator of Modern Computing”, *BBC*, <http://www.bbc.co.uk/timelines/z8bgr82> (20 Ekim 2017).

¹⁹⁵ Ofer Aderet, “The Jewish Codebreaker Who Helped Alan Turing Crack the Nazis’ Enigma Machine”, *Haaretz*, 2 Şubat 2017, <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-1.769301> (20 Ekim 2017).

ayrılmasından sonra Jobs Amerikalı bir ailenin yanına evlatlık olarak verilmiştir. Üvey annesi Clara Jobs, Malatya kökenli bir Ermeni'dir.¹⁹⁶

Göç ettikleri ülkelerin bilimsel gelişimine katkıda bulunan göçmenlere bir başka örnek, 1954 yılında Nijerya'da doğan ve 1967 yılındaki iç savaşta çocuk savaşçı olarak yer aldıktan sonra 19 yaşında matematik bursu ile ABD'ye göçen Philip Emeagwali'dir. Emeagwali 1989 senesinde yaptığı buluşla, bilgisayarın hızını arttırarak süper bilgisayarların ve internetin öncülerinden biri olmuş ve bilgisayar dünyasının Nobel ödülü olarak kabul edilen "Gordon Bell" ödülünü kazanmıştır. CNN, Emeagwali'yi "İnternetin Babası" diye nitelendirirken, Bill Clinton, onu "Afrika'nın Bill Gates'i" olarak tanımlamıştır.¹⁹⁷ Emeagwali'nin 1989'da buluşundan önceki NSA raporlarına göz atıldığında, "süper bilgisayarların" NSA'nın ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmadıklarının belirtildiği görülmektedir. NSA, yayınladığı bu raporla süper bilgisayarların üretim sürecini bir "ulusal güvenlik" meselesi olarak değerlendirmiştir. Emeagwali'nin yapmış olduğu buluş sayesinde, NSA ve ABD'deki diğer istihbarat teşkilatları, raporda belirtilen ihtiyaçlarını¹⁹⁸ karşılayacak süper bilgisayarlara kavuşmuşlardır.¹⁹⁹

1998 yılında Larry Page ile birlikte Google şirketini kuran Sergey Brin 1973 yılında Moskova'da doğmuş ve 1979 yılında ABD'ye göçmüş olan bir Rus Yahudisidir.²⁰⁰ Google şirketi internet arama motoru ve sunduğu diğer hizmetler ile (Gmail, Google Earth, kişiselleştirilmiş Youtube vb.) insanların internet alışkanlıklarını reklam sunma adına kayıt altına almaktadır.²⁰¹

¹⁹⁶"Steve Jobs'un Geçmişinde Anadolu İzleri", *NTV*, 21 Eylül 2011, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/steve-jobsin-gecmisinde-anadolu-izleri.jFEVU9XXdEGZLLMawbjJJA> (20 Ekim 2017).

¹⁹⁷*Philip Emeagwali's Biography*, <http://emeagwali.com/biography/> (20 Ekim 2017).

¹⁹⁸Raporda NSA'nın ihtiyaçları da sıralanmıştır.

¹⁹⁹*Rapor ve ortaya koyduğu sorunlar için bkz. NSA Proposal For a National Security Supercomputing Research Laboratory, (t.y.) 1983, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIARDP85M00364R000600960029-3.pdf* (20 Ekim 2017).

²⁰⁰Lucy Hooker, "How Did Google Become Most Valuable Company", *BBC*, 1 Şubat 2016, <http://www.bbc.com/news/business-35460398> (20 Ekim 2017).

²⁰¹*Google Reklamları Hakkında*, <https://support.google.com/ads/answer/1634057?hl=tr> (20 Ekim 2017) Reklamların işleyişi Google tarafından şöyle açıklanmıştır:

"Hevesli bir aşçı olan Bahar'ın yemek tariflerini yayınladığı bir blogu var. Onu bir yayıncı olarak adlandırıyoruz. Web sitesinden gelir elde edebilmek amacıyla bloguna reklam alanları yerleştirmek için Google AdSense ile çalışıyor. Karşılığında, bu reklam alanları için Google ona ödeme yapıyor.

Cenk, özel bir antrenör ve kendi özel antrenman eğitimlerinin tanıtımını yapmak istiyor. Ona bir reklam veren diyoruz. Cenk, reklam oluşturmak ve bunları fitness ile ilgilenen kullanıcılara göstermek için Google AdWords'ü kullanabilir. Fitness hakkında çok sayıda sayfa ziyaret ederseniz, bu komuyla alakalı olduğundan Cenk'in reklamlarını da görebilirsiniz. Ayrıca, web etkinliğiniz üzerinden fitness konusunda bir ilgi alanı önerisi aldığınızdan Bahar'ın blogunu ziyaret ettiğinizde de Cenk'in reklamlarını görmeyiz mümkün olabilir."

Kullanıcıların internet alışkanlıklarını ticari amaçlarla kayıt altına alan Google şirket politikası ve hükümetlerle yapmış olduğu anlaşmalar gereği gerekli durumlarda kullanıcılarının verilerini hükümetlerle paylaşmaktadır. Google, bu verileri paylaşmak için mahkeme celbi, mahkeme kararı ya da arama emri gibi yasal işlemlerin olması gerektiğini öne sürse de bazı acil durumlarda istisnalar olabileceğini de vurgulamaktadır.²⁰² Bu nokta Google’ın hükümetlere sunduğu bu kişisel veriler, İNİS birimleri tarafından hedef bir kişinin motivasyonunu tespit etmede kullanılabileceğini göstermektedir. Örneğin kişinin Youtube üzerinden izlediği videolar, Gmail uzantılı mailiyle uygulama mağazasından telefonuna indirdiği uygulamalar gibi bilgilere sahip olunabilmektedir. Buna ek olarak telefon veya tabletlere uygulama mağazasından indirilen programlar (izin verilen) kişisel verilere ulaşabilmektedir.

“Örneğin, arkadaşlarınızla birlikte gerçekleştirdiğiniz antrenmanları planlamanıza yardımcı olacak bir uygulama indirmiş olabilirsiniz. Bu uygulama, buluşabileceğiniz arkadaşları ve uygun saatleri önermek için Google Takviminize ve Kişilerinize erişmek istemiş olabilir.”²⁰³

Elindeki verileri hükümet ve adli makamlarla paylaşan Google’dan istihbarat teşkilatlarının yararlanıyor olması göz ardı edilemeyecek bir olasılıktır. Bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle beraber, insanların kişisel verilerine ulaşmak, istihbarat teşkilatları açısından hem daha kolay hem de daha masrafsız bir hale gelmiştir.

3.1.2. Göç İle Gelenlerin Kendi Toplulukları ve Devletleriyle İlgili Sağladıkları Veriler

Göç ile başka ülkelere giden veya gitmeye çalışan kişiler, kendi devletleri ve topluluklarıyla ilgili bilgileri göç ettikleri ülkelerle bilinçli veya bilinçdışı bir şekilde paylaşabilmektedirler. Bu noktada göç eden kişinin statüsü farklılık arz edebilmektedir. Bu kişi, kitlesel bir göç hareketiyle ülkesini terk eden bir mülteci veya sığınmacı olabildiği gibi hayat koşullarını iyileştirmek isteyen, kendi rızasıyla göç eden sıradan bir insan da olabilmektedir. Kitlesel göç hareketiyle gelen kişiler sınırda istihbarat ve ordu mensupları tarafından sivil-asker ayrımı

²⁰²Kullanıcı Verilerine Yönelik Taleplere İlişkin Yasal İşlemler Hakkında SSS, <https://support.google.com/transparencyreport/answer/7381738?hl=tr> (20 Ekim 2017).

²⁰³Hesabınıza Bağlı Uygulamalar, <https://support.google.com/accounts/answer/3466521?hl=tr> (20 Ekim 2017).

yapılarak silahsızlandırılır, sorgulanır²⁰⁴ ve göçmen kamplarına yönlendirilir.²⁰⁵ Türkiye’de, iltica etmek isteyen yabancı ordu personeli hakkında 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye İltica Edenler Hakkında Kanun²⁰⁶ hükümleri uygulanmaktadır.²⁰⁷ Mülteciler, sığınmacılar ve iltica yoluyla başka ülkeye sığınanlar, ilk sorgularında devletleri ve topluluklarıyla ilgili bilgiler verebilmektedirler. Bu kişilerin yanı sıra düzenli göçmen olarak nitelediğimiz insanlar da devletleri ve toplulukları hakkında gittikleri ülkelere bilgiler sağlamaktadırlar. Özellikle Batılı ülkeler, yüksek lisans ve doktora için ülkelere gelen yabancı öğrencileri kendi toplulukları üzerinde çalışma yapmaya sevk etmektedirler. Genellikle sosyoloji, tarih ve siyaset bilimi gibi alanlarda misafir ülkeden gelen öğrenci sayesinde o ülkenin etnik ve sosyal yapısı hakkındaki bilgileri hiçbir masrafa girişmeden öğrenebilmektedirler.²⁰⁸ Bu durumda öğrencilere sağlanan yurtdışı bursları önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca ülkeler uzmanlık konularında çalışan bilim insanları ve doktorlar aracılığıyla kaynak ülkelere “bilimsel çalışma veya tedavi” adına toplanmış donelere ulaşabilmektedirler.²⁰⁹

İlticacı ajanlar, sığındıkları ülkelere belki de en verimli bilgileri aktaran kişilerdir. Düşman saflarından bilgi getiren bu ajanlar, tarihin seyrini değiştirebilmektedirler. Bu hususa en iyi bilinen örnek General Reinhard Gehlen’dir. II. Dünya Savaşı sırasında Nazi ordusunda General olan Gehlen, Sovyetlere karşı istihbarattan sorumlu olan kişidir. Savaşın sonlarına doğru

²⁰⁴ Sorgulama güvenlik açısından gerçekleştirildiği gibi sağlık personelleriyle yapılan testlerle de gerçekleştirilmektedir. Aşağıdaki linkte yeni gelen mülteciler üzerine yapılan bir sağlık testinin şeması görülmektedir. *Investigations for Newly Arrived Refugees- a Guide for GPs*, <http://www.materonline.org.au/getattachment/Services/Refugee/Investigations-for-newly-arrived-refugees.pdf> (19 Ağustos 2017).

²⁰⁵ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, s.4.

²⁰⁶ Resmî Gazete, **4104 Sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye İltica Edenler Hakkında Kanun**, Ankara, 1941.

²⁰⁷ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, s.4.

²⁰⁸ “Erdoğan: Eğitim için Batı’ya Gidenler Ajan Oluyor”, *Aydınlık*, 21 Eylül 2017, <https://www.aydinlik.com.tr/erdogan-egitim-icin-bati-ya-gidenler-ajan-oluyor-politika-eylul-2017-1> (23 Eylül 2017).

²⁰⁹ Örneğin Oktar Babuna’nın tedavisi için Türkiye’den toplanıp ABD’ye gönderilen kan ve ilik örnekleridir. Dönemin Sağlık Bakanı Osman Durmuş, bu bağış faaliyetini masum bulmadığını belirterek şüphelerini dile getirmiştir. Oktar Babuna için toplanan kanların ve iliklerin durumu bugün dahi tartışmalıdır. Bilimsel çalışmalar ve tedaviler vasıtasıyla toplanan veriler, verilerin yollandığı ülke için fırsat iken verinin kaynağı olan ülke için tehdit olabilmektedir. Dolayısıyla iki açıdan da değerlendirilmelidir. Oktar Babuna olayı için bkz. Ercüment İşleyen, “Bakan: Babuna Yalancı”, *Milliyet*, 3 Temmuz 1999, <http://www.milliyet.com.tr/1999/07/03/haber/hab00.html> (19 Eylül 2017). Oktar Babuna’nın ABD’deki tedavisi için örnekleri toplayan kişi Cevat Babuna’dır. Kendisinin 1957’de Chicago Maternite Center Başkanlığına getirilmesi basında büyük yankı uyandırmış ve Babuna, ABD medyası tarafından Uçan Türk olarak adlandırılmıştır. “Prof. Dr. Cevat Babuna Hayatını Kaybetti”, *Milliyet*, 19 Eylül 2017, <http://www.milliyet.com.tr/prof-dr-cevat-babuna-hayatini-gundem-2522363/> (19 Eylül 2017).

Gehlen ve birçok başka Alman subay, savaşı kaybedeceklerini anladıklarında Ruslar tarafından esir alınmaktansa, ABD tarafından esir alınmayı yeğlemişlerdir.²¹⁰ Ruffner'in aktardığına göre Gehlen'in öngörüsüne göre savaşta müttefik olan ABD ve Sovyetler, savaş bittikten sonra birbirleriyle mücadele eden iki rakibe dönüşeceklerdir.²¹¹ Bu nedenle Gehlen, Sovyetlere karşı elde ettiği kıymetli bilgiler ve kurduğu casusluk ağı sayesinde ABD tarafından değerli bir kaynak olarak nitelendirileceğini düşünmektedir. Nitekim kendisini esir alan ve sorgulayan kişileri, "Batı medeniyeti için en önemli tehdit Sovyetler Birliği'dir" teziyle ikna etmiştir. 1946 yılında Gehlen elindeki bilgileri ve belgeleri daha detaylı bir brifingle anlatması için Washington'a götürülmüştür.²¹² Yetkin'in iddiasına göre Gehlen'in sunmuş olduğu arşiv ve casus ağından önce ABD'nin Ortadoğu ve Asya üzerine kapsamlı bağlantıları bulunmamaktadır. Gehlen'in yaklaşık 4000 kişilik ajan-muhbir ağıyla ABD safhalarına geçişiyle birlikte hem ABD, Ortadoğu ve Sovyetler hakkında eşsiz bir bilgi ağına sahip olmuş hem de CIA'nın 1947'deki kuruluşunun temelleri atılmıştır.²¹³ 1956 yılında Alman BND istihbarat teşkilatı kurulana kadar, Gehlen ve casus şebekesi "Gehlen Teşkilatı" adı altında ABD'ye hizmet etmiştir. Gehlen'e göre Sovyet rejiminin yıkılışı Sovyet toplumundaki milliyetçi akımların canlandırılmasına bağlıdır.²¹⁴

Gehlen'in bağlantıları vesilesiyle ABD saflarına kazandırılan en önemli casuslardan biri Özbek Türkü Ruzi Nazar'dır. Ruzi Nazar, bugünkü Özbekistan topraklarında 1917 senesinde doğmuştur. Naziler, II. Dünya savaşında Sovyetlere saldırınca Sovyet ordusunun içinde yer almıştır²¹⁵ fakat çocukluğundan beri Sovyet rejimine düşman olarak yetiştirilmiş olan Ruzi Nazar savaş sırasında saf değiştirerek Nazi ordusuna katılmıştır. Bunda Nazilerin, Sovyetlerin güdümündeki Türkleri ayaklandırmak için kurdukları "Türkistan Lejyon" birlikleri çok etkilidir. Nazar'ın Sovyet ordusundan Nazi ordusuna geçmesiyle beraber Naziler, Türk lejyonlarına daha fazla adam eğitime fırsatı bulmuştur, bu da Sovyetlerin cephe gerisinde,

²¹⁰ Kevin C. Ruffner, "American Intelligence and the Gehlen Organization, 1945-1949 (S)", Studies in Intelligence, 1997, http://numbers-stations.com/cia/Studies%20In%20Intelligence%20Nazi%20-%20Related%20Articles/STUDIES%20IN%20INTELLIGENCE%20NAZI%20-%20RELATED%20ARTICLES_0013.pdf (16 Ağustos 2017), s.69.

²¹¹ A.g.e, s.69.

²¹² *Biograpic* *Sketch* *On* *General* *Reinhard* *Gehlen*, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/GEHLEN,%20REINHARD%20%20%20VOL.%201_0001.pdf (16 Ağustos 2017).

²¹³ Murat Yetkin, **Meraklısı İçin Entrikalar Kitabı**, 1. Baskı, İstanbul: Doğan Kitabevi, Ekim 2017, s. 30.

²¹⁴ Uğur Mumcu, "Gehlen Örgütü", *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 1988.

²¹⁵ Kürşad Oğuz, "CIA'nın Türk Casusu 97 Yaşında Sessizce Öldü", *Haber Türk*, 3 Mayıs 2015, <http://www.haberturk.com/yasam/haber/1072966-cianin-turk-casusu-97-yasinda-sessizce-oldu> (16 Ağustos 2017).

bölünmelerin olmasına yol açmıştır. Nazar anılarında Nazi askerlerin, sünnetli oldukları için Müslüman erkekleri de Yahudi sanarak öldürdüklerini belirtmiştir²¹⁶, Nazar ve Nazar gibi Türk ve Müslüman kökenlilerin Nazi ordusunda görev almasıyla Müslüman erkekler, Kızıl Orduya karşı eğitilmiş ve Nazilerin öncü gücü olmuşlardır. Yetkin, Nazar'ın Alman ordusundaki görevinin esir kamplarında Kızıl Orduya karşı savaşacak Türk ve Müslümanları tespit etmek ve eğitmek olduğunu iddia etmektedir.²¹⁷ Yakın'a göre Nazar ayrıca savaş sırasında Alman Propaganda Bakanlığının radyosunda da çalışmıştır.²¹⁸ Savaş bittikten sonra Ruzi Nazar'ın Gehlen Teşkilatından ABD saflarına geçen Türkçülerle bağlantısı hiç kopmamıştır.²¹⁹ Gehlen teşkilatındaki bu Türkçüler aracılığıyla ABD'li istihbaratçılarla tanışmıştır. Oğuz'un iddiasına göre ABD başkanlarından Franklin Roosevelt'in oğlu Archibald sayesinde ABD'ye yerleşmiş²²⁰ ve Gehlen'in "Sovyet rejimi altındaki milletleri uyandırma" stratejisi çerçevesinde CIA'nın propaganda faaliyetleri içinde yer almıştır. Bu amaçla bir başka Özbek Türkü olan Baymirza Hayit ile birlikte Orta Asya Türkçesiyle yayın yapan "Azatlık Radyosunu" kurmuştur.²²¹ ABD'deki faaliyetlerinin ardından 1959 yılında ABD'nin Ankara Büyükelçisi ile Amerikan Askeri heyeti (TUSLOG) komutanı arasındaki irtibatı kuracak kişi olarak Türkiye'ye gönderilmiştir.²²² ABD'nin Ortadoğu ve Orta Asya'daki siyasetinin belirlenmesinde dışardan devşirdiği (Gehlen ve Nazar gibi) personellerin sağladığı veriler önemli bir rol oynamıştır.

İltica eden ajanların insan istihbaratına katkısına bir diğer örnek İngiliz dış istihbarat servisi MI6'in Sovyet Masasının başındaki isim olan çift taraflı ajan Philby'nin 1961 yılında ABD'ye iltica eden Anatoly Golitsin tarafından ifşa edilmesidir. Sovyet subayını ABDli istihbaratçılarla birlikte sorgulayan İngiliz istihbaratçılar, Kim Philby'nin Sovyet casusu olduğunu öğrenmişlerdir. Bunun üzerine Lübnan'da yaşayan Philby, Suriye üzerinden Ermenistan'a

²¹⁶ Oğuz, a.g.e.

²¹⁷ Yetkin, s.24.

²¹⁸ Soner Yalçın, **Galat-ı Meşhur**, 1. Baskı, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, Nisan 2016, s. 224.

²¹⁹ Yetkin, s.30.

²²⁰ Oğuz, a.g.e.,

²²¹ Yetkin, s. 33.

²²² A.g.e., s.36.

oradan da Moskova'ya gitmek zorunda kalmıştır.²²³ Sovyetler, Philby'e sığınma hakkı vererek adına hatıra pulu bastırmıştır.²²⁴

Şekil 4: Sovyetler Tarafından Kim Philby Adına Bastırılan Hatıra Pulu

Kaynak: Sputnik <http://cdn.ruvr.ru/2013/12/03/1324258505/10.jpg>

3.1.3. Göç İle Gelenlerden Kaynak Olarak Yararlanılması

Kolluk ve istihbarat teşkilatları, göç hareketleriyle gelen kişilerden farklı yollarla kaynak olarak yararlanabilmektedirler. Bu kimseler adli vakaların çözümünde tanık, itirafçı ya da müşteki sıfatlarıyla kolluğa yardımcı olabildikleri gibi İNİS personelleri tarafından bizzat yardımcı eleman olarak da fayda sağlayabilmektedirler. Özerkmen ve Kahya, gerek iç göçle gerekse de dış göçle bir şehre ya da ülkeye gelen kişiler, hemşerileriyle ya da soydaşlarıyla aynı muhitlerde oturma eğilimi içerisinde olduğunu iddia eder. Bu “hemşericilik” algısıyla toplumların kapalı birer yapıya dönüşmesine neden olabilmektedir.²²⁵ Yerleşim yerlerinin şekillenmesi polis ve istihbarat için tehdit olabildiği (bir sonraki başlıkta ele alınacağı üzere) kadar bu bölgelerden kaynak bulunabilmesi açısından da önemlidir. Avrupa ülkeleri, mültecilerden kaynaklı suçları engellemek için mülteciler arasından kaynak devşirme arayışı içerisine girmektedir. Göç

²²³ Murat Bardakçı, “Murdoch’un Tayyip Bey’e Hediye Getirdiği Kitabın Yazarının ve Ailesinin Tuhaf Öyküsü”, *Haber Türk*, 11 Mart 2012, <http://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/723619-murdochun-tayyip-beye-hediye-getirdigi-kitabin-yazarinin-ve-ailesinin-tuhaf-oykusu> (20 Ağustos 2017).

²²⁴ “Kim Philby Vatan Haini Miydi Yoksa İdealist Mi?”, *Sputnik*, 3 Aralık 2013, https://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2013_12_03/125343236/?slide=10 (20 Ağustos 2017).

²²⁵ Necmettin Özerkmen ve Yavuz Kahya, “Organize Suç Örgütlerinin Oluşumunda Hemşerilik İlişkilerinin Rolü”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt. 10, Sayı. 4 (2008), s.18.

hareketleriyle birlikte artan suça karşı İsveç ve Danimarka gibi ülkeler, kolluk birimlerine mülteciler arasından kaynak bulma yetkisi vermektedirler.²²⁶ Türkiye’de de buna benzer çalışmalar yapılmaktadır. 15 Ağustos 2017 tarihli ve 694 sayılı KHK ile Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı kanununda bazı değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu KHK’nın 62. maddesi uyarınca MİT ve bakanlıklar arasında koordinasyonu sağlamak için Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK) kurulmuştur.²²⁷ MİKK ile MİT, bakanlıklardan istihbarat ile ilgili belgelere daha süratli ve doğru bir şekilde ulaşabilecektir. MİKK’nın kurulmasından ve 15 Temmuz darbe girişiminin yaşanmasından önce göç ile ilgili bilgilere erişmek ve göçmenleri daha iyi denetim altında tutabilmek için “Göç İstihbarat Merkezi”nin kurulması düşünülmüş²²⁸ fakat hayata geçirilmemiştir. Kurulan MİKK ile bu ihtiyacın karşılanıp karşılanmayacağı henüz belirsizdir ve bir Göç İstihbarat Merkezinin kurulması gerektiği birçok güvenlik uzmanı ve akademisyen tarafında dile getirilmektedir. Güvenlik uzmanı Mete Yazar, ülkeye yasa dışı yollardan giriş yapan sığınmacıların kimliklerinin tespit edilmesi için İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulacak “Göç İstihbarat Merkezinin” faydalı olacağını düşünmektedir.²²⁹ Sınırı aşan kişilerin kontrol altında tutulabilmesi ve sorgularının sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi, Türkiye’de yaşanacak terör olaylarını engellemek açısından hayati bir niteliktedir. Çünkü özellikle çeşitli terör örgütlerinden kaçarak sınırı aşanlar, verdikleri bilgiler ile terör örgütlerinin hücre yapılanmasına karşı yapılan operasyonlarda kaynak vazifesi görmektedirler. Türkiye’de DAESH’e ve PYD’ye yönelik gerçekleştirilen operasyonlarda, Suriye’den kaçan sığınmacıların ve örgütten kopan itirafçıların katkıları bulunmaktadır.²³⁰ Ayrıca savaş esirleri, ilticacı ajanlar, eski hükümlüler de insan istihbaratı birimlerine kaynak olabilmektedirler. İyi yetiştirilmiş bir İNİS personeli, mülteci, sığınmacı ya da göçmen sıfatıyla ülkeye giriş yapan kişilerin motivasyonlarını iyi tespit edebilmekte ve

²²⁶ David Crouch ve Patrick Kingsley, Danish Parliament Approves Plan to Seize Assets From Refugees, the Guardian, 26 Ocak 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/26/danish-parliament-approves-plan-to-seize-assets-from-refugees> (20 Eylül 2017).

²²⁷ Resmî Gazete, **Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**, **Karar sayısı: 694**, Ankara, 2017, s.14.

²²⁸ “Göçlere Karşı İstihbarat Adımı”, *Türkiye Gazetesi*, 26 Temmuz 2015, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/292007.aspx> (20 Eylül 2017).

²²⁹ Derya Yaşar, “Yazar: Türkiye’nin ‘Göç İstihbarat Merkezi’ne İhtiyacı Var”, *Sputnik*, 11 Ağustos 2015, <https://tr.sputniknews.com/columnists/201508111017068778/> (20 Eylül 2017).

²³⁰ Türk yetkililere teslim olan PYD’li itirafçı İ.B., 15 Temmuz darbesi başarılı olsaydı PYD’nin Türkiye’ye saldırma planlarının nasıl uygulanacağını anlatıyor: “PYD’li İtirafçı, Terör Örgütlerinin ‘Şer Planı’nı Anlattı”, *Milliyet*, 8 Eylül 2016, <http://www.milliyet.com.tr/pyd-li-itarafci-teror-gundem-2308240/> (20 Eylül 2017).

biriminin ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşabilmektedir. Sorgulama ve mülakat yetenekleri bu aşamada çok önemlidir.

Sorgulama ve mülakat yeteneğinin önemi 1942 yılında gerçekleşen Von Papan suikast girişimi olayında açıkça görülebilir. Nazi Almanyası'nın Ankara büyükelçisi Von Papan ve eşi Büyükelçilik binasına doğru giderken yolun karşı tarafında bir patlama meydana gelmiş ve Papan ile eşi olayı ufak sıyrıklarla atlattırırken olayın faili hayatını kaybetmiştir. Ceset teşhis edilemeyecek durumdadır. Dolapçı'nın aktardığına göre emniyet failin giydiği paltonun etiketinden önce mağazaya ardından da satın alan kişilere ulaşarak failin kimliğini teşhis etmiştir.²³¹ Olayın failinin adı Ömer Tokat'tır. Ömer Tokat Yugoslav göçmeni olup Türk vatandaşlığına yeni geçmiş 25 yaşında bir hukuk fakültesi öğrencisidir. Polis, Tokat'ın kendisi gibi göçmen olan arkadaşları Abdurrahman Sayman ve Süleyman Sağol'a ulaşır. Sayman ve Sağol'u 72 saat sorgulayan polisler, ifadelerden Sovyetler Birliğinin İstanbul Başkonsolosluğunda çalışan Pavlov ve Kornilov isimli iki görevliye ulaşmışlardır.²³² Türk emniyeti, Sovyet Başkonsolosluğundan zanlıları teslim etmesini istemiş ve üç gün süre tanımıştır. Konsolosluktaki bilgilerin tehlikeye girmemesi için Pavlov emniyet mensuplarına teslim olmuştur, bir diğer zanlı olan Kornilov ise Suriye'ye geçmek için çıktığı yolculukta Kayseri'de yakalanmıştır.²³³ 1 Nisan 1942'de yapılan duruşmada Sayman ve Sağol'a 10 yıl, Kornilov ve Pavlov'a ise 20 yıl hapis cezası verilmiştir.²³⁴ Somut deliller olmadan Sovyet vatandaşlarına ceza verilmesi dünyada geniş yankı uyandırmıştır.²³⁵ Sayman ve Sağol'un verdiği ifadeler birbiriyle örtüşmektedir, fakat bildikleri her şey Tokat'ın onlara aktardıklarıdır ve artık Tokat ölüdür, dolayısıyla ifadeler afaki kalmaktadır.²³⁶ Fakat o dönem ortaya çıkmayan daha sonradan öğrenilen iki gizli tanığın ifadesi, Sovyet casusların ceza almasına sebep olan esas ifadelerdir. İki gizli tanıktan bir tanesi Çekoslovakya'nın eski Ankara Büyükelçisi Milos Hanak, bir diğeri ise Sovyetlerin askeri istihbarat teşkilatında Georgiy Petroviç Nikolayev takma adıyla çalışan İsmail Ahmedov Guseynoviç'tir.²³⁷ Sovyetler, Nazilerin Çekoslovakya'yı

²³¹Ercan Dolapçı, "Von Papan Suikastinin Bilinmeyen Hikayesi", *Aydınlık*, 29 Aralık 2016, <https://www.aydinlik.com.tr/tarih/2016-aralik/von-papan-suikastinin-bilinmeyen-hikayesi> (31 Aralık 2016).

²³² Sevtap Sarıkaya, "Von Papan Suikastinde Sovyet İzleri ve Sovyet Basınının Tutumu", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt. 33, Sayı. 55 (2014), s. 384.

²³³ A.g.e, s.384.

²³⁴"Attack on Von Papan: Russian Gaoled", *The Examiner*, 19 Haziran 1942, s.1. (Gazetenin taranmış haline şu linkten ulaşabilirsiniz: <http://trove.nla.gov.au/newspaper/article/91499696> (31 Aralık 2016).

²³⁵ Sarıkaya, s. 384.

²³⁶ A.g.e, s.385.

²³⁷ A.g.e., s.385.

ve Çekoslovakya'nın elçiliklerini ilhak etmesinden dolayı Çeklerin Nazi nefretini kullanarak suikastı önce bir Çek gencine işletmek istemişlerdir, fakat Hanak'ın bunu kabul etmemesi üzerine Toprak'a yönelmişlerdir. Çekoslovakya Büyükelçiliği Almanlar tarafından ilhak edildiği için Hanak Türkiye'de sığınmacı olarak bulunmaktadır. Hanak, suikast girişiminden sonra bildiği her şeyi Türk makamlarına aktarmıştır. Diğer gizli tanık Ahmedov ise suikastın başarısız olmasından dolayı namlunun ucuna gelmiştir ve Türkiye'den iltica talep ederek tanıklık yapmıştır.²³⁸ Sovyetler suçlamaların ve mahkemenin Türk- Sovyet ilişkileri için bir komplo olduğunu ileri sürerek Almanları suçlamıştır.²³⁹ O dönemin atmosferinde Türkiye Cumhuriyeti savaşa girmemek için büyük bir gayret sarf etmektedir. Sovyet casusların bu cinayetle Türk- Alman ilişkilerini etkilemek istediği düşünülebileceği gibi Gestapo'nun böyle bir eylemle Türk- Sovyet ilişkilerini zorlamak isteyeceği de gayet doğal olarak düşünülebilmektedir. Fakat yıllar sonra Sovyet istihbaratçıların olayla ilgili itirafları Von Papen suikastının bizzat Sovyetler Birliği tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir.²⁴⁰ Hapis cezası alan Pavlov ve Kornilov, Almanların savaşı kaybetmesinden sonra İsmet Paşa tarafından affedilerek serbest bırakılmışlardır.²⁴¹

3.2. GÖÇ HAREKETLERİNİN İNSAN İSTİHBARATI AÇISINDAN OLUŞTURDUĞU TEHDİTLER

Göçmenlerin İNİS faaliyetleri açısından önemli olduğu bir diğer husus ise göçmenlerin giriştikleri veya parçası oldukları illegal faaliyetlerin oluşturduğu tehdittir. Göç ile gelen kişiler, konuk oldukları ülkelerde ya da şehirlerde birtakım zorluklar ile karşılaşmaktadırlar. Hayat şartlarının zorluğu, yeni geline ortamın kendilerine yabancı oluşu ve bölge insanının ayrımcı davranışları nedeniyle, bu kişiler kendilerini bir açmazda hissedebilmektedirler. Yeni gelen kişilerin içerisine düştükleri ruhsal yoğunluk, zamanla bölge halkına karşı hırçınlaşmalarına neden olabilmekte bu kişiler bölgenin sosyolojik, ekonomik ve kültürel yapısında değişimlere neden olarak gerilimlerin odağında yer alabilmektedirler. Özellikle devlet kurumlarının

²³⁸ A.g.e., s.385.

²³⁹ Yıldıray Oğur, "Elçiye Nasıl Zeval Olduğunun Kısa Tarihi", *Türkiye Gazetesi*, 23 Aralık 2016, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/yildiray-ogur/594716.aspx> (31 Aralık 2016).

²⁴⁰ Jamil Hasanli, *Stalin and the Turkish Crisis of the Cold War*, 1945-1953, 1. Baskı, Maryland: Lexington Books, 2011, s. 27

Bir Sovyet ajanı olan Rashid Kurbanbekov olayı ayrıntılarıyla aktarıyor.

²⁴¹ Oğur.

hazırlıksız yakalandıkları göç akınları sebebiyle ekonomik ve güvenlik alanlarında sıkıntılar çekebilmektedirler.

Hedefledikleri ülkeye varmak için yola çıkan kişilerin, transit geçiş yaptıkları ülkelerde kayıt altına alınırlarsa hedef ülkeye gidemeyeceklerinden korkmaları kayıt dışı kalmalarına yol açmaktadır.²⁴² Düzensiz göç ile gelen sığınmacıların biyometrik ve biyografik verileri kayıt altına alınamadığı için kolluk birimleri adli vakalarda zorluk çekmektedirler. Örneğin Bild dergisinde çıkan habere göre Almanya’da bulunan 500.000 sığınmacı ve mülteci kayıt dışı bir şekilde Almanya’da dolaşmaktadır ve polisin elinde onları tanımlayabilecek herhangi bir biyometrik veri bulunmamaktadır. Bu durum, Almanya’da sığınmacıların suç işlemeleri durumunda yakalanmayacakları endişesini arttırmaktadır.²⁴³ Ayrıca kayıt altına alınmadan Avrupa’ya geçmeye çalışan insanlar, göçmen kaçakçılarının sayısının artmasına neden olmaktadır.²⁴⁴

Bir başka sorun ise düzenli ve düzensiz göçler ile bir bölgeye yerleşen göçmen, sığınmacı veya mülteci topluluklarının, organize suç çeteleri ve yabancı istihbarat teşkilatları için eleman temini açısından bir rezerv vazifesi görebilmesidir. Toplumsal, ekonomik ve psikolojik nedenlerle göçmenler suça eğilim göstermekte ve organize suç örgütü kurmaya ya da kurulu olan örgütlere katılmaya başlamaktadırlar. Suç örgütü kurma ve kurulu örgütlere katılmanın haricinde, bu kişiler bizzat organize suç örgütlerinin hedefi de olabilmektedir. Çaresiz durumda bulunan sığınmacılar, fuhuş ve organ kaçakçısı çetelerin eline düşerek adli vakaların merkezinde yer alabilmektedirler.²⁴⁵ Bunun yanı sıra yabancı istihbarat teşkilatları, bir miktar para veya iltica hakkı karşılığında göç eden kişileri provokatif eylemlerde kullanabilmektedirler.

Yabancı terörist savaşçıların (YTS) ve başka istihbarat teşkilatları adına çalışan ajanların, göçmen kisvesiyle ülkeye girmesi de İNİS açısından bir başka tehdittir. Askeri eğitimi olan YTSler ve ajanlar, bulundukları ülkelerde başka devletlerin çıkarları için suikast ve bombalı

²⁴² “Türkiye’de Mülteci Sayısı Tahmin Edilenden Yüksek”, *DW*, 20 Haziran 2017, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-m%C3%BClteci-say%C4%B1s%C4%B1-tahmin-edilenden-y%C3%BCksek/a-39323369> (22 Ekim 2017).

²⁴³ “500,00 Unregistered Migrants Roaming Germany- Report”, *RT*, 5 Nisan 2016, <https://www.rt.com/news/338482-germany-unregistered-refugees-criminal/> (22 Ekim 2017).

²⁴⁴ Göçmen Kaçakçılığıyla ilgili ayrıntılı bir çalışma için bakınız. Elif Özmenek Çarmıklı ve Merve Umay Kader, “USAK Raporları No:45”, **Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığı: Mülteci Krizinin Öteki Yüzü**, Ankara: USAK, 2016.

²⁴⁵ Alex Forsyth, “Meeting an Organ Trafficker Who Preys on Syrian Refugees”, *BBC*, 25 Nisan 2017, <http://www.bbc.com/news/magazine-39272511> (22 Ekim 2017).

eylemler gerçekleştirebileceklerdirler. Bunların varlığı göçmen, mülteci ve sığınmacılardan devşirilen elemanların varlığından daha tehlikelidir. Ayrıca YTSlerin çatışma bölgelerine geçerek buralarda deneyim kazanması, hem çatışmanın kaynağı olan ülkeye hem transit geçiş bölgelerindeki ülkelere hem de YTSlerin ülkelerine dönmeleri durumunda YTS kaynağı olan ülkeye tehdit oluşturmaktadır.

3.2.1. Göç İle Gelenlerin Yasadışı Faaliyetlere Girişmesi

Göç konusunda çekilen en büyük sıkıntılardan biri göç hareketleri ile gelen kişilerin yasadışı faaliyetlere girişmesidir. Türkiye Barolar Birliği'nin hazırladığı bir rapora göre Suriye'den civar ülkelere giden ve kampların dışında yaşayan kadınların bir kısmının fuhuş bataklığına saplandığı görülmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın açıkladığı 2016 Küresel İnsan Ticareti Raporunda Türkiye, fuhuş ticaretinin, zorla çalıştırılan, insanlık dışı muameleye maruz kalan kadın, erkek ve çocuklar için bir merkez nokta ve bu kişilerin başka ülkelere gönderilmesi açısından da transit ülke konumuna gelmiştir.²⁴⁶

Suriye krizinden sonra Türkiye'de zorla dilendirilen çocuk sayısında bir patlama yaşandığı, Suriye'den Türkiye'ye gelen çocuklardan bazılarının "dilenci çetelerinin" eline düştüğü veya göçmen ailelerden bazılarının dilenci çeteleriyle anlaşarak çocuklarını belli ücretler karşılığında bu çetelere teslim ettikleri basına yansımaktadır. Milliyet gazetesine röportaj veren Umut Çocukları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Ferhat Şahin resmi rakamlarla onaylanmasa da sadece İstanbul'da yüz bine yakın çocuk dilendirildiğini iddia etmektedir.²⁴⁷ Benzer şekilde çocuk işçiliğinin de Suriyeli göçmenlerden sonra kaygı verecek bir biçimde arttığı iddia edilmektedir. Rengin Aslan'a göre Türkiye'deki bazı firmalar ucuz eleman ihtiyacını çocuk işçilerle gidererek suç işlemekte geçim sıkıntısı nedeniyle okula gidemeyen çocuklar çalışmak zorunda bırakılmaktadırlar.²⁴⁸ Yeterince eğitim alamayan, çocuk işçi olarak çalıştırılan, dilenci

²⁴⁶ Department of State of U.S., **Trafficking in Person Report**, Washington, 2016, sf. 375.

²⁴⁷ "Binlerce Çocuk Çetelerin Ağında", *Milliyet*, 29 Ocak 2016, <http://www.milliyet.com.tr/binlerce-cocuk-cetelerin-aginda--gundem-2185968/> (26 Ekim 2017).

²⁴⁸ Rengin Arslan, "Suriyeli Çocuk İşçi: Ders Zordu Ama İş Daha Zor", BBC, 9 Şubat 2016, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160209_suriyeli_cocuk_isci (26 Ekim 2017).

çeteleri tarafından sömürülen çocukların, büyüdüklerinde birer suç makinesine dönüşmesi olasılığı göç sorununun bir güvenlik meselesine dönüşmesine yol açmaktadır.

Sığınmacıların faili ve kurbanı olduğu cinsel taciz vakalarında artış olduğuna dair yaygın bir kanaat bulunmaktadır.

Şekil 5: 2016 Yılı'nın İlk Haftasında Avrupa'da Meydana Gelen Cinsel Taciz Vakalarının Haritası

Kaynak: "Migrant rape fears spread across Europe: Women told not to go out at night alone after assaults carried out in Sweden, Finland, Germany, Austria and Switzerland amid warnings gangs are co-ordinating attacks", *Daily Mail*, 8 Ocak 2016, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3390168/Migrant-rape-fears-spread-Europe-Women-told-not-night-assaults-carried-Sweden-Finland-Germany-Austria-Switzerland-amid-warnings-gangs-ordinating-attacks.html> (22 Ekim 2017).

Basına yansıyan haberler göç eden kadınlar kamplarda cinsel istismara maruz kaldığını göstermektedir. Hatta bazı iddialara göre Suriyeli kadınlar, göçmen kaçakçılarının Suriyeli aileleri Avrupa'ya ulaştırmaları için gereken ücreti bedenleriyle ödemeye zorlanmaktadırlar.²⁴⁹ Türkiye'de de Suriyeli kadınlara yönelik cinsel taciz vakaları yaşanmaktadır.²⁵⁰ Bu tür olayların

²⁴⁹ Shebab Khan, "Syrian Refugee 'Allow Smugglers to Rape His Wife as Payment for Trafficking Family to Europe, *Independent*, 6 Ocak 2016, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/syrian-refugee-husband-allows-smugglers-rape-wife-payment-trafficking-family-europe-a6798446.html> (23 Ekim 2017).

²⁵⁰ Suriyelilere yönelik cinsel taciz vakalarına bir örnek: "Tecavüze Uğrayan Suriyeli Hamile Kadın Çocuğuyla Birlikte Öldürüldü", *Sputnik*, 7 Temmuz 2017, <https://sptnkne.ws/eQwu> (23 Ekim 2017).

önlenememesi durumunda göçmenler/ mülteciler ile yerleşik halk arasında tartışmaların çıkması muhtemeldir.

Göç ile yabancıları oldukları muhitlere gelen insanlar buralarda gruplaşarak suç örgütü kurma ya da kurulu olan suç örgütlerine katılma eğilimi gösterebilmektedirler. Bu kişiler maddi ve manevi motivasyonlarla başka kişiler tarafından suça azmettirilebilmektedirler.^{251/252}

Göç eden kişilerle ilgili en çok tartışılan konuların başında, bu kişilerin gittikleri bölgelerde suç oranlarını arttırıp arttırmadıkları gelmektedir. Göç alan hemen her ülkede mültecilerin suç oranına etkileri tartışılmaktadır. Türkiye’de İçişleri Bakanlığınca yapılan açıklamaya göre 2014-2017 yılları arasında Suriyelilerin karıştığı suç oranı yıllık %1.32’dir.²⁵³ Türkiye genelinde Suriyelilerin karıştığı suç oranı düşük seviyede gözükse de güney illerinde bu oranlarda artış gözükmemektedir.²⁵⁴ En fazla göç alan ülkelerden biri olan ABD’de de göçmenlerin suç oranlarıyla ilgili tartışmalar sürdürülmektedir. 2006 ve 2015 yılları arasını kapsayan ve farklı eyaletlerden 10 şehri baz alan bir çalışma, sadece bir şehirde göç akınından sonra suç oranının yükseldiğini, diğer şehirlerde bu oranın düştüğünü ortaya koymuştur.²⁵⁵ Aynı şekilde Avrupa’da da yapılan benzer çalışmalar sığınmacıların suç oranlarının artmasındaki payının, düşünülen rakamlar kadar yüksek olmadığını göstermektedir.²⁵⁶ Göç ile gelen kişilere karşı oluşan önyargıda, bu kişilerden bazılarının karıştığı sansasyonel olayların etkisi şüphesiz bulunmaktadır.

3.3.2. Yabancı Terörist Savaşçıların ve Ajanların Göç Yoluyla Sızması

Göç hareketleri çerçevesinde Batılı ülkelerin en çok endişe ettiği hususlardan birisi YTSlerin ve yabancı ajanların göçmen kisvesiyle sınırları geçmesi olmuştur. Tarih boyunca kitlesel göç

²⁵¹Örneğin Milliyet gazetesinin aktardığı bir habere göre 4 Suriye uyruklu kişiden oluşan çete, Ankara’da işadamı E.K.’yı başka bir işadınının telkinleriyle kaçırmaya çalışmıştır. Yaşanan arbedede çetenin elinden kurtulan E.K. çenesine aldığı bıçak darbesiyle yaralanmıştır, hastaneye başvuran E.K.’nın ifadesiyle harekete geçen ekipler çetenin 4 üyesini yakalamıştır. Yapılan sorgulamalarda çetenin bir başka iş adamı tarafından para karşılığı görevlendirdiği anlaşılmıştır.

²⁵²Suriyeli Çete Adam Kaçırmaya Çalıştı”, *Milliyet*, 26 Nisan 2014, <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-cete-adam-kacirmaya/gundem/detay/1872911/default.htm> (23 Ekim 2017).

²⁵³T.C. İçişleri Bakanlığı Basın Merkezi, Basın Açıklaması, 2017, <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017> (10 Temmuz 2017).

²⁵⁴Ali Ekber Ertürk, “Misafirler (!) Suç Makinesi Gibi”, *Sözcü*, 15 Mayıs 2016, <http://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/misafirler-suc-makinesi-1230634/> (10 Temmuz 2017).

²⁵⁵“Is There a Link Between Refugees and U.S. Crime Rates”, *New American Economy*, 7 Şubat 2017, <http://research.newamericaneconomy.org/report/is-there-a-link-between-refugees-and-u-s-crime-rates/> (10 Temmuz 2017).

²⁵⁶Dagmar Breitenbach, “German Media ‘Distort’ Refugee Crime Rates, Study Finds”, *DW*, 8 Ağustos 2017, <http://www.dw.com/en/german-media-distort-refugee-crime-rates-study-finds/a-39921894> (9 Ağustos 2017).

hareketleri sırasında göçlerden etkilenen bütün devletler benzer bir endişeyi taşımışlardır. II. Dünya Savaşı sırasında Nazi casuslarının Yahudi göçmen topluluklarının arasına sızması devletleri göçmen topluluklarına karşı daha tedbirli davranmaya sevk etmiştir. Öyle ki 1940 yılında ABD Başkanı Roosevelt, mülteci topluluklarının içerisine ajanların sızması ihtimalinden dolayı Yahudi mültecilerin ülkeye kabul edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.²⁵⁷ . II. Dünya Savaşı sırasında Naziler namına casusluk yapmaya çalışan Yahudiler bulunduğu Roosevelt'in endişeleri tamamen yersiz değildir.

John Broich'in aktardığına göre bu casuslardan biri I. Dünya Savaşı sırasında Alman ordusunda savaşmış bir olan Paul Fackenheim'dır. Fackenheim, 1939 yılında Hitler rejimi tarafından Dachau kampına gönderildiği tarihte bile kendini "vatansever" bir Alman olarak tanımlamaktadır. Hitler rejiminin geçici olduğunu ve Almanya'nın bir gün normale döneceğini düşünmektedir. Bir gün kamptayken Fackenheim revire çağırılır. Bu sırada büyük bir korku içerisinde. Çünkü Naziler hastaları tedavi etmek yerine onları öldürmektedirler ve Fackenheim'ın sırtında her gün daha kötüye giden bir enfeksiyon vardır. Fakat onun düşüncesinin aksine Naziler onu tedavi ettirmiş ve birkaç gün boyunca iyi koşullarda tutmuşlardır. Revirde iyileşme süreci tamamlandıktan sonra iki Alman yetkilinin karşısına çıkartılmış olan Fackenheim'a Naziler için ajanlık yapması teklif edilmiştir. Alman yetkililer onun I. Dünya Savaşında kahramanca savaştığını bildiklerini ve yeni bir ulusal görev için hazır olup olmadığını sormuşlardır. Bu hizmetinin karşılığı olarak Fackenheim ve ailesi serbest bırakılacaktır. Nazi yetkililer, Fackenheim'ı ikna etmek için vatanseverlik ve özgürlük motiflerini kullanmışlardır. Nazilerin Yahudi bir casusa ihtiyaç duymalarındaki neden ise İngiltere kontrolündeki Filistin'de askeri istihbarat ağını sağlayabilmek için bölgeye yeni ajanların sevk edilmesi gerekliliğidir. Fackenhaim bir paraşütle Filistin topraklarına indirildiğinde Yunanistan'dan bot ile gelerek Filistin'e sığınmış bir Yahudi gibi davranacaktır. İlk işi Haifa kıyısındaki ordu ve deniz üsleri hakkında rapor iletmektir. Fakat Fackenheim Filistin topraklarına indirilirken İngilizler tarafından fark edilmiş ve tutuklanmıştır. İngilizlere bu görevi ailesinin hayatını kurtarmak için kabul ettiğini belirterek "çift taraflı ajan" olmayı teklif etmiştir. Daha sonra Nazilerin casusluğunu yapan bir Alman savcıya, İngilizlerin güvenini kazanmaya çalıştığını açıklamış ve göreve devam etmek istediğini belirtmiştir. Fakat

²⁵⁷ John Broich, "The Shocking Story of Hitler's Jewish Spy", *History News Network*, 2 Temmuz 2016, <http://historynewsnetwork.org/article/161922> (10 Eylül 2017).

tutulduğu yerde gizli mesajları sigaranın içerisine yazarken İngilizler tarafından yakalanmıştır. Savaşın bitimine kadar tutsak tutulan Fackenheim, savaştan sonra Almanya'ya döndüğünde ailesini öldürülmüş olarak bulmuştur.²⁵⁸

Diğer bir örnek ise 1913'te Almanya'da doğan ve 1926 yılında ailesiyle beraber ABD'ye göç eden Herbert Karl Friedrich Bahr'dır. ABD vatandaşlığına geçen Bahr, 1938 yılında Hannover'e giderek burada mühendislik eğitimi almıştır. 1942 yılında FBI, Yahudi mültecileri taşıyan bir geminin kıyıya varmasıyla Yahudileri sorgulamış ve içlerinde bir Nazi casusunun mülteci maskesiyle ülkeye girmeye çalıştığını tespit etmiştir.²⁵⁹ Bu kişi Hannover'a mühendislik eğitimi almaya giden ve savaşın çıkmasıyla orada kalan Karl Friedrich Bahr'dır. Sorgulamalar ilerledikçe Bahr'ın hikayesi ortaya çıkmaktadır. Bahr Gestapo tarafından ABD'ye endüstriyel sırları çalmak amacıyla gönderilmiş bir casustur. Plana göre Bahr, Yahudi bir mülteci olarak ABD'ye gelecek ve burada Gestapo'nun kendisinden talep ettiği sırları çalmaya çalışacaktır. FBI yetkilileri, Gestapo'nun Bahr ile Hannover'da ilişkiye girdiğini tahmin etmektedir. Bahr çıkarıldığı mahkemede 37 sayfalık bir savunma vererek Almanya'da casus okuluna gittiğini itiraf etmiş ve fakat bu casus okuluyla ilgili bildiklerini ABD makamlarına aktaramadan yakalandığını belirtmiştir. Yapılan yargılama neticesinde Bahr 30 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır, fakat Bahr'ın özgür kalabilecek kadar yaşayıp yaşamadığı bilinmemektedir. Bahr cezaevinde yatarken FBI tarafından başka casusluk davalarında Gestapo'nun hilelerini ifşa etmek için birkaç defalığına mahkemeye çağırılmıştır.²⁶⁰

II. Dünya Savaşı sırasında Yahudi mülteci akınıyla yaşanan endişelerin benzeri bugün ABD'de Suriyeli sığınmacı hareketliliğiyle yaşanmaktadır. ABD'de Suriye kaynaklı göç hareketleriyle gelen kişiler ile II. Dünya savaşında Hitler'den kaçıp gelen Yahudi mülteciler kıyaslanmaktadır. Bu durum hükümetlerin güvenlik ve insan istihbaratına dayalı casusluk kaygısının bugün de pek değişmediğini göstermektedir. Geçmişte ABD halkı arasında yapılan bir anket, Yahudi mültecilere karşı halkın olumsuz tavrını göstermektedir.²⁶¹ Soruda kabaca şöyle denmektedir: Çoğu Yahudi olan 10.000 mülteci çocuğun Almanya'dan ABD'ye

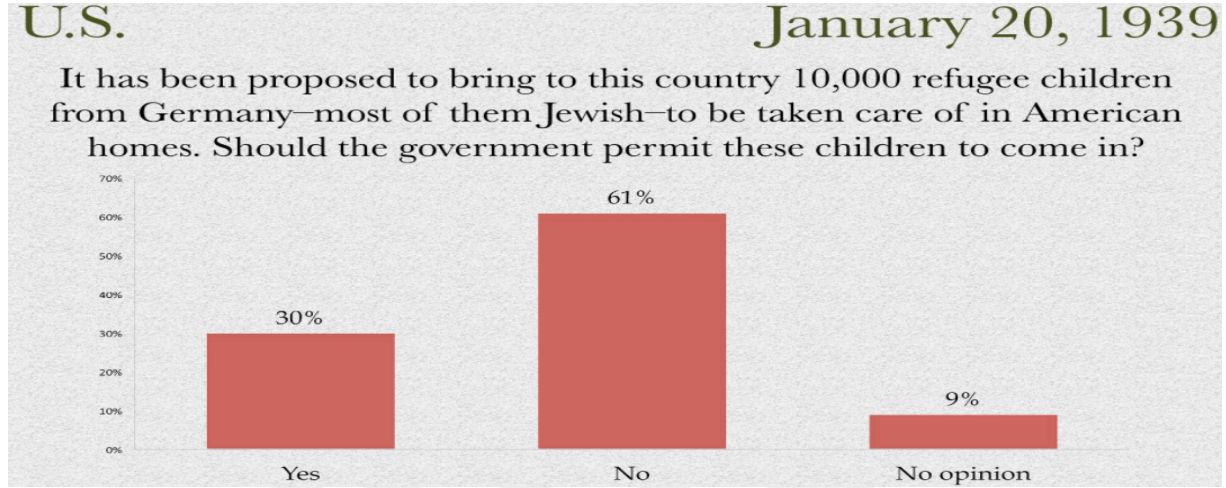
²⁵⁸ A. g. e.

²⁵⁹ **JTA Daily News Bulletin**, "Nazi Spy Caught on Drottningholm Posing As Jewish Refugee, 7 Ekim 1942, s.4.

²⁶⁰ Daniel A. Gross, "The U.S. Government Turned Away Thousands of Jewish Refugees, Fearing That They Were Nazi Spies", *Smithsonian Magazine*, 18 Kasım 2015, <https://www.smithsonianmag.com/history/us-government-turned-away-thousands-jewish-refugees-fearing-they-were-nazi-spies-180957324/> (10 Eylül 2017).

²⁶¹ Daniel Victor, "Comparing Jewish Refugees of the 1930s With Syrian Today", *New York Times*, 19 Kasım 2015, <https://www.nytimes.com/2015/11/20/us/comparing-jewish-refugees-of-the-1930s-with-syrians-today.html> (10 Eylül 2017).

getirilmesi düşünülmektedir. Sizce hükümet bu çocukların gelmesi için gereken izni vermeli midir?

Şekil 6: ABD Halkının Yahudi Mültecilerin Kabulü Hakkındaki Görüşlerini Gösteren Anket

Kaynak: Daniel Victor, “Comparing Jewish Refugees of the 1930s With Syrian Today”, New York Times, 19 Kasım 2015, <https://www.nytimes.com/2015/11/20/us/comparing-jewish-refugees-of-the-1930s-with-syrians-today.html> (10 Eylül 2017).

Anket sonuçlarına bakıldığında birçok ABD’li vatandaşın, çocuk dahi olsa mültecileri ülkelerinde istemedikleri anlaşılmaktadır. Sonucun bu şekilde oluşmasında hükümet yetkililerinin göçmen karşıtı konuşmalar yapması da bir etken olarak düşünülebilir. Günümüzde ABD’de Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yapılan anketlere bakıldığında da sonucun değişmediği anlaşılmaktadır. Yapılan bir ankete göre ABD’de insanların %49’u Suriyeli sığınmacıları ülkelerinde istemezken %41’lik kitle Suriyeli sığınmacıları desteklemekte ve geriye kalan %10’luk kitle ise kararsızları temsil etmektedir.²⁶² Ancak II. Dünya savaşından sonra gelişen insan hakları kavramı ve yaygınlaşan “vicdani sorumluluklar” düşüncesi sığınmacıları destekleyen kişi sayısı ile onları istemeyen kişi sayısını oran olarak birbirine yakınlaştırmıştır. Yaşanan her terör olayından sonra mülteci karşıtlarının oranının artacağı unutulmamalıdır. II. Dünya Savaşında mültecilerin kabul edilmeme nedeni yabancı ajanların

²⁶² Anna Giaritelli, “Poll: 49 Percent Support Trump’s Immigration Ban, 41 Percent Oppose”, **Washington Examiner**, 31 Ocak 2017, <http://www.washingtonexaminer.com/poll-49-percent-support-trumps-immigration-ban-41-percent-oppose/article/2613518> (10 Eylül 2017).

ülkeye sızıp Nazi ve Sovyetler hesabına casusluk yapmasıyken günümüzde öncelikli sebep, göç ile gelen kişilerin bulaştığı terör vakalarıdır.

Günümüzde göç ile gelen kişilerin casusluk faaliyeti içinde bulunmasının Türkiye’de yaşanan örneği Halep Üniversitesi Tıp Fakültesi doktorlarından Suriyeli Profesör Shabi Hamdo’dur, Shabi Hamdo, Suriye’de çıkan iç karışıklıklar sırasında Türkiye’ye gelmiş ve Türk polisi tarafından alınan bir ihbarla Suriye’den Türkiye’ye sığınan iki kişinin kaçırılması planı çerçevesinde Türkiye’deki işbirlikçisi Mürsel Almaz’a kaçırılacak kişilerin listesini verirken suçüstü yakalanmıştır. Hamdo’nun telefonunda yapılan incelemelerde Hatay il merkezinde bulunan yolların, köprülerin ve askeri lojmanların fotoğraflarına ulaşılmıştır. Sorgulamalarda, Türkiye’ye Suriye’de kaybolan bir akrabasını kamplarda aramak için geldiğini belirten Hamdo’nun, Suriye istihbarat teşkilatı El Muhaberat görevlisi olduğu anlaşılmıştır. Türkiye’de yargılanan Suriyeli Prof. Hamdo’ya casusluk yapmak suçundan 12 yıl 6 ay hapis cezası verilmiştir.²⁶³

Ortadoğu kaynaklı göçlerin haricinde de ajanlar göçmen maskesiyle göç eden toplulukların arasına karışmaktadır. Örneğin İsveç’te Tibetli göçmenlerin arasına sızan bir kişi İsveç polisi tarafından tespit edilerek tutuklanmıştır. İsveçli yetkililerce yapılan açıklamada şahsın yabancı bir güce hizmet ettiği açıklandıysa da ülke ismi telaffuz edilmemiştir.²⁶⁴ Fakat bazı basın kaynaklarına yansıyanlara göre Savcı Mats Ljungqvist, şahsın Çin Halk Cumhuriyeti adına casusluk yaptığı belirtmiştir.²⁶⁵ Aynı olayın bir benzeri 2010 yılında yine İsveç’te yaşanmıştır. Uygur topluluklarının arasına sızan bir kişi buradan edindiği bilgileri Çin’in Stockholm Büyükelçiliğine aktarmaktadır. Bu kişinin yakalanmasıyla beraber gazeteci maskesiyle İsveç’te casusluk yapan Çinli ajanlar da yakalanmıştır. Uygur topluluklarının arasına sızan kişiye 16 ay hapis cezası verilmiştir.²⁶⁶

²⁶³“Suriyeli Casus Profesöre 12.5 Yıl Hapis”, *İhlas Haber Ajansı*, 14 Kasım 2012, <http://www.ihb.com.tr/haber-suriyeli-casus-profesore-125-yil-hapis-250548/> (10 Eylül 2017).

²⁶⁴ Harriet Agerholm, “Man Arrested for ‘Spying on Tibetan Refugees’ for Unnamed Foreign Power”, *Independent*, 27 Şubat 2017, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/spying-tibet-refugees-sweden-foreign-power-sapo-a7602876.html> (10 Eylül 2017).

²⁶⁵ “A Man Suspected of Spying on Tibetan Refugees in Sweden on behalf of China Has Been Remanded in Custody”, *The Local*, 1 Mart 2017, <https://www.thelocal.se/20170301/man-suspected-of-spying-on-tibetans-in-sweden-on-behalf-of-china> (10 Eylül 2017).

²⁶⁶Jojje Olsson, “China Ramps Up Spying Efforts Against Refugees”, *TaiwanSentinel*, 2 Mart 2017, <https://sentinel.tw/china-refugee-espionage/> (10 Eylül 2017).

Yabancı ajanların göçmen kisvesiyle belirli bir ülkeye sızma çabalarının bir diğer örneği de Kuzey Koreli ajanların Güney Kore'ye sızma çabalarıdır. Güney Kore, her yıl Kuzey Kore'den Güney Kore'ye geçmek isteyen 1000 kişiyi kabul etmektedir. Kuzey Koreli ajanlar da bu bin kişinin arasına mülteci gibi sızarak Güney'e geçmeye çalışmaktadırlar. Güney Kore Adalet Bakanlığınca açıklanan verilere göre 2003-2013 arasında 49 Kuzey Koreli ajan mülteci gibi ülkeye girmeye çalışırken yakalanmıştır. Güney Kore olası sızmalara karşı tedbirler uygulamaktadır. Mülteci olarak başvuran kişiler 180 gün boyunca izlenmektedir, eğer kişi temiz ise mülteci olarak kampa nakli gerçekleştirilmektedir. Mülteciler Güney'deki yaşama alışmak için 12 hafta boyunca bu kamplarda tutularak dışarıya çıkamamaktadırlar.²⁶⁷ 1995'te Güney Kore'de intihar saldırısı yapmak üzereyken vurularak yakalanan Kuzey Koreli ajan Kim Dong-shik'in anlattıklarına göre Kuzey Kore'de Kim Jong rejiminin devamlılığı için ajanlar ve insan istihbaratı kritik bir rol oynamaktadır. Kim Dong Güney Kore'ye mülteci kisvesiyle 1990'da sızmıştır. Güney Kore'de üst düzey bir Kuzeyli ajanın ülkeye geri dönmesini sağlamış ve Kuzey Kore'ye sempati duyan Güneylileri örgütlemiştir. İntihar saldırısı yapacağı sırada Güneyliler tarafından vurularak yakalanmıştır. Anlattıklarına göre Kuzey Kore'nin insanları ikna etmede kullandığı üç çeşit taktik vardır. İlk olarak kişiye Kuzey Kore'de iltica hakkı verilmektedir. Eğer bu kişiyi ikna etmede yeterli olmaz ise kişiye burada yatırım ve para kazanma fırsatları sunulmaktadır. En son başvurulacak akıl çelme yöntemi ise kadınların kullanılmasıdır.²⁶⁸

Yabancı Terörist Savaşçılar (YTS) kavramı ise Suriye'deki iç karışıklıklarla tekrar dünya gündemine gelmiştir. YTSlerin varlığı kaynak, hedef ve transit ülkeler için tehditler oluşturmaktadır. Bu tehditlerin başlıcaları, YTSlerin gerçekleştirdiği sansasyonel terör eylemleri ve bu eylemler üzerinden propaganda yapan terör örgütlerinin, kaynak ülkelere yeni teröristler devşirmeye çalışmasıdır. Örneğin X kişisi Y ülkesinden iç karışıklıkların hâkim olduğu Z ülkesine gitmiştir. X kişisi burada öğrendiği terör teknikleriyle vahşice suçlar işlemektedir. X kişinin vahşice katliamlarını kayıt altına alan örgüt, bunları internette yayarak Y ülkesinden Z ülkesine, yeni teröristlerin gelmesi için propaganda yapmaktadır. Y ülkesinden

²⁶⁷ "Rigorous Screening For Refugees in South Korea, But Some Enemy Agents Still Get Through", The Straits Times, 29 Kasım 2015, <http://www.straitstimes.com/asia/east-asia/rigorous-screening-for-refugees-in-south-korea-but-some-enemy-agents-still-get> (10 Eylül 2017).

²⁶⁸ Paula Hancocks, "Former North Korean Operative Reveals Secret Spy Tactics", CNN, 22 Mayıs 2015, <http://edition.cnn.com/2015/05/21/asia/north-korea-spies/index.html> (10 Eylül 2017).

geldiği için o ülkenin diline hâkim olan X kişisi kaynak ülkeden birçok genci Z ülkesine çekmektedir. Ülkelerin esas endişe ettiği husus bu noktadan sonra başlamaktadır. X kişinin propaganda faaliyetlerine kanarak Z ülkesine giden gençler, burada iç karışıklıklar son bulduğunda Y ülkesine geri dönerlerse ne olacaktır? Ülkelerin hükümetleri bu sorunun cevabını aramaktadır. Fakat esas sorgulanması gereken konuların başında, küçük çocukların, kızların IŞİD gibi örgütlere katılmak için hangi motivasyonlarla hareket ettikleridir. Bunun için de YTSlerin motivasyon vasatları bilinmeli ve terörist örgütlerin propaganda ağırları kesilmelidir. Örneğin Birleşik Krallık'tan IŞİD'e katılmaya çalışan kadınlar bulunmaktadır. BBC gibi birçok medya kuruluşu bunun ardında yatan nedenleri sorgulamaktadır.²⁶⁹

YTSlerin hedef ülkede eğitimini aldıkları şiddetin kaynak ülkelere de sıçramasından korkulmaktadır. Independent gazetesinde belirtildiğine göre 400'den fazla İngiliz YTS, Birleşik Krallığa dönmüş durumdadır.²⁷⁰ Ancak ülkelerin YTSler konusundaki tek çekincesi, kaynak ülkeden çıkan YTSlerin geri dönmesi değildir. Diğer milletlere mensup YTSlerin de göçmen kisvesiyle ülke sınırlarını geçmesi endişeyle karşılanmaktadır. Göç akınıyla beraber Avrupa'ya YTSlerin kolayca sızdığı düşünülmektedir.²⁷¹ YTS'ler birçok terör saldırısı gerçekleştirmişlerdir. Özellikle 2012 yılında IŞİD'in ortaya çıkmasıyla YTS kaynaklı ya da bağlantılı terör eylemlerinin sayısı ve öldürücülüğü hızla artmıştır.

Bu konuda en bilinen örneklerden birisi Avrupa'nın 11 Eylül'ü olarak bilinen Charlie Hebdo saldırısıdır. Charlie Hebdo adlı mizah dergisine 7 Ocak 2015'te yapılan saldırıda 12 kişi öldürülmüştür. Saldırıyı Arap Yarımadası'ndaki El Kaide örgütü üstlenmiştir. Saldırının failleri Cherif ve Said Kouchai kardeşler, Cezayir kökenli Fransa vatandaşlarıdır. Fransa'da doğup büyüyen kardeşlerden Cherif, 2003'te Irak'ta ABD ve İngiliz askerlerine karşı savaşmak isteyenlere yardım etmek için El Kaide'ye dahil olmuştur. Cherif, 2005'te Suriye'ye gitmeye çalışırken havaalanında yakalanarak gözaltına alınmıştır. O tarihlerde Irak'a gitmek isteyen YTSler için Suriye'nin bir çıkış kapısı olduğu düşünülmektedir. 2008 yılında 3 yıl hapse

²⁶⁹“Kadınlar Neden IŞİD'e Katılıyor?”, BBC, 20 Ağustos 2015, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150820_isid_kadınlar (11 Eylül 2017).

²⁷⁰ Lizzie Dearden, “More Than 400 British Isis Jihadis Have Already Returned to UK, Report Warns”, the Independent, 24 Ekim 2017, <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/isis-british-jihadis-return-uk-iraq-syria-report-islamic-state-fighters-europe-threat-debate-terror-a8017811.html> (24 Ekim 2017).

²⁷¹ Marco Funk ve Roderick Parkes, “Refugees versus Terrorists”, **European Union Institute For Security Studies**, Sayı. 6 (Ocak 2016), s.1.

çarpıtılan Cherif'in cezasının 18 aylık kısmı askıya alınmıştır.²⁷² 7 Ocak 2015'te Charlie Hebdo saldırılarını gerçekleştiren kardeşler, 9 Ocak'ta yapılan operasyonda, ölü olarak ele geçirilmiştir. Bu operasyonlara eş zamanlı olarak, Fransa'da bir markete girerek içeridekileri rehin alan ve Kouchai kardeşlerle bağlantılı olan Amedy Coulibaly de öldürülmüştür. IŞİD'in yayınladığı videoda Coulibaly olduğunu iddia eden bir kişi, IŞİD bayrağının önünde konuşarak Kouchai kardeşlere yardım ettiğini açıklamaktadır.²⁷³ Charlie Hebdo saldırılarından önce Coulibaly, aralarında imam nikahlı eşi Hayat Boumeddiene'nin de olduğu 5 YTS'yi önce karayoluyla Madrid'e oradan da İstanbul'a göndermiştir. 2 Ocak 2015'te İstanbul'da görüntülenen Hayat Boumeddiene'nin, bir süre Kadıköy'de bir otelde kaldığı daha sonra da 8 Ocak'ta Suriye'ye geçtiği tespit edilmiştir. Türk yetkililer teröristlerin hareketlerini Fransız mercilerle paylaşmışlardır.²⁷⁴

Benzer şekilde Türkiye de YTSlerin düzenlediği terör saldırılarının hedefi olmuştur. Bu saldırılara Atatürk Havalimanı ve Reina saldırıları örnek olarak verilebilir. 29 Haziran 2016'da Türkiye büyük bir terör eylemiyle daha karşı karşıya kalmıştır. Atatürk havalimanında uyuğu sonradan tespit edilen 3 kişi, önce güvenlik güçleriyle çatışmış daha sonra üzerlerindeki bombaları patlatarak 42 kişinin ölümüne neden olmuşlardır. Polis ve istihbaratın yaptığı incelemelerde saldırganların hareketleri dakikası dakikasına tespit edilmiştir. Çeçen uyruklu olduğu belirtilen 3 saldırgan, saldırıdan 32 gün önce İstanbul'a gelerek Fatih semtine yerleşmişlerdir. Kamera görüntülerini inceleyen terörle mücadele ekipleri, teröristlerin saldırı günü 20.35'te evden çıktıklarını ve 20.45'te taksiye bindiklerini tespit etmişlerdir. Teröristleri havalimanına getiren taksici sorgusunda teröristlerin gayet soğukkanlı olduklarını ve hiçbir panik veya stres belirtisi taşımadıklarını belirtmiştir. Havalimanının önünde yarım saat bekleyen teröristler, birbirlerinden ayrılarak ayrı noktalarda halkın üzerine ateş açmışlardır. Bir süre polisle çatışan 3 terörist daha sonra üzerlerindeki bombaları patlatmışlardır.²⁷⁵

1 Ocak 2017 (Yılbaşı gecesin)de ise İstanbul Ortaköy'de bulunan Reina isimli mekânda bir terör saldırısı gerçekleşmiştir. Bu saldırıda 39 kişi hayatını kaybetmiştir. Reina gece kulübüne

²⁷²“Charlie Hebdo Saldırısının Zanlıları Kim?”, *BBC*, 8 Ocak 2015, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150108_charlie_hebdo_supheliler_profil (11 Eylül 2017).

²⁷³“Market Saldırganı Coulibaly: IŞİD Üyesiyim”, *Sputnik*, 11 Ocak 2015, <https://sptnkne.ws/FTZJ> (11 Eylül 2017).

²⁷⁴“Paris'teki Market Saldırganı Coulibaly Beş Kişiyi Türkiye'ye Göndermiş”, *T24*, 17 Ocak 2015, <http://t24.com.tr/haber/paristeki-market-saldirgani-coulibaly-bes-kisiyi-turkiyeye-gondermis,284070> (11 Eylül 2017).

²⁷⁵“Atatürk Havalimanı Saldırganları 32 Gün Önce İstanbul'a Geldi, Fatih Horhor'da Ev Kiraladı”, *T24*, 30 Haziran 2016, <http://t24.com.tr/haber/ataturk-havalimani-saldirganlari-32-gun-once-istanbula-gelmis,347801> (11 Eylül 2017).

gelen saldırgan, önce kapıdaki bir polisi, güvenlik görevlisini ve bir sivili öldürmüştür. Daha sonra gece kulübüne yönelen saldırgan, içeride insanların üzerine ateş açmış ve bir süre sonra olay yerinden kaçmıştır. Polisin olay yerinde yaptığı incelemelerde ve Türkiye'deki IŞİD üyelerine yönelik gerçekleştirilen operasyonlarda zanlının kimliğine ulaşılmıştır. Saldırının faili Özbekistan vatandaşı olan Abdulkadir Masharipov'dur. Saldırının Konya'da gözaltına alınan eşinin ifadesine göre 20 Kasım'da Türkiye'ye giriş yapmışlardır. Zanlının Reina saldırısı öncesinde hareketlerini inceleyen ekipler, zanlının 15 Aralık'ta Konya otobüs terminalinde bilet alırken ki görüntülerine ulaşmışlardır. Saldırı gününün sabahında, zanlının önce Laleli'de daha sonra da Başakşehir'de olduğu tespit edilmiştir. Zeytinburnu'ndaki evinden saat 22.49'da çıktığı tespit edilen saldırganın, yeni yıla az bir süre kala, Ortaköy'de taksiden inerken ki görüntüsü güvenlik kameralarına yansımıştır. Olaydan sonra da taksiye bindiği düşünülen saldırganın, daha sonra Zeytinburnu'nda evinin yakınındaki bir Uygur lokantasına gelerek buradaki kişilerden para alıp taksinin ücretini ödediği düşünülmektedir. Polis yaptığı operasyonlarda İzmir'de 20, İstanbul'da 7 kişiyi göz altına almıştır. Bu yedi kişi, Zeytinburnu'ndaki lokantada çalışan Uygur kökenli şahıslardır. Polislerin soruşturmayı derinleştirmesiyle 16 Ocak akşamı Masharipov ve arkadaşları Esenyurt'ta bir evde yakalanmışlardır.²⁷⁶ Saldırının yapılış şekli incelendiğinde teröristin son derece profesyonel eğitim almış bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.

Reina saldırısının da gösterdiği üzere Türkiye için Orta Asya kökenli YTSler büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Basına yansıyan istihbari bilgilere göre 2000 ile 4000 arasında Orta Asyalının IŞİD'e katıldığı ve askeri eğitim aldıkları düşünülmektedir. Bu kişilerin ülkelerine dönme ihtimali zayıf bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir. Fakat bu kişilerin kültürel ve dilsel benzerlikleri nedeniyle Türkiye'de kalabalıklara karışabildikleri ve bu yüzden de büyük bir tehlike arz ettikleri düşünülmektedir.²⁷⁷ Türk yetkililer, Reina saldırısı sonrasında YTSlere karşı önlem almak için bazı adımlar atmışlardır. Sığınmacıların nerelerde, ne kadar süre

²⁷⁶“Reina Saldırısı: Zanlının Yakalanmasına Giden Yolda Neler Yaşandı?”, BBC, 17 Ocak 2017, <http://www.bbc.com/turkce/38507952> (17 Ocak 2017).

²⁷⁷“Times: Reina Saldırısının Orta Asyalı Olması Tesadüf Değil”, BBC, 4 Ocak 2017, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38504118> (17 Ocak 2017).

yaşadığını tespit etmeye çalışan istihbarat ve kolluk birimleri için en büyük zorluk, Suriye’den gelen kişilerle ilgili bilinen hemen her şeyin yine bu kişilerin beyanına dayalı olmasıdır.²⁷⁸

Göç dalgalarından en çok etkilenen bir diğer ülke de Almanya’dır. Alman istihbaratının yapmış olduğu tespitlere göre, IŞİD’in “uyuyan” hücreleri ülkeye mülteci gibi girmektedir. Alman istihbaratı, göçmenlerin arasına elemanlar sızdırarak uyuyan hücreleri tespit etmeye çalışmaktadır.²⁷⁹ Bütün bu sıkı denetimlere rağmen YTSler terör eylemleri gerçekleştirebilmektedir. Örneğin Suriyeli bir mülteci, Ansbach’ta bir müzik festivalinin yakınlarında üzerindeki bombayı patlatmıştır. Polis yaptığı incelemelerde şahsın cep telefonuna ulaşmıştır. Cep telefonunun içinde saldırıdan önce şahsın kaydettiği bir video bulunmaktadır. Videoda şahıs, eylemi Almanya’dan intikam almak için yaptığını açıklamaktadır. İsmi açıklanmayan saldırganın “sığınmacı” talebi Alman makamlar tarafından daha önce Bulgaristan’dan “sığınmacı” statüsü aldığı için reddedilmiştir. Teröristin videoda “intikamdan” bahsetmesinin nedeni olarak sığınmacı talebinin reddi düşünülmektedir. IŞİDle bağlantılı olan Amaq yayın organı saldırı sonrasında yaptığı yayımla şahsın IŞİD’in “askeri” olduğunu beyan etmiştir. Saldırıda 15 kişi yaralanmış ve terörist ölü olarak ele geçirilmiştir.²⁸⁰ Teröristin bomba patlattığı yerin yakınlarında gerçekleşen müzik festivalinde 2500 kişinin olduğu tahmin edilmektedir. Ve Almanya’nın bu saldırıdan hafif bir zayıyla kurtulduğu söylenebilir. Almanya ile ilgili ikinci saldırı ise 2016 Berlin saldırısıdır. 19 Aralık 2016 tarihinde Berlin’in merkezindeki Noel pazarına tırla saldırı düzenlenmiştir. Saldırıda 12 kişi hayatını kaybetmiştir. Görgü tanıklarının ifadelerine göre, saldırgan tırla girdiği pazar yerinde 80 metre gittikten sonra çarparak durmuş ve kaçarak izini kaybettirmiştir. Polisin tırda yaptığı incelemeler sonucunda Tunus vatandaşı Anis Amri’ye ulaşılmıştır. Amri, Tunus’ta tır çaldığı için 5 yıllık hapis cezasına çarptırılmışken bir mülteci botuyla Tunus’tan İtalya’ya kaçmıştır. Palermo’da mülteci kampına aktarılan Amri, Ekim 2011’de tutuklanmıştır ve Mayıs 2015’e kadar çeşitli hapisanelerde tutulduktan sonra serbest bırakılmıştır. İtalya’dan önce İsviçre’ye daha sonra Almanya’ya geçmiştir. Amri bir süre Almanya’da yaşadıkdan sonra sığınma talep etmiştir.

²⁷⁸“Hükümetten Terör Önlemleri: Orta Asya’ya Vize, Şüpheli Mültecilere Sınır dışı Yolu Görünüyor”, *Sözcü*, 9 Ocak 2017, <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/hukumetten-teror-onlemleri-orta-asyaya-vize-supheli-multecilere-sinir-disi-yolu-gorunuyor-1611438/> (11 Eylül 2017).

²⁷⁹ Corey Charlton, “Undercover Cells”, *The Sun*, 12 Ağustos 2016, <https://www.thesun.co.uk/news/1598320/secret-isis-hit-squads-are-hiding-among-migrants-and-pretending-to-be-refugees-german-intelligence-experts-warn/> (12 Eylül 2017).

²⁸⁰ “Germany Bomb Blast: ‘What We Know About Ansbach Attack’”, *the Guardian*, 25 Temmuz 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/25/germany-bomb-blast-what-we-know-so-far-ansbach-attack> (11 Eylül 2017).

Sığınma talebi reddedilen Amri'nin sınır dışı edilmesi için gerekli evraklar bulunamayınca Tunus'tan Amri'nin evrakları talep edilmiştir. Tunuslu yetkililerin Amri'nin vatandaşlığını tanımamalarından dolayı süreç uzamış ve Amri Almanya'da gözetim altında tutulmuştur. Gözetim altındayken gasp ettiği tırla insanların arasına dalarak terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Yapılan soruşturmalarda birden fazla kimlik kullandığı tespit edilen Amri, bir süre sonra yakalanmış ve polis tarafından sorgulanmıştır.²⁸¹ Almanya'da mültecilerden kaynaklı terör saldırıları, kuşkusuz bu örneklerle sınırlı değildir. Son dönemde popüler hale gelen bıçaklı saldırılar da Avrupa ülkelerini ve Alman polisini harekete geçirmektedir. Terör eylemi yapmak için gerekli mühimmata sahip olamayan teröristler, bıçakla insanların arasına dalarak rastgele canlar almaktadırlar.²⁸² Uyuyan hücrelerin keşfedilmesi ve teröristlerin enterne edilmesi Avrupa ülkeleri için hayati bir öneme haizdir.

Göçmenler hakkında en çok tartışma yaşanan ülkelerin başında ise ABD gelmektedir. Özellikle Donald Trump'ın Başkan seçilmesiyle birlikte göçmen karşıtı politikalar gündeme daha sık gelmeye başlamıştır. Bazı uzmanlara göre Trump'ın göçmen karşıtı politikaları, IŞİD'in propagandasına hizmet etmektedir.²⁸³ Nato Generallerinden Philip Breedlove'ın değerlendirmesine göre ise "IŞİD mülteciler arasında kanser gibi yayılmaktadır."²⁸⁴ Suriye krizinden sonra bütün dünyada terör eylemleri gerçekleştiren IŞİD, ABD'de de terör saldırıları gerçekleştirmektedir. ABD'de IŞİDle bağlantılı bir teröristin düzenlediği Manhattan saldırısı önemli bir örnektir. 31 Ekim 2017'de ABD, Cadılar Bayramı kutlanırken bir sürücünün insanların üzerine kamyonet sürmesi sonucunda 8 kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırgan karnından vurularak sağ bir şekilde ele geçirilmiştir. Saldırganın Sayfullo Habibullaevic Saipov isimli Özbek bir göçmen olduğu anlaşılmıştır. 2010 yılında Florida'ya yerleşen teröristin IŞİD'e biat ettiğini gösteren Arapça metinler, saldırı sonrası kamyonette yapılan incelemelerde ele geçirilmiştir. New York Emniyet Müdürlüğünden yapılan açıklamada saldırının bireysel bir saldırı olduğu ve büyük bir komplonun parçası olmadığı

²⁸¹ Justin Huggler, Massinissa Benlakehal ve Josephine McKenna, "Everything We Know About Anis Amri, the Suspected Berlin Christmas Market Attacker, *The Telegraph*, 23 Aralık 2016, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/12/20/everything-know-suspected-berlin-christmas-market-attacker/> (12 Eylül 2017).

²⁸² Allan Hall, "IS claims responsibility for a knife attack in Germany that left a boy, 16, dead and his teenage girlfriend injured", *Daily Mail*, 30 Ekim 2016, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3886742/IS-claims-responsibility-knife-attack-Germany-left-boy-16-dead-teenage-girlfriend-injured.html> (22 Eylül 2017).

²⁸³ Jennifer Williams, "Trump's 'Muslim Ban' is a Huge Gift to ISIS", *Vox*, 29 Ocak 2017, <https://www.vox.com/world/2017/1/29/14426892/trump-muslim-immigration-refugee-ban-isis-terrorism> (12 Eylül 2017).

²⁸⁴ Alan Yuhas, "Nato Commander: Isis 'Spreading Like Cancer' Among Refugees", *The Guardian*, 1 Mart 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/01/refugees-isis-nato-commander-terrorists>, (12 Eylül 2017).

vurgulanmıştır.²⁸⁵ Teröristin, Bağdadi'nin çağrısıyla harekete geçen “yalnız kurt” eylemcilerinden biri olduğu düşünülmektedir. Bağdadi, bir video kaydında ABD'deki Müslümanları Irak'ta yaşanan Müslüman ölümlerine sessiz kalmamaları konusunda uyarmıştır. Saipov'un bu konuşmadan etkilenecek eylem yaptığı düşünülmektedir. Öte yandan terörist kaldığı hastane odasına IŞİD bayrağı asmak istemiştir.²⁸⁶

YTSler, çok eski zamanlardan beri çeşitli motivasyonlarla, vatandaşı olmadıkları ülkelerde terör saldırıları düzenlemektedir. Tüm bu örnekler Suriye krizi sonrasında yaşanan göç hareketlerinin YTSlere çok büyük avantajlar sağladığını göstermektedir. YTSler fırsat buldukları hemen her yerde terör eylemleri gerçekleştirerek terör örgütlerinin propagandasını yapmaktadırlar. YTSlerin artan saldırıları göçün İNİS açısından oluşturduğu tehdit ve zorlukların anlaşılması açısından önemli birer örnektir.

²⁸⁵ “New York'ta Araçlı Saldırı: 8 Kişi Hayatını Kaybetti”, *BBC*, 1 Kasım 2017, <http://www.bbc.com/turkce/41822356> (1 Kasım 2017).

²⁸⁶ Kaja Whitehouse, “NYC Terror Suspect Allegedly Asked to Hang ISIS Flag in Hospital Room”, *New York Post*, 1 Kasım 2017, <http://nypost.com/2017/11/01/nyc-truck-attack-suspect-faces-terrorism-charges/> (5 Kasım 2017).

4. SONUÇ

Son yıllarda artan göç hareketleri nedeniyle bu konu birçok açıdan incelemeye tabi tutulmuştur. Göçlerin nedenleri, yapılış şekilleri ve etkileri çeşitli alanlarda araştırılarak bilimsel çalışmalar ortaya konmaya çalışılmıştır. Her alanda etkisi olduğu gibi göç hareketlerinin istihbarat alanına da (özellikle insan istihbaratına) etkisi bulunmaktadır. Çalışmada göç hareketlerinin insan istihbaratına oluşturduğu fırsatlar ve tehditler ele alınmıştır.

İstihbarat köken olarak Arapça istihbar (haber) kelimesinden türemiş olup haberler anlamına gelmektedir. Fakat elde edilen her malumat istihbarat demek değildir. Elde edilen bilgilerin haber olabilmesi için belirli işlemlere tabi tutularak işlenmesi gerekmektedir. Bu işleme süreci, istihbarat çarkının bileşenlerini oluşturmaktadır.

İstihbaratta temel olarak üç çeşit toplama yöntemi bulunmaktadır. Teknik istihbarat, açık kaynak istihbaratı ve insan istihbaratı bu toplama yöntemlerini oluşturmaktadır. Teknoloji geliştikçe bu toplama yöntemlerinin sayısının fazlalaşabileceği unutulmamalıdır. Bu çalışmada insan istihbaratı mercek altına alınmıştır.

Temel olarak insan istihbaratı, kaynağı ve toplayıcısı insan olan istihbarat faaliyetine denmektedir. Toplama türleri arasında en eski türlerden biri olan insan istihbaratı kapsamında ölçeklerine göre üç çeşit istihbarat bulunmaktadır. Bunlar, stratejik istihbarat, taktik istihbarat ve operasyonel istihbarattır. İnsan istihbaratı faaliyetleri bu üç ölçekte de icra edilebilmektedir. Yabancı karar alma mekanizmasına sızmaya yönelik insan istihbaratı faaliyetine stratejik istihbarat denmektedir. Çalışmanın okuyucu tarafından iyi anlaşılması için üç ölçeğin iyi kavranması gerekmektedir.

İnsan istihbaratı kapsamında istihbarata karşı koyma faaliyetleri, pasif ve aktif yöntemlerle İKK olmak üzere iki yoldan yapılmaktadır. Aktif yöntemlerle İKK'da istihbarat birimleri, belirli bir tehdiye karşılık planlı bir tedbir alma yolunu seçerken, pasif yöntemlerle İKK'da tehdidin kaynağı bilinmemektedir. Dolayısıyla da dışarıdan gelecek tehditlerin yaratabileceği hasarı minimuma indirmek için genel tedbirler alınmaktadır.

İnsan istihbaratında haber kaynakları beşeri kaynaklar ve dokümanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çalışmamızda beşeri kaynakları, profesyonel istihbarat ve güvenli geçmişi olan

beşeri kaynaklar ve profesyonel olmayan beşeri kaynaklar olmak üzere ikiye ayırmış bulunuyoruz. Profesyonel beşeri kaynaklar, hedef veya hedef olması muhtemel ülkenin yönetici kadrosunda bulunan, karar alma mekanizmasında etkin veya güvenlik birimlerinde görev almış kişileri kapsarken, profesyonel geçmişi olmayan beşeri kaynaklar başlığı altına, suç örgütlerinin içerisinde bulunan kişiler girebildiği gibi vatandaşlık görevi bilinciyle, kolluk kuvvetlerine “tesadüf” ettiği gelişmeleri paylaşan kişiler de girebilmektedir. Bu grubun içine giren kişiler, ihbarcı, muhbir veya kaynak olarak adlandırılmaktadırlar.

İnsan istihbaratı faaliyetlerinde temel amaç haber kaynaklarından bilgi edinebilmektir. Haber kaynaklarından bilgi edinebilmek bir süreç meselesidir. Bu sürecin ilk aşaması haber kaynağını temin sürecidir. Temin süreci, muhtemel haber kaynaklarının değerlendirilmesiyle başlamaktadır. İNİS personeli, ilk olarak kaynağın güvenilirliğini tespit etmektedir. Güvenilirliğine emin olunan kaynağın daha sonra erişim ve kifayet özellikleri incelemeye tabi tutulmalıdır. İNİS personeli, erişimi ve kifayeti yeterli bulunan potansiyel haber kaynağını ikna edebilmek için onun hayat tarzını ve motivasyonlarını tespit etmelidir. Sürecin ikinci aşaması haber kaynağını yönetme sürecidir. Bu aşamada motivasyonu tespit edilen potansiyel kaynak ikna edilerek kaynak olarak çalıştırılmaya başlanmaktadır. İNİS personeli çeşitli metotlar kullanarak gerçekleştirdiği görüşmelerde kaynaktan bilgi toplamaktadır. Sürecin son aşaması, kaynağın işine son verilmesi aşamasıdır. Bu aşama kaynak kişiden alınacak başka bilgi kalmaması nedeniyle gerçekleşebildiği gibi kaynak kişinin yanlış işlere bulaştığının tespiti neticesinde de gerçekleşebilmektedir.

İnsan istihbaratında haber toplama usul ve metotları iki ana başlık altında incelenmektedir. Bunlardan ilki insan istihbaratı temel harekâtıdır. İNİS operasyonlarının temelini, insan istihbaratı temel harekâtı oluşturmaktadır. Sızdırma, mülakat, gözlem ve tarif ve keşif konuları bu başlık altında incelenmektedir. İkinci başlık ise özel usullerdir. Özel usullerin icrası, temel harekâtın icrasından bir miktar daha tecrübe gerektirmektedir. Sorgulama ve takip ve gözetleme başlıkları özel harekât kapsamında ele alınmaktadır. Özel harekât çeşitleri ihtiyaca göre daha fazla olabilmektedir. Fakat çalışmamızı doğrudan ilgilendiren özel harekât çeşidi iki tanedir.

İstihbarat çarkında da yer aldığı üzere raporlama, istihbarat biliminin bel kemiğidir. Stratejik istihbarat analizcilerinin yaptıkları analizler ve raporlamalar sayesinde başarılı operasyonlar gerçekleştirilmektedir. İstihbarat raporu, açık bir dille, sade bir anlatımla, muhatapları

tarafından yanlış anlaşılmaya meydan bırakmayacak şekilde titizlikle hazırlanmalıdır. Rapor, açık bir sebep için, karar alıcıların ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde, tam ve objektif olacak bir biçimde yazılmalıdır.

İnsan istihbaratının diğer toplama türlerine karşılık bazı avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. İNİS faaliyetlerinin her harekatta icra edilebilmesi, yüksek maliyete mâl olan teknoloji gerektirmemesi, düşmanın ve suç örgütlerinin niyet ve planlarını ortaya çıkarması açısından İNİS'in avantajları olduğu söylenebilmektedir. Öte yandan haber kaynaklarının sınırlı oluşu, insan zaaflarının operasyonların seyrini etkilemesi ve haber kaynaklarından bilgi edinme sürecinin uzayabilmesi nedeniyle İNİS'in dezavantajları olduğu da dile getirilmelidir.

Göç kavramı, insanlık tarihiyle yaşıt bir kavramdır. İnsanlar zorunlu nedenlerle veya hayat koşullarını iyileştirmek gayesiyle gönüllü olarak göç edebilmektedirler. Göç hareketleri, göçü gerçekleştiren kişilerin çizdikleri rotalar bakımından ikiye ayrılmaktadır. Bunlar iç göç ve dış göçlerdir. Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen göçler iç göç olarak adlandırılırken, ülke sınırlarını aşarak gerçekleşen göçlere dış göç denmektedir. Göçler hukuki olarak incelendiğinde yasal ve yasadışı göçler olmak üzere iki şekilde meydana gelmektedir. Günümüzde devletleri uğraştıran sorunların başında yasadışı gerçekleşen göçler gelmektedir.

Göç eden kişilerin statüleri uluslararası anlaşmalar ve protokollerle belirlenmektedir. Göç eden kişiler, sığınmacı, mülteci, göçmen ve düzensiz göçmen olarak adlandırılmaktadırlar. Türkiye imzaladığı protokollere “coğrafi çekince” maddesi koyduğu için Batı'dan gelen kişileri “mülteci” olarak tanımlarken Doğu'dan gelen kişileri “sığınmacı” olarak adlandırmaktadır. Düzensiz göçmen kavramı ise ülkeye yasal yollardan girmeyen veya ülke içerisindeyken yasadışı duruma düşen göçmenler için kullanılmaktadır.

Çalışmanın ana bölümünde, göç hareketlerinin insan istihbaratına yarattığı fırsatlar ve oluşturduğu tehditler yer almaktadır. Göçlerle gelen kişilerin, insan istihbaratına mutlak bir fayda veya tehdit olduğu fikri doğru değildir. Göç hareketleri insan istihbaratını iki yönlü bir şekilde etkilemektedir.

Göç hareketleriyle gelen kişiler insan istihbaratına doğrudan veya dolaylı bir biçimde fırsatlar yaratabilmektedirler. Gelen kişilerin sağlamış oldukları bilimsel gelişmeler, İNİS birimleri tarafından kapsamları genişletilerek teşkilatın ihtiyaçlarını giderecek bir şekilde

kullanılabilmektedir. Göç hareketleriyle gelen kişiler kendi toplulukları ve devletleriyle ilgili sağlamış oldukları veriler vasıtasıyla göç ettikleri ülkelerin güvenlik ve istihbarat politikalarına katkı sağlayabilmektedirler. İlticacı ajanlar ve sığınmacı devlet adamları sayesinde göçün hedefi olan ülke göçün kaynağı olan ülke hakkında gizli bilgilere ulaşabilmektedir. Çalışmada ilticacı ajanların ve göç edenlerin devletleri hakkında sağladıkları veriler örneklerle okuyucuya aktarılmıştır. Göç hareketleriyle gelen kişiler adli vakalarda kaynak olarak da faydalı olabilmektedirler. Göç eden kişiler hemşerileriyle aynı muhitlerde yaşama eğiliminde oldukları için suç işleyen bir göçmen hakkında muhitteki diğer göçmenlerden bilgi alınabilmektedir.

Göç hareketleri insan istihbaratı açısından tehditlere de gebe dir. Göçlerle gelen kişiler açlık, sefalet ve bölge halkından gördükleri ayrımcı tavırlar nedeniyle suç örgütü kurma veya kurulu örgütlere katılma eğilimi içerisinde olabilmektedirler. Kitle sel göç hareketlerinde göç eden kişilerin biyografik ve biyometrik verilerini elde etmek zor olduğu için adli vakaları çözmek, kolluk ve istihbarat birimleri tarafından zorlaşmaktadır. Göç eden kişiler suçu işleyen kişi olabildikleri gibi suçun muhatabı kişiler de olabilmektedir. Göç eden çaresiz insanların insan tacirleri, göçmen kaçakçıları ve organize suç örgütlerinin eline düşmesi nedeniyle ağır dramlar yaşanmaktadır. Biyografik ve biyometrik verilerin elde edilemeyeşinin sıkıntısı bu alanda da baş göstermektedir. Bazı vakalarda suçun muhatabı kişiler de tespit edilememektedir. Göç hareketlerinin yarattığı bir diğer tehdit ise yabancı ajanların ve YTSlerin göçmen maskesi altında ülkeye sızmalarıdır. Son dönemlerde devletleri en çok uğraştıran alan bu kişilerin girişmiş oldukları sabotaj ve terör eylemleridir. Yabancı terörist savaşçıların işlemiş oldukları terör eylemleri neticesinde binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Çalışmada bu terör eylemlerine mümkün olduğu ölçüde örnekler verilerek vahamet in boyutu ortaya konmaya çalışılmıştır. Dünya üzerinde çok güçlü istihbarat teşkilatlarına sahip olduğu düşünölen ölkelerde bile insana dayalı istihbaratın teknolojik gelişmelerle yabana atılması nedeniyle acı terör olayları yaşanmaktadır. Bu olayların önüne geçebilmek ancak çok güçlü İNİS birimlerine sahip olmakla mümkündür. Göç hareketleriyle yabancı ajanların hedef ölkelere sızması kolaylaşmıştır. Bu kişiler sızdıkları ölkelerde sabotaj ve propaganda faaliyetleri düzenleyerek kendi ölkeleri adına avantaj yaratmaya çalışmaktadırlar. Çalışmada bu kişilerin faaliyetleri de örnek olaylarla okuyucuya sunulmuştur. Güçlü bir İNİS birimi olmayan devletler, yabancı karar alma mekanizmasına sızmaya çalışan ajanları tespit edemeyeceklerdir. Bu açıdan göç hareketleri güçlü istihbarat yapısına sahip ölkelere, diğer ölkeler üzerinde avantaj sağlamaktadır.

Çalışmada incelenen insan istihbaratı kavramı ve göç hareketlerinin insan istihbaratına etkileri göz önüne alındığında şu sonuca ulaşılmıştır. Göç hareketleri insan istihbaratını hem olumlu hem de olumsuz manada etkileyebilmektedir. Göç hareketlerinin yaratmış olduğu fırsatları değerlendirebilmek ve oluşturduğu tehditleri bertaraf edebilmek göçün hedefi olan ülkenin potansiyeline bağlıdır. Güçlü bir ekonomiye, eğitim sistemine ve devlette liyakat anlayışına sahip ülkeler, güçlü bir istihbarat politikasına da sahip olacaklardır. Ancak ve ancak böyle bir vizyona sahip ülkeler göç hareketlerinin yarattığı fırsatlardan faydalanabilecek, bu anlayışa sahip olmayan, çağın gerisinde kalan ülkeler ise göç hareketlerinin neden olduğu tehditlerin hedefi olacaklardır.

Göç hareketlerinin olumsuz etkilerini azaltmak ve fırsatlardan en üst düzeyde faydalanmak için atılması gereken bazı adımlar bulunmaktadır. Göçler üzerine yapılacak toplumsal çalışmalar ile göç edenlerin sosyal kimliği analiz edilmeli ve kurulacak ilgili kurumlar ile biyografik ve biyometrik verileri kayıt altına alınmalıdır. İstihbarat birimleri çerçevesinde göç konusu ayrıca ele alınarak göç üzerine uzmanlaşmış stratejik analizciler yetiştirilmelidir. Hudutlarda tedbir almak için hudut izleme birlikleri oluşturulmalı ve buralardan elde edilen veriler ilgili istihbarat birimlerine aktarılmalıdır. Aktarımın hızlı ve tam bir şekilde icrası için koordinasyon merkezleri kurulmalı ve ülke içerisindeki istihbarat teşkilatları ihtiyaç duydukları bilgileri bu merkezlerden elde edebilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Avcı, Gültekin. **İstihbarat Teknikleri**. 1. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2004.
- Aydın, Nurullah. **İşte İstihbarat**. 1. Baskı. İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2008.
- Billingsley, Roger. **Covert Intelligence Sources: The Unlovely Face of Police Work**. 1. Baskı. Hampshire: Waterside Press, 2009.
- Biltgen, Patrick ve Stephen Ryan, **Activity- Based Intelligence: Principles and Applications**. 1. Baskı. Massachusetts: Artech House, 2016.
- Çıtak, Emre. **Güvenlik ve İstihbarat**. 1. Baskı. İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları, 2017.
- Çitlioğlu, Ercan. **Gölgedeki Sessiz Tanıklar**. 1.Baskı. İstanbul: Destek Yayınları, 2007.
- Eterno, John A. ve Cliff Roberson (Ed.). **The Detective's Handbook**. Florida: CRC Press, 2015.
- Geleri, Aytekin ve Hakan İleri. **Organize Suçlarla Mücadelede Gizli ve Örtülü Yaklaşımlar**. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Hasanlı, Jamil. **Stalin and the Turkish Crisis of the Cold War 1945-1953**. 1. Baskı. Maryland: Lexington Books, 2011.
- Hablemitoğlu, Necip. "Etki Ajanları- Nüfuz Casusları ve Fethullahçılar Raporu", **Köstebek**. Dursun Çimen (drl.). İstanbul: Pozitif Yayınları, 2016, ss. 81-96.
- Karaca, Sevgi. **Sen Gerçekte Sen Misin?**. 1. Baskı. İstanbul: Truva Yayınları, 2014
- Kuosa, Tuomo. **Towards Strategic Intelligence – Foresight, Intelligence, and Policy-Making**. 1. Baskı. London: Dynamic Futures,2014.
- Luka İncili**. Yahuda'nın İhaneti, Ayet 22.
- Navarro, Joe ve Marvin Karlins. **Beden Dili**. 13. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınları, 2015.
- Osterburg, James Ve Richard H. Ward. **Criminal Investigation: A Method for Reconstructing the Past**. 7. Baskı. Cincinnati: Anderson Publications,2000. s. 180.
- Özdağ, Ümit. **İstihbarat Teorisi**. 9. Baskı. Ankara: Kripto Yayınları, 2014.
- Özdağ, Ümit (ed.). **Milli Güvenlik Teorisi**. Ankara: Kripto Yayınları, 2015.

- Peterson, Marilyn. **Intelligence- Led Policing: The New Intelligence Arthitecture**, 1. Baskı, Washington: United States Bureau of Justice, 2005
- Prunckun, Hank (Ed.). **Intelligence and Private Investigation: Developing Sophisticated Methods for Conducting Inquiries**. 1. Baskı. Illinois: Charles C. Thomas, 2013.
- Steele, Robert. **Human Intelligence, All Human, All Minds, All the Time**. 1.Baskı. Pensilvanya: United States Army War College Press, Advancing Strategic Thought Series, 2010.
- Şenel, Muazzez ve Turhan Şenel. **İstihbarat ve Genel Güvenlik Konularımız**. 3. Baskı. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, 1977.
- Tılısıbık, Niyazi ve Özdemir Akbal. **İstihbarat ve Türkiye. Geleceğin Güvencesi İstihbarat**. 1. Baskı. İstanbul: NKM Yayınları, 2006.
- Turhan, Faruk. **Ceza Muhakemesi Hukuku**. 1. Baskı. Ankara: Asil Yayınevi, 2006.
- Tzu, Sun. **Savaş Sanatı**. 7. Baskı. İstanbul: Anahtar Kitaplar, 2017.
- Yalçın, Soner ve Doğan Yurdakul. **Bay Pipo/ Bir Mit Görevlisinin Sıradışı Yaşamı: Hiram Abas**. 74. Baskı. İstanbul: Doğan Kitap, 2011.
- Yalçın, Soner. **Galat-ı Meşhur**. 1. Baskı. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, Nisan 2016.
- Yetkin, Murat. **Meraklısı İçin Entrikalar Kitabı**. 1. Baskı. İstanbul: Doğan Kitabevi, Ekim 2017.
- Yılmaz, Sait. **21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**. 2.Baskı. İstanbul: Milenyum Yayınları, 2007.
- Zulawski, David ve Douglas Wicklander. **Practical Aspects of Interview and Interrogation**. 2. Baskı. Florida: CRC Press, 2001.

Süreli Yayınlar

- Akçadağ, Emine. “Bilge Adamlar Kurulu Raporu”, **Yasa dışı Göç ve Türkiye**. İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012.
- Akıncı, Buket, Ahmet Nergiz ve Ercan Gedik. “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, **Göç Araştırmaları Dergisi**. Cilt. 1, Sayı.2, 2015, ss.58-83.
- Akgün, Erhan. “Modern Kölelik İnsan Ticareti ve Rakamlarla Türkiye Gerçeği”. **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Hukuk Araştırmaları Dergisi**. Cilt.22, s.1, 2016, ss.157-181.

- Aksoy, Zeynep. "Uluslararası Göç ve Kùltürler Arası Etkileşim". **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Cilt. 5, Sayı. 20, 2012, ss.292-303.
- Ateş, Ahmet. "Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi". **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Adnan Menderes Üniversitesi SBE, 2013.
- Beşe, Erten ve Merve Seren. "Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi". **Polis Bilimleri Dergisi**. Cilt 13, No.1, 2011, ss.123-145
- Biltgen, Patrick ve Diğerleri, "Activity-Basic Intelligence: Understanding Pattern-of-Life", **the State and Future of GEOINT Report**. Virginia: The United States Geospatial Intelligence Foundation, 2017.
- Bimfort, Martin. "A Definition of Intelligence". **Center for the Study of Intelligence**. Vol:2, No:4, 1995.
- Çelebi, Nilgün. "Dil ve Tarih- Coğrafya Fakùltesi'ndeki Mùlteci Profesörler". **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakùltesi Dergisi**. Cilt. 43, Sayı. 1, 2003, ss.259-272.
- Çevik, Yasin. "İstihbaratta Muhbir Kullanımının Hukuki İncelemesi". **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Harp Akademileri Komutanlığı SAREN, 2013.
- Docquier, Frederic. "The Brain Drain From Developing Countries". **IZA World of Labor**. Cilt. 31, Sayı Belirtilmemiş, 2014, ss.1-10.
- Erol, Murat ve Oya G. Ersever. "Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale". **Kara Harp Okulu Bilim Dergisi**. Cilt. 24, Sayı. 1, 2014, ss.47-68.
- Essentials of Migration Management. "Migration Management Foundations". Cilt.1, Sayı.1 2004.
- Feller, Erika. "Refugees Are Not Migrants". **Refugee Survey Quarterly**. Cilt. 24, Sayı. 4 2005, ss.27-35.
- Flynn, Michael, Rich Juergens ve Thomas L. Cantrell. "Employing ISR Sof Best Practices". **JFQ**. Sayı 50, 2008, ss.56-61.
- Funk, Marco ve Roderick Parkes. "Refugees versus Terrorists", **European Union Institute For Security Studies**. Sayı. 6, 2016.
- Gosling, F.G.. "The Manhattan Project Making the Atomic Bomb". **United States Department of Energy**, 2010.
- Göç Terimleri Sözlüğü**. "Göç", Cenevre: IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009.
- Göl, Zakir. "Stratejik İstihbarat ve Genel Yanılgılar". **Güvenlik Bilimleri Dergisi**. Cilt 4, No. 1, Mayıs 2015, ss.112-132.

- Günergun, Feza ve Sevtap Kadioğlu. “Bilim İnsanlarının Ülkelerarası Yolculuğu: İstanbul Üniversitesinde Dört Yabancı Astronom (1933-1958)”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi**. Cilt. 13, Sayı. 5, 2011, ss.43-79.
- Güven, Recep. “Kavramsal Açından İstihbarat ve Yardımcı İstihbarat Elemanının Önemi”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2011.
- Işık, Mehmet. “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. Vol.110, 2014, ss.384-398.
- İçduygu, Ahmet. “Human Development Reports”. **International Migration and Human Development in Turkey**. New York: United Nations Development Programme, 2009.
- JTA Daily News Bulletin**. “Nazi Spy Caught on Drottningholm Posing As Jewish Refugee. 7 Ekim 1942.
- Kardaş, Tuncay ve Ömer Behram Özdemir. “Avrupalı Yabancı Savaşçılar Kimlik, Sosyal Medya ve Radikalleşme”, **Analiz**. Sayı. 115, 2015.
- Kılıç, Mehmet. “Uluslararası İlişkiler Yeşil Kuşak Teorisi ve Örnekler”. **International Journal of Political Science Researches**. Cilt.1, Sayı.1, 2015, ss.50-72.
- Köksal, Atacan. “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi”. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. Vol.65, No.4, 2016, ss.2133- 2176.
- Morehouse, Christal ve Michael Blomfield. “Irregular Migration in Europe”, **Transatlantic Council on Migration**. Washington: Migration Policy Institute, 2010.
- Mumcu, Uğur. “Gehlen Örgütü”, *Cumhuriyet*. 15 Mayıs 1988.
- Namal, Yücel. “Türkiye’de 1933-1950 Yılları Arasında Yükseköğretime Yabancı Bilim Adamlarının Katkıları”. **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**. Cilt.2, Sayı.1, 2012, ss. 14-19.
- Özerkmen, Necmettin ve Yavuz Kahya. “Organize Suç Örgütlerinin Oluşumunda Hemşehrlik İlişkilerinin Rolü”, **Polis Bilimleri Dergisi**. Cilt. 10, Sayı. 4, 2008, ss.15-42.
- Özmenek Çarmıklı, Elif ve Merve Umay Kader. “USAK Raporları No:45”, **Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığı: Mülteci Krizinin Öteki Yüzü**. Ankara: USAK, 2016.
- Pechan, Bruce. “The Collector Role’s in Evaluation”. **Study in Intelligence CIA**. Volume: 5, Issue: Summer, 1961, ss.37-47.
- Petersen, Martin. “What I Learned in 40 years of Doing Intelligence Analysis for US Foreign Policymakers”. **Studies in Intelligence**. Vol. 55, No.1, ss. 13-20.
- Phillips, Janet. “Asylum Seekers and Refugees: What are the facts?”. **Parliament of Australia, Department of Parliamentary Services**. 2011.

- Sarıkaya, Sevtap. “Von Papen Suikastinde Sovyet İzleri ve Sovyet Basınının Tutumu”. **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt. 33, Sayı. 55, 2014, ss.379-392.
- Schum, David A.ve Jon Morris. “Assessing The Competence And Credibility of Human Sources of Intelligence: Contributions From Law And Probability”. **Law Probability and Risk**. Volume 6, Issue 1-4, 1 Mart 2007, ss. 248-298.
- Subaşı Ertekin, Meriç ve Betül Yüce Dural. “International Migration Movements”, **International Journal of Economic and Administrative Studies**. Cilt. Belirtilmemiş, Sayı. 10, 2013, ss.47-63.
- Tekin, Uğur. “Avrupa’ya Göç ve Türkiye”. **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. Cilt Belirtilmemiş, Sayı 37, 2007, ss. 43-56.
- The Examiner**. “Attack on Von Papen: Russian Gaoled”, 19 Haziran 1942.
- Uysal, Cem, Mustafa Karapirli ve Mehmet Akif İnancıcı. “Osmanlı İmparatorluğunda Adli Tıbbın Kurucusu: Charles Ambroise Bernard”, **Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**. Cilt. 8, Sayı. 1, 2011, ss.25-27.
- Ward, Daniel. “Confidential Informants in National Security Investigations”. **Boston Collage Law Review**. Volume 47, Issue 3, Number 3, 2006, ss. 627-657.
- Warner, Michael. “Wanted: A Definition of “Intelligence””. **Studies in Intelligence**. Vol.46, No. 3, 2002, ss.15-22.
- Wasemiller, A.C. “The Anatomy of Counterintelligence”. **CIA Historical Review Program**. Cilt 13, Sayı 1.1996.
- Worbs, Susanne. “Illegalitat von Migranten in Deutschland”, **Bundesamt für Migration und Flüchtlinge**. Cilt. 5, Sayı. 6, 2015.
- Yalçınkaya, Haldun. “Yabancı Terörist Savaşçılar ve Türkiye: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 2178 Sayılı Kararı Almasının İlk Yılına Dair Değerlendirme”. **ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi**. Cilt. Belirtilmemiş, Sayı. 31, 2015.
- Yenidünya, Ahmet Caner ve Mehmet Emin Alşahin. “Göçmen Kaçakçılığı Suçu”, **TBB Dergisi**. Cilt. Belirtilmemiş, Sayı. 82, 2009, ss.1-50.

Standartlar

- AFP 200-17. **USAF Intelligence Targeting Guide**. Department of the U.S. Air Force. Washington, 1998.
- ATP 3-20.98. **Reconnaissance Platoon**. Headquarters, Department of the Army. Washington, 2013.

FM19-20. **Law Enforcement Investigations**. Depatment of the U.s. Army. Washington, 1985.

FM 2-22.3. **Human Collector Operations**. Headquarters Department of the U.s Army. Washington, 2006.

Human Resource Exploitation Training Manual, CIA. Washington, 1985.

Manual of Investigative Operations and Guidelines. FBI. Washington, 1993.

MCWP 2-14. **Counterintelligence**. U.S. Marine Corps. Washington, 1998.

Raporlar

Department of Stete of U.S.. **Traffickin in Person Report**. Washington, 2016.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. **Türkiye Göç Raporu 2016**. Ankara, 2016.

Türkiye Barolar Birliği. **Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu**. Ankara, 2016.

Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü. **Göç İstatistik Raporu**. Ankara, 2017.

Sözleşmeler ve Resmi Kararlar

BM. **Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol**. Palermo, 2000.

BMGK. **2178 Sayılı Karar**. Cenevre, 2014.

BMMYK. **Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme**. Cenevre, 1951.

BMMYK. **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 New York Protokolü**. New York, 1967.

BMMYK. **Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme**. New York, 1954.

Resmî Gazete. **4104 Sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun**. Ankara, 1941.

Resmî Gazete. **Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Karar sayısı: 694**.Ankara, 2017.

Diğer Kaynaklar

- “6 Soruda Apple- FBI tartışması: Güvenlik mi, Gizlilik mi?”, BBC. 19 Şubat 2016. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160219_apple_fbi_5_soru.shtml (20 Ekim 2017).
- “500,00 Unregistered Migrants Roaming Germany- Report”, RT. 5 Nisan 2016. <https://www.rt.com/news/338482-germany-unregistered-refugees-criminal/> (22 Ekim 2017).
- Aaronson, Trevor. “The Informants”, *MotherJones*. Eylül 2011. <http://www.motherjones.com/politics/2011/07/fbi-terrorist-informants/> (29 Eylül 2017).
- Aderet, Ofer. “The Jewish Codebreaker Who Helped Alan Turing Crack the Nazis’ Enigma Machine”, *Haaretz*. 2 Şubat 2017. <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-1.769301> (20 Ekim 2017).
- Agerholm, Harriet. “Man Arrested for ‘Spying on Tibetan Refugees’ for Unnamed Foreign Power”, *Independent*. 27 Şubat 2017. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/spying-tibet-refugees-sweden-foreign-power-sapo-a7602876.html> (10 Eylül 2017).
- Allan Hall, “IS claims responsibility for a knife attack in Germany that left a boy, 16, dead and his teenage girlfriend injured”, *Daily Mail*, 30 Ekim 2016, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3886742/IS-claims-responsibility-knife-attack-Germany-left-boy-16-dead-teenage-girlfriend-injured.html> (22 Eylül 2017).
- “A Man Suspected of Spying on Tibetan Refugees in Sweden on behalf of China Has Been Remanded in Custody”, *The Local*. 1 Mart 2017. <https://www.thelocal.se/20170301/man-suspected-of-spying-on-tibetans-in-sweden-on-behalf-of-china> (10 Eylül 2017).
- “Apple- FBI Kavgasında Mahkeme Apple’ı Haklı Buldu”, BBC. 1 Mart 2016. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160301_apple_fbi_brooklyn_davasi (20 Ekim 2017).
- Arslan, Rengin. “Suriyeli Çocuk İşçi: Ders Zordu Ama İş Daha Zor”, BBC. 9 Şubat 2016. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160209_suriyeli_cocuk_isci (26 Ekim 2017).
- “Atatürk Havalimanı Saldırganları 32 Gün Önce İstanbul’a Geldi, Fatih Horhor’da Ev Kiraladı”, *T24*. 30 Haziran 2016. <http://t24.com.tr/haber/ataturk-havalimani-saldirganlari-32-gun-once-istanbula-gelmis,347801> (11 Eylül 2017).
- Bardakçı, Murat. “Murdoch’un Tayyip Bey’e Hediye Getirdiği Kitabın Yazarının ve Ailesinin Tuhaf Öyküsü”, *Haber Türk*. 11 Mart 2012. <http://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/723619-murdochun-tayyip-beye-hediye-getirdigi-kitabin-yazarinin-ve-ailesinin-tuhaf-oykusu> (20 Ağustos 2017).

- Basic Interrogation Tactics, Techniques and Procedures.* https://www.thetorturedatabase.org/files/foia_subsite/pdfs/DOD057588.pdf (10 Ekim 2017).
- Baugh, Tom. “Five HUMINT Collection Techniques”, 2017. <http://starvingthemonkeys.com/2017/01/29/five-humint-collection-techniques/> (10 Ekim 2017).
- Becoming a Confidential Informant to Reduce Drug Charges.* (t.y.) https://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/drug_crimes/drug_snitch_prison.htm, (30 Eylül 2017).
- “Binlerce Çocuk Çetelerin Ağında”, *Milliyet*. 29 Ocak 2016. <http://www.milliyet.com.tr/binlerce-cocuk-cetelerin-aginda--gundem-2185968/> (26 Ekim 2017).
- Biographic Sketch On General Reinhard Gehlen*, (t.y.) https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/GEHLEN,%20REINHARD%20%20%20VOL.%201_0001.pdf (16 Ağustos 2017).
- Breitenbach, Dagmar. “German Media ‘Distort’ Refugee Crime Rates, Study Finds”, *DW*. 8 Ağustos 2017. <http://www.dw.com/en/german-media-distort-refugee-crime-rates-study-finds/a-39921894> (9 Ağustos 2017).
- Broich, John. “The Shocking Story of Hitler’s Jewish Spy”, *History News Network*. 2 Temmuz 2016. <http://historynewsnetwork.org/article/161922> (10 Eylül 2017).
- C. Ruffner, Kevin. “American Intelligence and the Gehlen Organization, 1945-1949 (S)”. **Studies in Intelligence**. 1997, http://numbers-stations.com/cia/Studies%20In%20Intelligence%20Nazi%20-%20Related%20Articles/STUDIES%20IN%20INTELLIGENCE%20NAZI%20-%20RELATED%20ARTICLES_0013.pdf (16 Ağustos 2017).
- “Charlie Hebdo Saldırısının Zanlıları Kim?”, *BBC*. 8 Ocak 2015. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150108_charlie_hebdo_supheliler_profil (11 Eylül 2017).
- Charlton, Corey. “Undercover Cells”, *The Sun*. 12 Ağustos 2016. <https://www.thesun.co.uk/news/1598320/secret-isis-hit-squads-are-hiding-among-migrants-and-pretending-to-be-refugees-german-intelligence-experts-warn/> (12 Eylül 2017).
- Chulov, Martin ve Helen Pidd, “Defector Admits to WMD Lies That Triggered Iraq War”. *the Guardian*. 15 Şubat 2011. <https://www.theguardian.com/world/2011/feb/15/defector-admits-wmd-lies-iraq-war> (10 Aralık 2016).
- CIA, Analytic Thinking and Presentation for Intelligence Producers. 2000. https://archive.org/details/CIA_Analytic_Thinking_and_Presentation_for_Intelligence_Analysis_Training_Handbo (14 Ekim 2017).

- Currier, Cora. "Revealed: The FBI's Secret Methods For Recruiting Informants at the Border", *The Intercept*. 5 Ekim 2016, <https://theintercept.com/2016/10/05/fbi-secret-methods-for-recruiting-informants-at-the-border/> (27 Eylül 2017).
- David Crouch ve Patrick Kingsley, Danish Parliament Approves Plan to Seize Assets From Refugees, *the Guardian*, 26 Ocak 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/26/danish-parliament-approves-plan-to-seize-assets-from-refugees> (20 Eylül 2017).
- Dearden, Lizzie. "More Than 400 British Isis Jihadis Have Already Returned to UK, Report Warns", *the Independent*. 24 Ekim 2017. <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/isis-british-jihadis-return-uk-iraq-syria-report-islamic-state-fighters-europe-threat-debate-terror-a8017811.html> (24 Ekim 2017).
- Diler, Ergün. "MİT, CIA ve Kumpas", *Takvim*. 24 Şubat 2012. <http://www.takvim.com.tr/yazarlar/ergundiler/2012/02/24/mit-cia-ve-kumpas>, (5 Temmuz 2017).
- Dolapçı, Ercan. "Von Papen Suikastinin Bilinmeyen Hikayesi", *Aydınlık*. 29 Aralık 2016. <https://www.aydinlik.com.tr/tarih/2016-aralik/von-papen-suikastinin-bilinmeyen-hikayesi> (31 Aralık 2016).
- Emigrate vs. Immigrate vs. Migrate*. 2016. <https://www.englishgrammar.org/emigrate-vs-immigrate-vs-migrate/> (19 Ekim 2017).
- "Erdoğan: Eğitim için Batı'ya Gidenler Ajan Oluyor", *Aydınlık*. 21 Eylül 2017. <https://www.aydinlik.com.tr/erdogan-egitim-icin-bati-ya-gidenler-ajan-oluyor-politika-eylul-2017-1> (23 Eylül 2017).
- Ertürk, Ali Ekber. "Misafirler (!) Suç Makinesi Gibi", *Sözcü*. 15 Mayıs 2016. <http://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/misafirler-suc-makinesi-1230634/> (10 Temmuz 2017).
- Figures at a Glance*, (t.y.) <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (20 Ekim 2017).
- Forsyth, Alex. "Meeting an Organ Trafficker Who Preys on Syrian Refugees", *BBC*. 25 Nisan 2017. <http://www.bbc.com/news/magazine-39272511> (22 Ekim 2017).
- GeorgiaTech. Industrial Engineers Help Police Optimize Operations. 2015. <http://www.news.gatech.edu/2015/07/06/industrial-engineers-help-police-optimize-operations> (3 Ekim 2017).
- German Intelligence Services Recruit the Immigrants As Informants. 2016. <https://southfront.org/german-intelligence-services-recruit-the-immigrants-as-informants/> (3 Ekim 2017).

“Germany Bomb Blast: ‘What We Know About Ansbach Attack’”, *the Guardian*. 25 Temmuz 2016. <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/25/germany-bomb-blast-what-we-know-so-far-ansbach-attack> (11 Eylül 2017).

Giaritelli, Anna. “Poll: 49 Percent Support Trump’s Immigration Ban, 41 Percent Oppose”, **Washington Examiner**. 31 Ocak 2017. <http://www.washingtonexaminer.com/poll-49-percent-support-trumps-immigration-ban-41-percent-oppose/article/2613518> (10 Eylül 2017).

Google Reklamları Hakkında. (t.y.) <https://support.google.com/ads/answer/1634057?hl=tr> (20 Ekim 2017).

“Göçlere Karşı İstihbarat Adımı”, *Türkiye Gazetesi*. 26 Temmuz 2015. <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/292007.aspx> (20 Eylül 2017).

Greenspan, Jesse. “6 Traitorous Cold War Spies”, *History*. 8 Mart 2016. <http://www.history.com/news/history-lists/6-traitorous-cold-war-spies>, (2 Ekim 2017).

Gross, Daniel A.. “The U.S. Government Turned Away Thousands of Jewish Refugees, Fearing That They Were Nazi Spies”, *Smithsonian Magazine*. 18 Kasım 2015. <https://www.smithsonianmag.com/history/us-government-turned-away-thousands-jewish-refugees-fearing-they-were-nazi-spies-180957324/> (10 Eylül 2017).

Hancocks, Paula. “Former North Korean Operative Reveals Secret Spy Tactics”, *CNN*. 22 Mayıs 2015. <http://edition.cnn.com/2015/05/21/asia/north-korea-spies/index.html> (10 Eylül 2017).

Hesabınıza Bağlı Uygulamalar. (t.y.) <https://support.google.com/accounts/answer/3466521?hl=tr> (20 Ekim 2017).

Hill, Kashmir. “How the C.I.A Perfects its Social Media Monitoring Technologies”, *Forbes*. 24 Kasım 2010, <https://www.forbes.com/sites/kashmirhill/2010/11/24/how-the-c-i-a-perfects-its-social-media-monitoring-technologies/#7bcd20c2735b> (29 Eylül 2017).

Hodges, Andrew. “Alan Turing: Creator of Modern Computing”, *BBC*. <http://www.bbc.co.uk/timelines/z8bgr82> (20 Ekim 2017).

Hooker, Lucy. “How Did Google Become Most Valuable Company”, *BBC*. 1 Şubat 2016. <http://www.bbc.com/news/business-35460398> (20 Ekim 2017).

How to Conduct Surveillance. (t.y.) http://investigativeprofessionals.com/articles/surveillance_tips.htm#.WeHbtRO0PqI (13 Ekim 2017).

Hugger, Justin, Massinissa Benlakehal ve Josephine McKenna. “Everything We Know About Anis Amri, the Suspected Berlin Christmas Market Attacker”, *The Telegraph*. 23 Aralık 2016. <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/12/20/everything-know-suspected-berlin-christmas-market-attacker/> (12 Eylül 2017).

- Human Intelligence (HUMINT).* (t.y.)
http://www.academia.edu/3995342/Human_Intelligence_HUMINT_ (15 Ocak 2016).
- Humint. 2010. <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2010-featured-story-archive/intelligence-human-intelligence.html> (7 Temmuz 2017)
- HUMINT Tactical Questioning, Debriefing, Interrogation Screening.* 2015.
<http://securityantiterrorismtraining.org/perspectives-for-indian-army/node/25> (10 Ekim 2017).
- “Hükümetten Terör Önlemleri: Orta Asya’ya Vize, Şüpheli Mültecilere Sınır dışı Yolu Görünüyor”, *Sözcü*. 9 Ocak 2017. <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/hukumetten-teror-onlemleri-orta-asyaya-vize-supheli-multecilere-sinir-disi-yolu-gorunuyor-1611438/> (11 Eylül 2017).
- Interrogation.* 2001. <http://www.reid.com/pdfs/iandipreview.pdf> (10 Ekim 2017).
- Investigations for Newly Arrived Refugees- a Guide for GPs.* (t.y.)
<http://www.materonline.org.au/getattachment/Services/Refugee/Investigations-for-newly-arrived-refugees.pdf> (19 Ağustos 2017).
- “Is There a Link Between Refugees and U.S. Crime Rates”, *New American Economy*. 7 Şubat 2017. <http://research.newamericaneconomy.org/report/is-there-a-link-between-refugees-and-u-s-crime-rates/> (10 Temmuz 2017).
- “İlker Başbuğ Darbe Komisyonunda Konuştu”, *Hürriyet*. 3 Kasım 2016. <http://www.hurriyet.com.tr/ilker-basbug-darbe-komisyonunda-konustu-40267188> (5 Temmuz 2017).
- İnsan Ticaretiyle Mücadele Soru ve Cevaplar.* (t.y.)
<http://www.goc.gov.tr/files/files/insanticaretiss.pdf> (21 Ekim 2017).
- İstihbarat Oluşumu.* (t.y.) <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, (15 Ocak 2016).
- İşleyen, Ercüment. “Bakan: Babuna Yalancı”, *Milliyet*. 3 Temmuz 1999. <http://www.milliyet.com.tr/1999/07/03/haber/hab00.html> (19 Eylül 2017).
- “Kadınlar Neden IŞİD’e Katılıyor?”, *BBC*. 20 Ağustos 2015. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150820_isid_kadinlar (11 Eylül 2017).
- Khan, Shebab. “Syrian Refugee ‘Allow Smugglers to Rape His Wife as Payment for Trafficking Family to Europe”, *Independent*. 6 Ocak 2016. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/syrian-refugee-husband-allows-smugglers-rape-wife-payment-trafficking-family-europe-a6798446.html> (23 Ekim 2017).
- “Kim Philby Vatan Haini Miydi Yoksa İdealist Mi?”, *Sputnik*. 3 Aralık 2013. https://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2013_12_03/125343236/?slide-10 (20 Ağustos 2017).

- Kullanıcı Verilerine Yönelik Taleplere İlişkin Yasal İşlemler Hakkında SSS.* (t.y.)
<https://support.google.com/transparencyreport/answer/7381738?hl=tr> (20 Ekim 2017).
- Lee, D. Gregory. “What Motivates Confidential Informants”, *Third Degree Communications Training Bulletin*. s.1.
http://www.tdcorg.com/download/ConfidentialInformantMotivation_AugArticle1_080808.pdf (29 Eylül 2017).
- Louk, Lidia. “Doctors and Police Unite to Fight Organ Trafficking in Europe”, *Epoch Times*. 24 Kasım 2014. https://www.theepochtimes.com/doctors-and-police-unite-to-fight-organ-trafficking-in-europe_1101761.html (3 Ekim 2017).
- “Market Saldırganı Coulibaly: IŞİD Üyesiyim”, *Sputnik*. 11 Ocak 2015. <https://sptnkne.ws/ftZJ> (11 Eylül 2017).
- “Migrant rape fears spread across Europe: Women told not to go out at night alone after assaults carried out in Sweden, Finland, Germany, Austria and Switzerland amid warnings gangs are co-ordinating attacks”, *Daily Mail*. 8 Ocak 2016. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3390168/Migrant-rape-fears-spread-Europe-Women-told-not-night-assaults-carried-Sweden-Finland-Germany-Austria-Switzerland-amid-warnings-gangs-ordinating-attacks.html> (22 Ekim 2017).
- Military Police Reference and Trainig.* (t.y.)
<http://armymilitarypolice.tpub.com/mp0100b/Techniques-Of-Foot-Surveillance-60.htm> (13 Ekim 2017).
- “New York’ta Araçlı Saldırı: 8 Kişi Hayatını Kaybetti”, *BBC*. 1 Kasım 2017. <http://www.bbc.com/turkce/41822356> (1 Kasım 2017).
- NSA Proposal For a National Security Supercomputing Research Laboratory.* 1983. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85M00364R000600960029-3.pdf> (20 Ekim 2017).
- Oğuz, Kürşad. “CIA’nın Türk Casusu 97 Yaşında Sessizce Öldü”, *Haber Türk*. 3 Mayıs 2015. <http://www.haberturk.com/yasam/haber/1072966-cianin-turk-casusu-97-yasinda-sessizce-oldu> (16 Ağustos 2017).
- Oleszkiewicz, Simon. “Eliciting Human Intelligence A Conceptualization and empirical testing of the Scharff Technique”, 2016. University of Gothenburg, Department of Psychology. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/41567/1/gupea_2077_41567_1.pdf (10 Ekim 2017), s.2.
- Olsson, Jojje. “China Ramps Up Spying Efforts Against Refugees”, *TaiwanSentinel*. 2 Mart 2017. <https://sentinel.tw/china-refugee-espionage/> (10 Eylül 2017).
- Quilter, James. “Cia Invest in Social Media Monitoring Company”, *Campaign*. 21 Ekim 2009. <https://www.campaignlive.co.uk/article/cia-invests-social-media-monitoring-company/947002>, (29 Eylül 2017).

“Paris’teki Market Saldırısı Coulibaly Beş Kişiyi Türkiye’ye Göndermiş”, *T24*. 17 Ocak 2015. <http://t24.com.tr/haber/paristeki-market-saldirgani-coulibaly-bes-kisiyi-turkiyeye-gondermis,284070> (11 Eylül 2017).

Philip Emeagwali’s Biography. (t.y.) <http://emeagwali.com/biography/> (20 Ekim 2017).

Pollock, Jason. “Collecting HUMINT: Conducting Interviews and Interrogations”, *Badge and Bail Magazine*. 18 Aralık 2015. <http://badgeandbail.com/collecting-humint-conducting-interviews-and-interrogations/> (10 Ekim 2017).

“Prof. Dr. Cevat Babuna Hayatını Kaybetti”, *Milliyet*. 19 Eylül 2017. <http://www.milliyet.com.tr/prof-dr-cevat-babuna-hayatini-gundem-2522363/> (19 Eylül 2017).

“PYD’li İtirafçı, Terör Örgütlerinin “Şer Planı”nı Anlattı”, *Milliyet*. 8 Eylül 2016. <http://www.milliyet.com.tr/pyd-li-itirafci-teror-gundem-2308240/> (20 Eylül 2017).

“Reina Saldırısı: Zanlının Yakalanmasına Giden Yolda Neler Yaşandı?”, *BBC*. 17 Ocak 2017. <http://www.bbc.com/turkce/38507952> (17 Ocak 2017).

“Rigorous Screening For Refugees in South Korea, But Some Enemy Agents Still Get Through”, *The Straits Times*. 29 Kasım 2015. <http://www.straitstimes.com/asia/east-asia/rigorous-screening-for-refugees-in-south-korea-but-some-enemy-agents-still-get> (10 Eylül 2017).

“San Bernardino iPhone: Us Ends Apple Case After Accessing Data Without Assistance”, *the Guardian*. 29 Mart 2016. <https://www.theguardian.com/technology/2016/mar/28/apple-fbi-case-dropped-san-bernardino-iphone> (20 Ekim 2017). *Scientist Refugees and the Manhattan Project*. 2017. <https://www.atomicheritage.org/article/scientist-refugees-and-manhattan-project> (20 Ekim 2017).

Selection of Informants. (t.y.) <http://www.tpub.com/maa/155.htm> (29 Eylül 2017).

“Steve Jobs’un Geçmişinde Anadolu İzleri”, *NTV*. 21 Eylül 2011. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/steve-jobsin-gecmisinde-anadolu-izleri,jFEVU9XXdEGZLLMawbjJA> (20 Ekim 2017).

“Snowden Rusya’dan İltica Talebinde Bulundu”, *BBC*, 1 Temmuz 2013, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/07/130701_kerry_dinleme (3 Ocak 2018).

“Suriyeli Casus Profesöre 12.5 Yıl Hapis”, *İhlas Haber Ajansı*. 14 Kasım 2012. <http://www.ihb.com.tr/haber-suriyeli-casus-profesore-125-yil-hapis-250548/> (10 Eylül 2017).

“Suriyeli Çete Adam Kaçırmaya Çalıştı”, *Milliyet*. 26 Nisan 2014. <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-cete-adam-kacirmaya/gundem/detay/1872911/default.htm> (23 Ekim 2017).

- Surveillance* *Recognition.* (t.y.)
<http://cnqzu.com/library/Guerrilla%20Warfare/Dept.%20of%20State,%20US-Surveillance%20Recognition.pdf> (13 Ekim 2017).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Basın Merkezi, Basın Açıklaması. 2017.
<https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017> (10 Temmuz 2017).
- “Tapınak Çevirmenleri”, *Hürriyet*. 15 Haziran 2017. <http://www.hurriyet.com.tr/tapinak-cevirmenleri-40491316> Erişim: (5 Temmuz 2017).
- TDK, <http://www.tdk.gov.tr/>
- “Tecavüze Uğrayan Suriyeli Hamile Kadın Çocuğuyla Birlikte Öldürüldü”, *Sputnik*. 7 Temmuz 2017. <https://sptnkne.ws/eQwu> (23 Ekim 2017).
- The Reid 9 Steps of Interrogation.* (t.y.) <http://www.uapdi.com/my/docs/reidinterrogation.pdf> (10 Ekim 2017).
- The Use of Covert Human Intelligence Sources (t.y.) s.17, <http://www.fipr.org/rip/pre-Draft%20CoP%20part2.pdf>, (29.09.2017).
- “Times: Reina Saldırganının Orta Asyalı Olması Tesadüf Değil”, *BBC*. 4 Ocak 2017. <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38504118> (17 Ocak 2017).
- Troup Burchanan, Rose. “Amedy Coulibaly Shot Dead by French Police in Hail of 40 Bullets During Paris Kosher Market Siege”, the *Independent*. 12 Ocak 2015. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/amedy-coulibaly-shot-dead-by-french-police-in-hail-of-40-bullets-during-paris-kosher-market-siege-9971694.html> (11 Eylül 2017).
- “Türkiye’de Mülteci Sayısı Tahmin Edilenden Yüksek”, *DW*. 20 Haziran 2017. <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-m%C3%BClteci-say%C4%B1s%C4%B1-tahmin-edilenden-y%C3%BCksek/a-39323369> (22 Ekim 2017).
- Veri Toplama Yöntemleri.* (t.y.), http://www.phdnergi.org/wp-content/uploads/2016/03/veri_toplama_yontemleri.pdf (10 Ekim 2017).
- Victor, Daniel. “Comparing Jewish Refugees of the 1930s With Syrian Today”, *New York Times*. 19 Kasım 2015. <https://www.nytimes.com/2015/11/20/us/comparing-jewish-refugees-of-the-1930s-with-syrians-today.html> (10 Eylül 2017).
- Webb, Sandra. *Intelligence Analysis Report.* 2014. <https://ahsawc.files.wordpress.com/2014/02/intelligence-analysis-reports.pdf> (10 Ekim 2017).
- Welch, Bill. “The Analyst’s Style Manual”, 2008. Mercyhurst College, Institute for Intelligence Studies. https://www.ncirc.gov/documents%5Cpublic%5CAnalysts_Style_Manual.pdf (10 Ekim 2017).

- Whitehouse, Kaja. “NYC Terror Suspect Allegedly Asked to Hang ISIS Flag in Hospital Room”, *New York Post*. 1 Kasım 2017. <http://nypost.com/2017/11/01/nyc-truck-attack-suspect-faces-terrorism-charges/> (5 Kasım 2017).
- Williams, Jennifer. “Trump’s ‘Muslim Ban’ is a Huge Gift to ISIS”, *Vox*. 29 Ocak 2017. <https://www.vox.com/world/2017/1/29/14426892/trump-muslim-immigration-refugee-ban-isis-terrorism> (12 Eylül 2017).
- Yaşar, Derya. “Yarar: Türkiye’nin ‘Göç İstihbarat Merkezi’ne İhtiyacı Var”, *Sputnik*. 11 Ağustos 2015. <https://tr.sputniknews.com/columnists/201508111017068778/> (20 Eylül 2017).
- Yetkin, Murat. “Casus Oyunların Puslu Sahnesi”, *Hürriyet*. 16.09.2012. <http://www.hurriyet.com.tr/casus-oyunlarinin-puslu-sahnesi-21476119> (20 Ağustos 2017).
- Yuhas, Alan. “Nato Commander: Isis ‘Spreading Like Cancer’ Among Refugees”, *The Guardian*. 1 Mart 2016. <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/01/refugees-isis-nato-commander-terrorists>, (12 Eylül 2017).